

ter; unde consequens est quod vere suum erat, A
Parcere subjectis et debellare superbos.

VIRG. *Æn.* vi, 855.

AD EPIST. CCLXXVII.

Aldeberto Cenomanensis Ecclesie electo. Antea
 cusum *Hildeberto*; nescio an culpa typographi, an
 quod ita scriptum invenerit in sua vetere membrana
 quisquis hanc epistolam primæ editioni adjici curave-
 rat. Desiderabatur enim in illis veteribus libris quibus
 tunc temporis usus 209 fueram. Novissime cum
 incidissem in priscum codicem S. Vict. eandem
 reperi in calce epistolarum Ivonis, sed tamen di-
 verso electi nomine. Habet enim non *Hildeberto*, sed
Aldeberto, quam scripturam confirmat aliud exem-
 plar calamo exaratum; idque in varietate et dissi-
 militudine scripturæ visum est jam potius sequen-
 dum, ut suus honor reddatur memoriæ *Hildeberti*
 Cenomanensis episcopi. Nam conditor *Annalium*
 ecclesiasticorum, tomo XII, ex verbis hujus episto-
 læ reprehendit mores *Hildeberti*; tum quod etiam
 scripserat epitaphium poeticum in laudem *Beren-*
 garii magistri sui hæretica labe notati: quod quide-
 m elegans et integrum exstat apud *Willelmum*
Malmesb. lib. iii *De gestis reg. Angl.*, nimirum se-
 cutus lectionem vulgatæ hætenus editionis, potuit
Hildebertum impudicitie coarguere: adeo magni
 momenti res est incidere in libros certæ fidei. At
 duplex ratio retractandæ sententiæ. Prima quod in
 illis veteribus archetypis, ut dixi, *Aldebertus* diserte
 nominatur, non *Hildebertus*. Altera quod exstant
 præcedentes epistolæ ad *Hildebertum* jam *Cenoma-*
nensem episcopum, quæ suo ordini restitutæ fide
 aliquot priscorum codicum, subindicant hanc po-
 steriorem vix posse eidem recte inscribi. *Hilde-*
bertus vero inter optimos et laudabiles sui sæculi
 episcopos numeratur, de quo latius in notis ad epist.
 206. Quis autem fuerit iste *Aldebertus* mihi hæc-
 tenus ignotum.

Licet aliquantulum caustica et mordacia. Illemet
Annalium scriptor dicto loco hanc totam epistolam
 transcribit, et lacunam cum asterisco proponit hoc
 modo, *licet aliquantulum ... et mordacia*, et ad
 oram ibi additur forte legendum, *aliquantulum sint*
ipsa mordacia, sed lectio nostrorum codicum plane
 sincera est, nec quidquam vitii alit, similis enim
 locutio epistola 153 ad *Richardum*.

AD EPIST. CCLXXVIII.

Roberto Lincolnensis Ecclesie episcopo. Hujus
 mentio fit ab *Henrico Hunrindoiensi* histor. lib. vii:
 « Junior *Willelmus* sexto anno regni sui dedit
Roberto cognomento *Blot* cancellario suo episco-
 patum *Lincolniæ*: quo non erat alter forma venu-
 stior, mente serenior, affatu dulcior. Promisit quo-
 que rex se pravas leges emendaturum, et in domo
 Domini pacem positurum. Sed ex quo sanus fuit,
 pœnituit cum, et solito pejor factus est, condolens
 igitur quod episcopatum *Lincolniæ* non vendiderat,
 cum archiepiscopo *Eboracensi* calumniatus est *Ro-*
bertum episcopum, quod urbs *Lincolniæ*, et provin-
 cia *Lindessæ* archiepiscopo eidem subjacere debuissent.
 Nec potuit causa terminari, donec *Robertus*
 quingentas libras regi pro libertate Ecclesie sue

pepigerit. Quod regi quidem *Simonie*, præsul
 vero justitiæ deputatum est. » Quæ habet etiam
Matthæus Paris in *Willelmo secundo*, sub anno
 Domini 1092, nisi quod paulo aliter in extremis
 verbis. « Sed hoc (ait) primo regi pro *Simonie*,
 post vero pro justitia reputatum est. » *Rogerus*
Hovedonus *Annalium* parte prima, notat hunc præ-
 sulem obisse morbo subitaneo, cum esset in comi-
 tatu regis *Henrici* primi Anglici, decima die *Janua-*
rii anno 1112. *Willelmus Malmesburiensis* lib. iv
De gestis pontif. Anglor., cap. de *Episcopis* *Lincol-*
niensib., refert id accidisse cum regio lateri adæqui-
 taret, additque vixisse in episcopatu paulo minus
 annis triginta, hominemque fuisse hilarem et parum
 gravem, negotiorum sæcularium scientia nulli se-
 cundum, ecclesiasticorum non ita.

AD EPIST. CCLXXX.

Petræfungensis, alias, *Petræfungensis*, *Petræfun-*
gensis, *Petræfuntensis*.

AD EPIST. CCLXXXV.

Per manum laici, quod contra canones fieri dicit
 epist. 151 et 219.

Et per librum ipsam Ecclesiam. Confer locum
 epist. 182, ubi dicit se investituram subdecania fa-
 cere voluisse porrecto libro. *S. Bernardus* in sermo.
 de baptismo: « Investitur canonicus per librum. »
 In vetusto exemplari sub tit. De revestimento præ-
 bendæ exstat formula *Gelasii* papæ his verbis:
 « Frater, in nomine Domini ego te revestio per
 hunc librum et per istum panem de hac præbendâ.
 jussu nostri prelatoris et jussu canonicorum istius
 Ecclesie, » etc.

AD EPIST. CCLXXXVII.

Hæc epistola cum ab auctore scripta fuerit ante-
 quam fieret episcopus *Carnoti*, videri poterat ob
 rationem temporis non autem pontificiæ dignitatis
 collocanda in fronte operis. Nam in vulgatis exem-
 plaribus inscriptio præfert scriptam fuisse ab *Ivone*
 presbytero beati *Quintini* *Belvacensis*. Tamen in
 nullis vetustis codicibus præfigitur initio harum epi-
 stolarum. Imo plane deest in plerisque. Variat au-
 tem titulus. Nam in antiquo exemplari collegii *Nav-*
arrici habetur: « *Ivoni* *Cartonensis* episcopi ad
Haimericum abbatem *Aquaciniensem*, de corpore et
 sanguine Domini. » In veteri quoque scheda *Ant-*
Loiselli duplex epigraphæ. Prima: « Epistola *Ivoni*
Sancti Quintini *Belvacensis* præpositi ad *Americum*
monachum tunc *Atrebatensem*, postea abbatem
Aquicinti de corpore et sanguine Domini. » Secun-
 da: « *Ivo* minimus Ecclesie *Belvacensis* b. ai *Quin-*
tini presbyter, *Haimericus* bonæ spei fratri, » etc.
 Alibi scribitur *Aquiscincti*, ut in epist. 65 *S. Ber-*
nardi ad *Alvisum* abbatem. *Aquiciniensis* Ecclesie
 mentio fit a *Sigeberto* in *Chronico* ad annum dom.
 1100. *Robertus* monachus hist. *Hierosol.* lib. vii,
Aquiscingensem appellat, si modo recta est ibi
 scriptura. « *Aquiscingensis* canobii (ait) indefes-
 sus adjutor in omnibus fuit. »

Sapa sit an carenum. Hæc lectio vetus firmatur
 verbis *Bernardi Bonævallensis* abbatis lib. ii de *Vita*
S. Bernardi cap. 1: « *Panis* ibi opicus pro simila, pro
 careno sapa, pro rhombis blera, pro quibuslibet de-
 licis legumina ponebantur. »

JOAN. BAPT. SOUCHETI

D. THEOLOGI, ET CARNOTENSIS ECCLESIE CANONICI

IN IVONIS EPISTOLAS NOVE OBSERVATIONES.

210 Cum multa Juretus, vir antiqui moris studiosissimus, in observationibus suis ad Ivonis Carnotensis episcopi epistolas, vel consulto prætermiserit, vel neglexerit, cui certe homo alicui ecti, et cui patriæ historie

notitia deerat, quædam non noverit, quæ forte lectori non injucunda erunt, addere cogitavi, ut, si fieri posset, pauca ad plenam ipsarum lucem desiderarentur. Prætermisit enim sponte vir doctissimus et neglexit, ut fateatur ipse, epistolarum omnium synopsis, quas cum expeteret plurimi, ipsorum satisfecissem votis, ni ms. codicum, atque Petri Pithæi viri de re litteraria optime meriti, qui Ivonis epistolis suas præfixerant, aspernata, seu non satis probata, remorata esset auctoritas. Quid enim inter canoros olores perstreperet raucidus anser? sed et facilis Ivonis dictio, textus adeo planus et nitidus Œdipo non eget, neque face quæ mentem auctoris illustret. Quare quibus conscriptæ fuerint epistolæ illæ, aut personis, aut annis, quod ejus fieri potuit, enotare tantum studui, eoque ordine quo delineatæ sunt aut missæ digessissem, ni membranis adversantibus et alium exigentibus detulissem. Eum siquidem invertere nec volui, nec debui, ut staret suus antiquitatis honos, et illibata majorum dispositio. Veneranda enim ubique decessorum memoria, a qua recedere nefas arbitror. Neque de Jureti gloria aliquid demere ejus addendo lucubrationibus, intentionis unquam meæ fuit; sed tantum ut uotulæ quas mente suas legendo conceperam, appendices ipsis forent, et Ivonis elucidandis tabellis lumen atquod adferrent. Ea de re, ne in labores ejus ingressus invidiam mihi parerem, a Patrum, aliorumque auctororum citationibus, quas ipse Juretus, vel in textus margine, vel in observationum suarum corpore delibasset, aut annotasset, abstinui; omnia tantum addidi. Id vero laboris haud proprio impellente judicio (quod mihi semper suspectum fuit) sed umicorum hortatu, seu imperio, quibus opellam meam, aut studium denegare vix potui, aggressus sum. Quæcunque illæ sint ἀνῳραῖσι, rudes prodeunt. Prælo enim currente, morbo constitante, et occupationibus quotidianis distrahentibus, limam addere et polire non valui. Boni igitur æquique consulat lector, et si quid quod animum delectet in ipsis invenerit, gratiam habeat; si quid nimis depressum et humile, benignus ignoscat. Ea enim est hominum conditio, seu potius infirmitas, ut plura nesciant quam ad-discere possint, et omnibus placere, paucis vel nullis datum est.

AD EPISTOLAM III.

In præcedenti editione epistolam hanc ad calcem rejecerat Juretus, utpote sibi tardius transmissam, et maxima epistolarum parte jam excusa, ut ipse ad marginem annotaverat: sed quia vere est hujus loci, ideo eam hic inseruimus loco tertiæ epistolæ, quæ sane non est epistola sed oratio aut commonitorium papæ ad episcopum quem consecravit, ut notat Baronius tomo undecimo Annal. et ut videre est in ordine Romano qui hunc habet titulum: « Qualiter episcopus debeat ordinari. » Sed fusius quam sit apud Ivonem. Præclaræ autem sunt ibi adnotationes ad episcopum qualiter se gerere debeat et lectu dignissimæ, sed quia fusissimæ sunt nec hujus loci, ideo ad ordinem Romanum lectorem remittimus. Quia vero hæc oratio in omnibus tam mss. quam excusis codicibus sub nomine orationis vel commonitorii vel dictionis Urbani papæ ad Ivonem, etc., habetur, eam consulto reliquimus mutato solum epistolæ nomine in orationem: sicque nec Ivonis epistolarum numerum ac seriem, nec Jureti uotarum ordinem ullo modo inturbavimus.

AD EPIST. IV.

Abbatii Majoris Monasterii Bernardo. Electum fuisse illius cœnobii abbatem post Bartholomæum constat anno 1085 computando a Paschate more Gallico, ex textu, de dedicatione ecclesiæ Majoris Monasterii (sic enim habet editus codex) in cujus initio hæc leguntur: « Anno ab Incarnatione Domini 1095 sexto Idus Martii, luna xi, epacta xxiii concurrentibus 11, qui est annus Philippi Francorum regis 37 211 et Bernardi hujus Majoris nostri Monasterii abbatis ab ordinatione sua annus 15, Urbanus secundus papa gloriosus, etc., anno apostolicatus sui octavo, id est, in octavus festi hiemalis B. Martini, tandem pacis et concordia gratia inter nos et Turonenses beati Mauricii canonicos, jam tunc decennio nos persequi non cessantes, faciendæ, monasterio nostro ab eodem visitato, ipsoque ab exiguitate nostra pro tempore, competenter satis, ut decuit, excepto, et apud nos diebus septem non sine multis expensis repausato, sive refrigerato, octava demum adventus sui die, qui est terminus in prima fronte paginæ annotatus, dedicavit Deo in honorem S. Crucis, et beatissimæ Dei genitricis, perpetuæque Virginis Mariæ, ac SS. apostolorum Petri et Pauli: necnon et B. Martini, majorem basilicam nostri hujus Majoris Monasterii. » Quod confirmatur instrumento in cartulario illius asceterii folio centesimo octuagesimo descripto, quod est: « Notitia de rebus quas dederunt et vendiderunt Michael et Almarus pater ejus apud Castrum fractævallis. » Ibi enim habetur: « Notum sit omnibus quod anno dedicationis basilicæ Majoris Monasterii ab Urbano papa factæ, etc., venerunt ipsimet ambo fratres Rotbertus Michael et Almarus ad Majus Mo-

nasterium, et in capitulo nostro acceperunt societatis nostræ beneficium, tempore domni abbatis Bernardi, anno ordinationis ejus decimo tertio, » etc. Cum autem illa epistola sit prima in ordine, primam aut secundam earum quas ad diversos scripsit Ivo fuisse arbitror circa 1090.

Domnum Gauterium quondam monasterii Bonævallis abbatem. Bernerii prædecessorem, quem recte ad suum monasterium revocandum censet, cum absque sui episcopi licentia illud deserere non liceret. Conciliis namque Agathensi can. 52, Parisiensi vi, can. 34, Meldensi can. 50, et Venetico in Armorica celebrato c. 5, diræ intentantur in clericos et monachos absque litteris commendatitiis seu formatis episcopi sui evagantes: « Clericis ut monachis, habet canon, sine commendatitiis epistolis episcopi sui, licentia non pateat ambulandi, aut evagandi, et in omni loco ad quem sine epistolis episcopi sui (ut dictum est) venerint, a communione habeantur alieni. » Ita etiam conc. Aurelianense I, c. 19: « Abbates, inquit, pro humilitate religionis, in episcoporum potestate consistent. Et si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur. » Quod totidem verbis Ansegisus lib. vi Capitular., c. 137, refert. Simile quiddam legitur in Aurel. II, c. 21, ubi dicitur quod « abbates qui episcoporum præcepta despiciunt, ad communionem nec penitus admittantur, nisi contumaciam, humilitate suscepta, deponant. » Formatarium autem seu commendatitiarum litterarum hæc erat formula, ut in membranis antiquis reperio: « Reverentissimo, atque amantissimo N. præsuli, N. Ecclesiæ, N. præsul, multimodas in Domino salutes. Vestræ, religiosissime Pater, noscat sanctitatis industria, præsentem N. nomine (nic qualitas inscribenda est, nempe diaconi, subdiaconi, etc.) apud dioccesim nostram detentum ibique sacris litteris imbutum, ac bona fama conversatum. Nunc autem postulavit nos, uti eidem commendatitiis litteras fieri juberemus; cuius votis, et desideriiis annuentes, secundum canonicæ institutionis promulgatam auctoritatem, hos nostræ humilitatis apices ei concessimus. Humiliter igitur vestram obsecramus magnificentiam, uti præfatum N. in illa Ecclesia pro æternæ retributionis augmento ad sacri N. ordinem misericorditer promovere condignemini. Et ut nemo eum auctoritate canonica a vobis possit repetere, et ne huic epistolæ, quam nos Latinus Formatam appellat, aliqua fraus falsitatis interesse videatur, secundum Nicænum concilium annotavimus in supputatione prima Græca elementa Patris et Filii et Spiritus sancti, hoc est π, υ, α, quæ elementa octogenerium quadringentesimum et primum significant numerum. Petri quoque apostoli primam litteram η, quæ octoginta significat, nostri quin etiam nominis primam; vestri quoque secundam, accipientis tertiam; civita-

tis etiam vestrae quartam, indictionis insuper praesentis numerum. Addidimus etiam et nonagenarium et nonum numerum, quod secundum suae idioma linguae significat *quatuor*. Zosimus autem papa epistola 5, quae est 1, ad episcopos Galliae decrevit, ut si quis ex qualibet Galliarum parte sub quolibet ecclesiastico gradu Romam ire contenderet, vel alio terrarum ire disponderet, a metropolitano Arelatensi formatas acciperet, quibus sacerdotium suum, vel locum ecclesiasticum quem haberet, scriptorum ejus attestazione perdoceret, alioquin se sciret ab Ecclesiae communione esse discretum. Quod epist. 5 ac 9, vel etiam 6, alias 11, ad Patroclum Arelatensem episcopum confirmat: sicut et Vigilius papa ad Auxanum Arelatensem episc. epist. 2. Plures illarum formatarum formulae videri possunt apud Sirmundum tom. II Conc., pag. 665, et deinceps. Translationes vero monachorum ab uno in aliud monasterium. 2. Vercense conc. c. 10. solis episcopis tribuit, « Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, fert concilii textus, ad Romanam, sedem, vel alibi vagari non permittantur, nisi obedientiam abbatis sui exerceant. Et si talis causa e venerit, quod absit, quod ille abbas sic remissus, vel negligens inventiatur, ut in manus laicorum ipsum monasterium veniat, et hoc episcopus emendare non potuerit, et aliqui tales monachi ibidem fuerint qui propter Deum de ipso monasterio in alterum migrare velint, propter eorum animas salvandas, hi per consensum episcopi licentiam habeant qualiter eorum animae possint salvari. »

Ad Epist. V.

Adela nobili comitissa. Henrici Stephani Carnotensis comitis uxori.

Regius in excellentia vestra sanguis. Quod originem ipsa Adela ducet a Guillelmo primo Anglorum rege, et Mathilde Balduini Flandrensium comitis filia illius uxore, quae neptis erat ex sorore Henrici primi Gallorum regis. Quod ita Ordericus Vitalis lib. II eccles. Hist. exponit: « His temporibus (inquit) Wilhelmus Normanniae dux; probitate et potestate valde crescebat, cunctisque vicinis suis liberalitate et magnificentia supereminet. Hic generosam Mathildem Balduini Ducis Flandrensium filiam, neptem scilicet, ex sorore Henrici regis Francorum conjugem accepit. » Et libro IV, de eadem Mathilde loquens, scribit: « Haec consanguinea Philippi Francorum regis erat, et ex regibus Galliae ac imperatoribus Germaniae originem ducebat, eximiaque tam generis quam morum nobilitate clucebat. Egregio marito elidit utriusque sexus optatam sobolem Robertum, et Ricardum, Wilhelmum Rufum, et Henricum, Agatham, et Constantiam, Adelizam, Adalam, et Ceciliam, » etc. **212** Quod autem Adela nupsit Henrico Stephano Carnutum comiti, idem auctor testatur lib. V: « Stephanus, inquit, Blesensis palatinus comes cum Guillelmo rege firmare volens amicitiam, requisivit ab eo in conjugium Adalam ejus filiam, quae consulto prudentum a patre illi concessa est, » etc. Idem habet Guill. Gemeticensis monachus lib. VII hist. Norman., cap. 54. Quo vero anno haec scripta fuit epistola non satis apparet, hanc tamen anno 1090, in lucem editam puto.

Ad Epist. VI.

Girardus directo sibi. Quis fuerit Girardus ille, scitu admodum difficile est, cum nudum nomen tantum habeamus. Si tamen conjectari licet, illum fuisse canonicum regularem San-Quintinianum Ivonis familiarem, et qui postea S. Lupi Trecentis abbas exstitit, existimarem, ad quem hanc epist. scripsit ipso pontificatus initio.

Instrumentum etiam nivei candoris ad ordinandos capillos, etc. Pectinem eburneum intelligit, discriminando capillo aptum, non tantum ad domesticum et communem usum, sed etiam ad sacrum, ut enim observat Durandus lib. IV Rationalis diu. offc., c. 3,

mos fuit antiquitus episcopis, ut, caligis et sandaliis impositis, caput pectinarent. « Tertio, inquit, pectinatur caput. Nam per capillos, superfluae cogitationes et curae terrenae sollicitudinis: per caput, mens et intentio, quae cunctis animae actibus, sicut caput ceteris membris supereminet, significantur. Congruae igitur pectine capilli complanantur et ordinantur, et evulsi separantur, ad notandum quod tunc specialiter mores componere et superfluas cogitationes a se repellere debet, juxta illud propheticum: « Auferte malum cogitationum vestrarum, » atque mens ipsius praevia discretionem separari, quietari et purgari a terrenis sollicitudinibus, et virtutibus ordinari debet. Pecten enim propter ordinatam in incisionibus divisionem, discretionem significat, qua intentio animae adornatur, sicut capilli capitis pectine. » Eadem est mens Ivonis haec epistola cum scribit: « Credo prudentiam tuam munusculo hoc quasi quodam monitorio vigilanti meam excitare, ut studeam inordinatos populorum mores diversis exhortationum modis componere, atque habito discretionem moderamine ad debitum ordinem revocare. » Artemidorus tamen lib. De somniorum explicatione, c. 6, pectini comparat tempus dura omnia dissolvens atque corrigens, quasi hoc munere Girardus Ivonis animum ad omnia mala, quae ei vel ex adversario Gaufrido episcopatu exuto, vel ab ejus avunculo Parisiensi antistite et regii cancellario, ipso rege, et metropolitano Senonensi, qui depositi praesulis partes tuebantur, aequae ferenda inflectere vellet.

In Normannia praeposituram quamdam. Haec praeposituram Ricardus Normanniae dux circa annum 1017 Ecclesiae Carnotensi contulerat, ut ex donationis instrumento planum est, cujus pars quae ad institutum spectat ea est: « Regnante Domino Jesu Christo in perpetuum, anno Incarnationis ejus post mille decimo septimo, indictione XV, et Roberti regis Francorum anno 26, ego Ricardus marchio Normanniae, etc. Notum esse volo omnibus qualiter Ecclesiam S. Dei genitricis Mariae Carnotensis esse non tulerim meae largitatis expertem, tum optulandi gratia, quam apud Deum praee omnibus habet: tum injuriae causa non modica, quam in vicinia ejus graviter exercueram, etc. Dono itaque pari voto et communi favore filiorum, necnon aliorum meorum, et de jure meo, in propriam ditionem, Dei cujus omnia sunt, et S. Mariae Carnotensis perpetuo habenda transfundimus donatione directa; videlicet in Ebroacensi comitatu Ebrardi villam totam cum ecclesia, et decimam venationis de silva, quae dicitur Bortis; et in eodem pago ecclesiam solam de Hawilla: et in Lisiuo, ecclesiam solam de Bonavilla, et in eodem territorio Anglicam villam totam cum ecclesia; et ecclesiam de S. Juliano cum duobus membris. Haec itaque dona, etc., tradidimus omni consuetudine nostra, vel inquietatione penitus dimissa, » etc.

Auxilio insulis comitis terrae illius sibi usurpat et devastat. Expulso ab Ecclesia Carnotensi Gaufrido pontifice hujus nominis primo in Normanniam secessit, ubi Guillelmi Ebroicensis comitis patrocinio fretus, quae praepositurae erant facultates dilapidabat. De isto Guillelmo videndus Ordericus Vital. hist. Norm. lib. II, ad 4108. Ex quibus statim post initum Ivonis pontificatum scriptam epistolam censeo, cum Goffridus exepiscopus Carnotensis, quem caprum emissarium vocat Ivo, in Normanniam exauctoratus cesserit, ut ex epist. haec constat.

Ad Epist. X.

Virginibus in Dunensi monasterio S. Aviti Deo dicatis. Hoc monasterium haud procul a Castrorum sanctimonialibus erectum est ante annum 1045, cum eodem Wanelo S. Martini Turouensis thesaurarius quasdam suae possessionis res de beneficio Carnotensis episcopi, ecclesiae S. Aviti in sanctimonialium ibidem Deo famularum usus, cedat, ut ipse

In tabulis cessionis ab illo factæ agnoscit. Cujus autem ordinis ab initio fuerint, non liquet, cum id temporis quam sibi volebant abbates et abbatissæ præferebant regulam, vel saltem quæ ab episcopo observabant dabatur. Alii enim S. Cæsarii Arelatensis archiepiscopi, et S. Cæsariæ sororis ejus, S. Columbani, S. Benedicti et aliorum quæ magis arridebant, amplectebantur. Nunc vero Benedictinam profitentur, deposito schemate antiquo, et novo induto. Circa 1092 hanc missam puto.

AD EPIST. XII

Reverendissimo Patri Patrum Urbano. hujus nominis secundo. Hic natione Gallus, ut habet Onofrius, oppido Castellionis, quod est in diœcesi Remensi, domnus Otho appellatus, ex canonico regulari Lateranensi monachus Cluniacensis factus, tum episcopus Ostiensis a Gregorio papa VII creatus, tandem, Victore III Romano pontifice fato functo, Terracinae in Campania iv Idus Martii anni Domini millesimi octuagesimi octavi, electus est et consecratus. Sedit annis xi, mensibus 4, diebus 18. Obiit autem Romæ in ædibus Petri Leonis iv Kal. Aug. 1099, et ad S. Petrum situs est. Hanc vero missis epistolam Urbano Ivonem contendit Baronius anno 1093, num. 8, quod non probo. Scripta enim videtur statim atque Roma rediit Ivo, quem in suum cœtum nolentes admittere Richerius Senonensis metropolita suffraganeique ipsius, concilio Stampis coacto, dignitate exure conati sunt, sed ad pontificem provocatione eorum impetus fregit, ut ex cartulario monasterii Vindocinensis carta 170, quæ Ivonem testem producit anno 1091, indict. 14, feria 6 hebdomadæ paschalis, ipsum 213 Roma rediisse saltem hoc anno probatur, quo synodus illa Stampensis congregata est, statimque posthac epistola scripta.

Altaria a me redimere volunt, vel decimas addit Juretus in Notis, quas vulgo altaria nuncupabant, quod expungo. Non enim decimæ, sed ecclesiæ quibus decimæ dabantur, altaria vocabantur. Cum autem Ivonis sæculo ecclesias vel a se conditas, vel sui juris, plerique congregationibus et monasteriis offerrent, vel etiam venderent libere possidendas, venditionem illam redemptionis nomine palliabant. Ita enim Chronicon Mauriniacense: « Mordabat autem (inquit) abbas et aliorum quorundam fratrum conscientiam quod antecessores nostri ecclesias, ac decimas quasdam, non solum donis, verumetiam pecuniis acquisierant. Neque enim tunc in initio scilicet constitutionis hujus ecclesiæ quæstio de Simonia sic ventilata erat, sicut posteriorum diligentia factum est. Sed si quilibet ecclesiasticum a sæcularibus hominibus emeretur, non emptio, sed redemptio vocabatur, » etc. Huic malo, ne longius serperet, manum admovere cupientes episcopi ad quos jure communi omnium suæ diœcesis ecclesiarum ordinatio et potestas spectat, ex synodo Aurelianens. 1, cap. 19, Cabilonensi c. 10, et aliis passim, nonnunquam ipsas ecclesias monachis ea lege concedebant, ut quoties illarum vicarii (quos personas vocabant) mutarentur, certam pecuniæ summam a synodatico et cathedralico quæ praelatis debentur aliam et diversam penderent, quæ redemptio altaris etiam dicebatur. Hanc vexationem quæ Simoniam sapiebat, sustulit Arvernense concil. ut habetur 16, q. 7, can. 2 *Congregato*. Verum cum post synodum prælati pro redemptione illa, annui census pensitationem exigent, quæ tallia dicitur, Paschalis II, Urbani successor abusus illum omnino præscribere volens graviter Ivonem Carnotensem et Ranulfum Santonensem episcopos increpat quod ab exactione hac non absterent, ut ex ejus epistola ad ipsos directa quæ in Vindocinense monasterii cartulario asservatur, planum esse potest, quæ cum ad institutum plurimum faciat, referre non abs re erit; sic autem se habet :

A « Paschalis episcopus, servus servorum Dei, Venerabilibus episcopis Ivoni Carnotensi, et Ranulfo Sanctonensi, salutem et apostolicam benedictionem. Juxta sanctorum canonum sanctiones, » etc. *Vide in Paschali II id an. 1118.* Illud eo magis miror in Ivone, quod hac in epistola cum consuetudinem hanc tanquam pravam in antecessoribus reprehendat, et super illius exactione summum pontificem consulat, *Videat meliora probetque, deteriora tamen sequatur,* ut est apud Senecam in *Medea*. Renovatum est præterea decretum in concilio Pictavensi, a Joanne et Benedicto S. R. E. cardinalibus, Paschalis legatis, can. 6, ut videre est tom. VII Concil. part. 1, pag. 533, et altero ibidem concilio sub eisdem can. 9, pag. 540. Ejusdem argumenti est epistola 12, lib. III Goffridi Vindocinensis abbatis ad Ulgerium Andegavensem episcopum. Cum tenueressent ecclesiarum facultates et redditus sicut ex concilio Nicæno cap. 41 episcopi singulis annis patriarcham aliquo subsidio quod charitativum donum vocabant, juvare tenebantur, quo pro dignitate sustentaretur: ita et presbyteri episcopum. Quare Justinianus cod. *De episc. et cleric.* lib. xvi, meminit cujusdam capitacionis a quibusdam clericis persolvendæ ecclesiis quæ erant in potestate episcopi. Unde cum in hanc rem non semel, seu ab episcopis, seu ab iis qui illibenter suum juvarent episcopum, peccatum esset, concordie ac benevolentie mutue gratia factum est, ut in quibusdam diœcesibus episcopi vacantium parochialium ecclesiarum unius, seu primi anni fructus et oblationes quos « deportus » licent, sibi vindicarint, parte aliqua archidiaconi 214 concessa, cum ad eorum curam sollicitudo parochiarum et ordinatio pertineat, ut habet Isidorus epistola ad Ludifredum Cordubensem episcopum; atque ita ecclesiæ totius diœceseos præsecilla illa redemptione altarium soluta. Nam, ut est apud Chopinum lib. III *De sacra politia*, tit. 3, num. 3, sicut militaria ac profana beneficia quæ militibus ob fidem et obsequium data sunt, in causam caducariam incident ultimi clientis obitu, patronique eo casu primi anni fructus suos pro clientelaris fundi renovatione, ac instauratione faciunt: ita sacri beneficii caducarium annum cedere comodo beneficii collatoris debere dicunt, adeo ut, titulario morte assumpto, episcopus aut archidiaconus caducarios ejus anni proventus percipiat. Tota Neustria id exacte servatur, alibi non ita, sed præ variarum ecclesiarum consuetudine. Forte scripta hæc epist. 1092.

AD EPIST. XIII.

Rainaldo reverendo Remorum archiepiscopo. Rainaldum Contractum intelligit sancti Martini Turonensis olim thesaurarius, qui Manassi successit, et ab Hugone Diensi episcopo, Gregorii septimi legato in Lugdunensi synodo anno 1080 consecratus est. Hanc autem epistolam ab Ivone Rainaldo scriptam censet Baronius anno 1093, num. 15. Ego sequente, cum eo tantum anno Bertradam, de qua in textu agit, Philippus Francorum rex uxorem duxerit, coronamque regiam imponi fecerit, ut recte observavit Juretus ad epist. 16, sub finem. Neque diu superstes fuit Rainaldus, cum anno 1095, Attrebatii 1x Kal. Februarii obierit, ut scribit Robertus in archiepiscopis Remensibus, num. 45.

AD EPIST. XVI.

Walterio seu Gualterio Meldensium episcopo. Hic est Galerius hujus nominis secundus, qui a Richerchio Senonensi archiepiscopo, contra Robertum ab Hugone olim Diensi, tunc Lugdunensi primate, et apostolicæ sedis legato ordinatum, promotus est, ut habet Odorannus Sancti Petri Vivi Senonensis monachus.

Rogerus Romanæ Ecclesiæ legatus. Nullum eo tempore hujus nominis apostolicæ sedis invenio legatum; Hugo siquidem Lugdunensis, de quo supra, Ivone postulante epistola 12, in Galliis legatione

functus est, post quem Richardus Albanensis cardinalis, deinde Cono. Quando igitur hic Rogerius? Cardinalium tantum cum vocat Ivo epist. 18.

Hoc vero vobis consulo. Ex his hanc epistolam post initium Philippi regis cum Bertrada conjugium, seu potius cohabiternium, scriptam esse, asseri potest, atque adeo anno 1094, aut 1095.

AD EPIST. XVII.

Quod monni iterum moneo, ut aliquem substituatis loco meo. Quamvis Ivo episcopatum Carnotensem esset adeptus, non propterea curam cœnobii sancti Quintini Belyacensis leposuit, renitentibus hujus ecclesiæ canonicis, ad quos hanc scribit epistolam ut alium sibi præficiant. Quod tandem obtinuit, ut ex epist. 31 et 32 planum est; scripta est autem hæc circa 1092, cum anno 1095 præfecturam ejuravit omnino, Odone sibi substituto.

AD EPIST. XVIII.

Quod Simonem de Melfa. Perperam de Melfa, quod ex punctis male dispunctis accidit, legendum est enim de *Nielfa*, oppido haud procul a Monteforti ab Almarico, dicto, cujus Simon ille, de quo hic agitur, erat dominus, ut est apud Ordericum Vitalem lib. xii *Histor. ecclesiast.*: « Illic, inquit, Simon de Parona, et Simon de Nealphi, Guido cognomento Malusvicinus, et Petrus de Maulia nepos ejus; Guillelmus quoque aculeus (qui omnes erant nobiles diœcesis Carnotensis) alique fere ducenti pugiles de Francia, Galeanno comiti militabant, » etc. *Chronicon* quoque Mauriniacensis asceterii lib. i ejus meminit, dum scribit: « Ecclesiæ de Stampis veteribus, id est Sancti Martini, Sancti Albani, Sancti Medardi dedit nobis rex Philippus, et litteris regalibus dationem hanc confirmavit, et Ludovico regi designato filio suo, ut idipsum concederet, præcepit; qui Ludovicus assumptis secum Emmaurico Montis-fortis domino, et Simone Nealphæ in capitulum nostrum venit, participium beneficiorum nostrorum humiliter petiit et accepit. » Scripta autem fuit hæc epistola circa 1095.

AD EPIST. XIX.

Quem absolvi a me postulatis. Non hic de absolute solutione sacramentali loquitur Ivo; sed de facultate, aut licentia abundi a monasterio, aut loco: ut videre est epistola 78 sequente. Sic quando superior alicujus ordinis inferiorem suum dignitate exiit, verbo « absolvo, » utitur, quasi diceret: solvo te vinculo quo alligatus eras præfecturæ tuæ, et restituo te pristina libertati. Quo anno scripta fuit epistola, incertum; sed si quid conjectura valet, eam 1094, vel 1095, ex his quæ in ipsa leguntur, in lucem editam puto.

AD EPIST. XX.

Adversus vicecomitem, Hugonem videlicet Puteacensem dominum et vicecomitem Carnotensem qui Philippo Francorum regi gratificaturus, quod Ivo ipsius adulterium cum Bertrada Fulconis Andegavensis comitis conjuge verbis et scriptis improbaret, illum carceri mancipatum diu tenuit, ubi multa incommoda perpassus est usque ad penuriam panis, ut loquitur Hildebertus Cenomanensis episcopus, epistola 100. Hanc epistolam assignat Baronius anno 1095, num 21, cui facile assentior, cum ipso anno Philippo regi propter adulterium suum cum præfata Bertrada in synodo Arvernensi Urbanus II aqua et igni interdixit.

AD EPIST. XXI.

Hoelo Cenomanensium episcopo, Hildeberti decessori, de cujus mira ad Cenomanensem episcopatum promotione, ita scribit Ordericus Vitalis lib. iv *Historiæ eccles.*: « Defuncto Ernaldo Cenomanorum episcopo, Guillelmus rex (Anglorum) dixit Sansoni Baiocensi capellano suo: Cenomanensis episcopatus sedes suo viduata 215 est antistite, in qua, volente Deo, te nunc volo subrogare. Cenomanis a canina rabie dicta, urbs est antiqua, et plebs ejus finitimis procax et

A sanguinolenta; dominisque suis semper contumax et rebellionis avida. Pontificales igitur habenas tibi tradere decerno, quem a pueritia nutrivisti, et amavi sedulo: et nunc inter maximos regni mei proceres sublimare desidero. Sanson respondit: Secundum apostolicam traditionem oportet episcopum irreprehensibilem esse. Ego autem in omni vita mea sum valde reprehensibilis; omnibusque mentis et corporis ante conspectum deitatis sum pollutus flagitiis, nec tantum decus contingere possum pro sceleribus meis miser et despicibilis. Rex dixit: Callidus es, et perspicaciter vides, quod tu rite peccatorem te confiteri debes; fixam tamen in te statui sententiam nec a te statutum convellam, quin episcopatum suscipias, aut alium qui pro te præsul fiat, porrigas. His auditis gavisus Sanson ait: Nunc, Domine, mi rex, optime locutus es, et ad hoc agendum administrante Deo me promptum invenies. Ecce in capella tua est quidam pauper clericus, sed nobilis et bene morigeratus: huic præsulatum commenda in Dei timore, quia dignus est (ut æstimo) tali honore. Regi autem percunctanti quis esset, Sanson respondit: Hoelus dicitur, et est genere Brito; sed humilis est et revera bonus homo. Mox jubente rege Hoelus accersitur ignarus adhuc ad quid vocaretur. Cumque rex juvenem in humili habitu macilentum vidisset, despexit; et conversus ad Sansonem dixit: Istene est quem tantopere præfers? Sanson respondit: Etiam, domine. Hunc sine dubio fideliter effero, hunc mihi, meique similibus jure præpono. Mitis est et benignus, unde magis præsulatu dignus. Pro macie corporis non sit contemptibilis. Habitus humilis gratiorem eum assignat sapientibus. Ad exteriora tantum non respicit Deus; sed intuetur ea quæ latent intrinsecus. Rex igitur prudens sapientis verba intente percepit, et sagaciter examinare cepit. Diffusas autem cogitationes suas in se reversus rationis ligamine paulatim restrinxit, neminatumque clericum statim ad se accersit, eique curam et seculare jus Cenomanensis episcopatus commisit. Decretum regis clero insinuatum est, et præfati cleri bonæ vitæ testimonium ab his qui noverant, ventilatum est. Pro tam pura et simplici electione devota laus a fidelibus Deo reddita est, et electus pastor ad causas ovium suarum ab episcopis et reliquis fidelibus, quibus hoc a rege jussum fuerat, honorifice perductus est. At ille non minus obstupuit in tam subita promotione ad præsulatum, quam David reprobatis a Samuele primogenitis fratribus in provectione ad regnum. Sic Hoelus Cenomanensium præsul factus est, et pontificali schemate per xv annos sancte perfunctus est. Episcopalem basilicam in qua corpus S. Juliani confessoris primi Cenomanorum præsulis requiescit, et alia bona opera Ecclesiæ Dei necessaria condere cepit, et pro temporis opportunitate, quæ cœpta erant perficere studuit. Hanc epistolam scriptam fuisse Hoelo contendit Baronius anno 1095, num. 25, quo Hoelus ipse sacratum S. Juliani exuviarum elationem celebravit, et labente anno, aut vertente sequente obiit, ut ex Orderico ubi supra colligi potest.

AD EPIST. XXIII.

Widoni domini regis dapifero. Guillelmum vocat Baronius ad annum 1095, num. 13, quod et agnoscit Juretus dum antea Willelmo cusum fuisse scribit, qui error ex membranis contigisse potest, quæ non expresso nomine, primam tantum ipsius litteram præferunt W. quam alii Widonem, Willelmum alii interpretati sunt: sic quisque suo sensu in litteras lusit. Huic opinioni calculum adderem, cum Willelmus de Garlanda post Anselmum fratrem huic officio præfectus fuerit. Ita enim *Chronicon Mauriniacensis monasterii* lib. II: « Rex etiam Francorum Ludovicus et Adelais uxor ejus et Willermus dapifer qui senescallus appellatur. » (Hunc Ordericus lib. II *Histor. ecclesiast.* principem militiæ Franco-

rum vocal), ni pontificatus Ivonis reluctaretur tempus. Ab anno siquidem 1090, quo incœpit, ad 1115, quo desit Ivo, nullum Guillelmum dapibus regis præfectum lego. Willelmus enim ille de Garlanda, de quo supra, Anselmi fratris dignitatem excepit tantum anno 1118, ab Ivonis funere tertio, et post eum Stephanus ipsorum quoque germanus, ut ad epist. 87 dicemus. Rectius igitur Widoni legendum censeo, cum Wido Rubeus dictus, Rupisfortis in Aquilina dominus, ea dignitate functus sit Philippo I et Ludovico Crasso Francorum regibus, usque ad annum 1110, quo in cartulario S. Martini Campanensis, fol. 76, Anselmum de Garlanda in carta ejusdem Ludovici regis de servis B. Martini, dapiferum primum video. Widonem vero dapiferum tunc temporis fuisse nemo inficias ibit, qui Crassi gesta a Sugerio Sandionysiano abbate descripta vel minimum legerit: « Huc accessit, inquit ille, quod Guido de Rufforti vir peritus, et miles emeritus, præfati Guidonis Trusselli patris, cum ab itinere Hierosolymitano famose, copioseque redisset, regi Philippo gratanter adhæsit: et quia antiqua familiaritate jam et alia vice ejus dapifer exsisterat, tam ipse quam filius ejus dominus Ludovicus agendis reipublicæ dapiferum præfecerunt. » Et paulo infra: « Erat siquidem in eadem turri uxor præfati Guidonis, et filio domino Ludovico desponsata, quod cum auribus dapiferi Guidonis insonuisset, » etc. Dapiferum ergo Guidonem seu Widonem cum videamus (et Baronius ibid. num. 17, consentiat) et tempus congruat, ipsi Widoni Ivonem scripsisse planum est, sed quo anno magis incertum, nisi cum Baronio id anno 1095, sub anni finem post Claronontense concilium scriptam sentiamus, antequam Wido Hierosolymitanum iter aggredere-

AD EPIST. XXIV.

Nihil habeo quod dicere velim illustrandæ huic epistolæ, nisi quod me Baronius invenit scriptam fuisse anno 1094. Tu vide num. 5.

AD EPIST. XXV.

Hanc scriptam fuisse contendit Baronius anno 1094, num. 25 et 24. Ego 1095. Nam si, ut ipsemet tradit, epistola 20 scripta est eodem anno, num. 21, cum in hac Ivo se proposuisse dicat ad relevandas quotidianas cruces adire Urbanum II summum pontificem, et se quotidie ad bestias pugnare, quibus verbis, quas passus fuit injurias ab Hugone Puteacensi cum in se, tum in rebus Ecclesiæ quas deprædatus est, satis denotat ipsam nisi post acceptas illas vexationes scriptam fuisse, quis non videt?

216 AD EPIST. XXVI.

Gualterio abbati Fossatensis monasterii. Rectius *Welferio*, ut habent quidam codices apud Fossatense monasterium, et in abbatum Fossatensium serie (Welferius legitur). Est autem Fossatense monasterium in castro Bagaudarum ad Matronam fluvium olim a S. Bauboleno, divi Columbani discipulo, curante Bledigisilo Parisiensis Ecclesiæ diacono, et impensas Clodoveo II rege subministrante, conditum circa annum Dom. 650. Nunc autem sæculari toga donatum, Parisiensi episcopatu unitum est. Quo anno scripta fuit hæc epistola, non liquet.

AD EPIST. XXVII.

Eudoni Northmanniæ dapifero. Erat, ex Orderico Vitali, lib. III, Turstini, cognomento Halduc, filius, et in pago Constantino divitiis et potestate inter Northmanniæ proceres, ut ejusdem verbis utar, eminebat.

Neophytorum næresim. Eadem est quæ Nicolaitarum, quæ maxime vigebat illo sæculo, ut ex Ivonis epistola 149 planum est. Nicolaitarum autem dogma hoc fuit, ut clericos cujuslibet ordinis nuptialibus fœderantes esse conjugis assererent, quemadmodum ex beati Petri Damiani S. R. E. cardinalis et

A episcopi Ostiensis epistola 6 libri primi, ad Nicolaum II pontificem, constat. Verum melius eam exprimit idem auctor apud Baronium tomo XI ad annum 1059, num. 46, cum scribit: « Nicolaitæ, autem dicuntur clerici qui contra castitatis ecclesiasticæ regulam feminis admiscuntur. Qui plane tunc fornicatores sunt, cum fœdi commercii copulas ineunt; tunc Nicolaitæ jure vocantur, cum hanc lethiferam pestem velut ex auctoritate defundunt. Vitium quippe in hæresim vertitur, cum perversi dogmatis assertionem firmatur. » Quod autem iidem sint Nicolaitæ cum neophytis, ex Orderico Vitali probat, qui lib. V suæ Histor. ecclesiasticæ, de his ita loquitur: « Tunc quippe in Neustria post adventum Northmannorum in tantum dissoluta erat castitas clericorum, ut non solum presbyteri, sed etiam præsules libere uterentur thoris concubinarum, et palam superbirent multiplici propagine filiorum ac filiarum. Hujusmodi mos inolevit tempore neophytorum qui cum Rollone baptizati sunt, et desolatam regionem non litteris, sed armis instructi, violentè invaserunt. Deinde presbyteri de stirpe Dacorum litteris tenuiter edocti parochias tenebant, et arma ferentes, laicalem feudum militari famulatu defendebant. Tandem Bruno Lotharingus, Tullensis episcopus, Romam ascitus est, Deoque dispensante Leo papa factus est, etc. In Gallias anno Dominicæ Incarnationis 1049, venit, ecclesiam S. Remigii Remorum archiepiscopi Kal. Octobris dedicavit, etc. Tunc ibidem generale concilium tenuit, et inter reliqua Ecclesiæ commoda quæ instituit, presbyteris arma ferre, et conjuges habere prohibuit. Exinde consuetudo lethalis paulatim exinaniri cœpit. Arma quidem ferre presbyteri jam gratanter desiere, sed a pellicibus adhuc nolunt abstinere. » Scribebat autem hæc Vitalis Ivonis ævo. *Nicolaitæ* vero dicebantur, sed improprie, a Nicolao, ex septem diaconis uno, cujus Apocalypses liber meminit; et *Neophyti*, quod ipsorum hæresis incœpisset a neophytis et in fide adhuc rudibus. Epistolam autem hanc anno 1194 vel non longe post scriptam fuisse conjicio ex his quæ sub finem ipsius continet, nempe quod mense Novembri cum Urbano summo pontifice, quem sane sub his verbis (*De ipso vero papa de quo quæsisisti*) intelligit, et mense Januario ibidem eundem dimiserit, ubi adhuc morabatur et adversariis Romanæ Ecclesiæ, quantum, Deo donante, prævaleret, obluctabatur; quæ hoc anno contigisse ex his quæ ex Bertholdo, rerum inspectore, Baronius refert num. 1, colligere licet.

AD EPIST. XXVIII.

Ut apud Pontesium vel Calvum-montem cum manu militum vobis die quam statueratis, occurrerem. Totâ hujus collectionis militum causa legitur apud Order. Vital. Histor. eccles. lib. VIII, ad annum 1094: « Tunc nimia, inquit, guerra inter Guillelmum Bretoliensem et Ascelinum Goellum orta est, cujus occasio talis est: Guillelmus, frater Goelli juvenis, miles, cuidam apud Paceyum injuriam mulieri fecit. Unde conquerenti, Guillelmus Bretoliensis, ut justum principem decuit, de contumaci adolescente legitimam rectitudinem tenuit. Ascelinus igitur iratus est contra dominum suum quod publice placitare cogeret fratrem suum. Non multo post arcem de Ibreio ingeniosa fraude illi subripuit, et Roberto duci Northmannorum tradidit, a quo ille ingenti pondere argenti dato, redemit. Postmodum inter illos pro hujusmodi furto immanis simultas servit, et uterque alteri nocere concupivit. Mense Februario, Ascelinus Ricardum de Monteforti, et famulum Philippi regis sibi ascivit, et Guillelmum dominum suum contra se ad pugnam venientem audacter excepit, vicit et comprehendit, et exercitium ejus, capto quibusdam militibus, fugavit, etc. Sequenti anno Guillelmus, inquietudine stimulante, guerram iteravit, et munitionem in cœnobio monachorum, quos Rogerius de Ibreio in honore S. Mariæ con-

struxerat, militibus suis constituit. Porro Goellus, qui arcem tenebat, copiam militum confluxit ad cœnobium, quod tunc spelunca latronum, proh dolor! effectum fuerat, appropinquavit, et æstivis ardoribus circa Pentecosten torrentibus acriter impugnavit, ignem iniecit, et edacibus flammis basilicam et ædes monachorum cum suppellectili sua consumpsit, etc. Guillelmus autem Bretoliensis fugiendo vix evasit, ultionemque de tantis injuriis summo nisu concupivit. Dives herus, intrinsecus nimio dolore punctus, irascebatur quod homo suus contra se tanta vi grassabatur: et vires ejus per tres annos redemptionibus captivorum, spoliisque pagensium nimis augebantur. Tandem Philippo regi Francorum occ. libras pepigit, et Roberto duci Northmannorum aliisque pluribus ingentem pecuniam promisit, si fideliter sibi adminiculantur, et hostiles copias subigerentur. Igitur quadragesimali tempore rex Franciæ et dux Northmanniæ Brehervallum obsederunt, ibique fere duobus mensibus laboraverunt. Illuc presbyteri cum parochianis suis vexilla tulerunt, et abbates cum hominibus suis coacti convenerunt, etc. Huc vocatus Ivo non adfuit propter quas allegat rationes. Tunc enim, et longe postea, episcopi et abbates regem ad bellum cum armata militum manu sequi tenebantur, ut ex allatis auctoritatibus a Jureto in notis ad hanc epistolam, et iis quæ habet Sirmundus in Concil. Gall., patet. Ex his autem epistolam hanc Philippo 217 ab Ivone missam vertente anno 1096, puto.

AD EPIST. XXX.

Fulconi Belvacensi episcopo. Hic fuit Lancelini Belvacensis filius qui ex Beccensi monacho ad episcopales infulas evectus est; repugnante licet Anselmo ejus abbate qui nona suarum Epistolarum, ei scribit 1094, cum esset ipse ad Cantuariensem Majoris Britannici primatum postulatus, et consecrationi proximus quæ eodem anno, Dominica qua in Ecclesia cantatur *Populus Sion*, id est Adventus II, contigit ex ejus epist. ad Gaufridum Parisiensem episcopum. Quo etiam tempore Ivo Fulconi suam misit. Cum enim variis criminibus apud S. P. Urbanum Fulco insimularetur; ut patet ex epistola ab eodem Urbano illi directæ quæ apud Louvetum lib. IV Belvacensis Historiæ, c. 24 legi potest, de ejurando beneficio cogitavit, et adnitente pontifice Anselmi precibus dimisit Rogero ipsi succedente.

AD EPIST. XXXIII.

Lamberto Atrebatensi episcopo. Diu unitæ fuerant Cameracensis et Atrebatensis Ecclesiæ; hoc episcopales disjunctæ fuerunt anno 1094, ut est apud Georgium Colvenerium in serie episcoporum Cameracensium Chronico Cameracensis et Atrebatensis præfixa vel 1095, ut scribit Jacobus a Meyero Annot. Flandr. lib. IV statim initio, ubi sic præfatur: « 1095, Urbanus secundus infensus Cameracensibus, quod Cæsari Henrico Ecclesiæ rebeli, cœtueque priorum moto, favissent, Atrebatibus ab eorum civitate subtraxit, ac peculiarem illis præfecit episcopum Lambertum Morinorum archidiaconum. » Ferreolus Locrius, in Chronico Belgico ad eundem annum 1094, hanc Ecclesiarum discessionem amplius explicat dicens: « Anno 1094, Cameracensibus de episcopo post Gerardi II, obitum assumendo varie disceptantibus, Urbanus secundus Pont. Max. iisdem infensus, quod Henrico IV, imperatori Ecclesiæ Romanæ proscripto hosti, faverent, Atrebatibus peculiarem annuit episcopum, misso isto diplomate.

« Urbanus episcopus, servus servorum Dei, clero et populo Ecclesiæ Atrebatensis, salutem et apostolicam benedictionem.

« Atrebatensis Ecclesia » etc. Vide in Urbano II, *Patrol.* t. CLI.

Molanus in Natalib. SS. 5 Febr., Sigebertus, perius, tabulæ Ecclesiæ Atrebatensis, etc. Quibus statim addit: « Anno 1095, Lambertus patria Gis-

nensis, Liliæ in D. Petri Cantor, et Tervanensis archidiaconus, vir spectatæ eruditionis et virtutis, primus Atrebatensis Ecclesiæ ab illo cum Cameracensi divortio, episcopus, invitus licet, assumitur, Romamque a summo pontifice advocatus, solemni admodum pompa consecratur, sitque totius Remensis provinciæ legatus. Inde acceptus ab eodem pontifice variis privilegiis, ad ovis sibi commissi regimen concedit, atque divisis urbis suæ parœciis, omnium cumulatissime satisfacit votis, etc. Quæ stylo prolixiore prosequitur, visu aut scitu non indigna. Ex superioribus tamen elicitur epistolam hanc post annum illum 1095 scriptam fuisse.

AD EPIST. XXXV.

Nihil ad hanc epistolam observo, nisi quod Baroni ad an. 1095, num. 14, scriptam esse scribit, quod non abnuo, cum hoc anno apud eundem Locriam Dominica qua canitur *Oculi mei*, quæ est quarta Quadragesimæ, concilium Remis, cujus meminit Ivo in epistolæ syngraphe, celebratum fuisse inveniam, Raynaldo metropolitano cum suffraganeis præsidente.

AD EPIST. XXXVI.

Petro Pictavensi episcopo. Is est Petrus hujus nominis II electus 1086, quo Pictavis sedente, multæ exstiterunt querelæ adversus Cluniacenses ascetas, qui cunctis ferme beneficiis inhiebant, et opima quæque sacerdotia sibi vindicare satagebant. Monachi S. Petri Carnotensis in ipsos quæstionem de Sancti Dionysii Nongentensi a Rotrodo Wellorum seu Peticensium comite recens fundato in concilio Augustodunensi (quod anno 1094, celebratum esse ab Hugone Lugdunensi Urbani legato tradit Bertholdus), moverunt, nec obtinuerunt, ut est in chartulario illius cœnobii. Goffridus etiam Grossus in Vita beati Bernardi primi Tyronensis abbatis hujus Petri Pictavensis synchroni sect. 24 et 28, præfatum Bernardum scribit a Cluniacensibus in jus vocatum, pro Sancti Cypriani Pictavensis Ecclesia, cui ejusdem Petri nutu præsidebat, quam suæ ditioni debere esse subditam asserebant; et quia hic auctor notandum in lucem integer prodiit, quid de ipso conflictu retulerit, subjiciam: « Bernardus igitur, inquit, ex integro resumens laborem, ne gravioris fortunæ ictibus succumberet, metuens peccare, si propter desidiam, aut negligentiam suam Sancti Cypriani monasterium suam amitteret libertatem, iterum Romanam veniens supra dictum papam (Paschalem II) rogavit, ut utriusque partis causas attente discuteret, et justum judicium faceret. Quod ille facere subterfugiens, imperavit ut aut Ecclesiam Cluniacensibus subderet, aut nunquam in illa abbatis officium exerceret. Porro vir Dei postquam pro certo cognovit, quod in Romana curia nihil proficeret, 218 nec apostolicum a suæ voluntatis decreto flecteret, sublimioris curiæ audientiam appellare compulsus est. Quæ quamvis apud mortalium prætoriam inveniri nequeat, unde tamen hanc expeti oporteret Bernardo non latebat. Zelo igitur justitiæ accensus, illud Salomonis secutus: « Justus ut leo conficiens absque terrore erit, » dominum papam, et omnes illius in hac re complices non præsumptuosam audacitate, sed libera magnanimitate in extremi iudicii examine ante Judicem judicum nullis ignorantia tenebris falli, aliquibus se muneribus corrumpi nescium, constanter intimavit. Papa autem tanta vocis audita libertate, præ indignatione virum Dei a se discedere jussit: dehinc consiliarios suos quid super hac re sibi foret agendum requisivit. Illi autem unanimiter responderunt quatenus cum tantæ hominis sanctitate ante Judicem omnium de causæ hujus controversia disceptare non esset securum, nec alicujus disceptationis contra ipsum se participes ullo modo fore concedunt: imo communi consideratione decreti, justum esse astruunt, ut sua illi dignitas restituatur, et de illato labore et injuria ab illo venia postuletur. Joannes vero atque Benedi-

etus, duo cardinales, qui præsentes aderant, virtutum illius magnifica præconia, quæ in Aquitania noverant, audiente apostolico propalabant, talemque nunc illum Romanis prædicabant, qualem in Pictavensi concilio, ubi pro justitia paratus fuerat pati martirium, ipsemet viderant. Apostolicus autem tanti viri perfectione cognita, animum ab indignatione compescuit, et ut in concilium remearet, mandavit. Quo ingresso, ut pro se loqueretur concessit, et ut licentius ab omnibus audiretur, silentium indixit. Vir autem Domini sic cœpit: Vestræ sublimitatis excellentiam, reverendissime papa, deprecor, ut me pauca, nec a veritate discrepantia dicturum paullisper sustineat. Jam ab annis præcedentibus hoc vestra paternitas, et quamplures qui huic sacro conventui intersunt, vitæ et sapientiæ suæ merito multo honorabiles viri, hoc etiam non nesciunt, quatenus S. Cypriani Ecclesia, quæ nostræ parvitatibus regimini commissa est, multorum annorum curricula sua utens libertate, in magna religione floruit, antequam Cluniacense monasterium esse cœperit. Nunc vero Cluniacensis abbas, juxta Isaia vaticinium, ad uxorem meam hinnire non desinit, et mihi qualicumque abbati, tamen velut archi-abbas superba tyrannide dominare appetit: et quod nostra Ecclesia, ut ancilla sibi famuletur, sua regnet et imperet efflicere satagit. Quod genus ambitionis novum et inauditum (nam ab illo exordium accipit) nisi in suæ stirpis radice amputetur, multam virulentæ prolis propaginem emiserit, corruptionisque immensæ seminarium, si oriri permittatur, pullulaverit, etc. His luculenter peroratis, vir sanctus tacuit. Apostolicus autem causæ Cluniacensium monachorum assertoribus, ut dicerent, imperavit. Sed hi, quia veritatis non habentis angulos argumenta, quibus S. Cypriani Ecclesiam suis legibus debere esse subditam, invenire nequeunt, per ambages palliatas ambitiosis circuitionibus plenas, commenta quædam fingere incipiunt, quæ dum justitiæ regulis penitus dissentire conventus qui aderat, intellexit, S. Cypriani monasterium liberum ab illis esse astruit. Hocque judicium apostolicum confirmans, sancto viro abbatis officium, quod interdixerat, reddidit, atque multis precibus hoc ab illo obtinere voluit, ut cardinalis sacerdotii dignitatem susciperet, et Romæ secunda ecclesiasticarum causarum negotia tractaturus, remaneret. Hæc ille, cui astipulatur OrJ. Vit. lib. viii suæ Hist. eccl. his verbis: « Circa hæc tempora Bernardus Quinciaci (id est S. Cypriani) abbas, Pictavense solum reliquit, quia præfatum monasterium, quod hactenus liberum extiterat, Cluniaco subjungere noluit. Et quia sicut scriptum est: *Justus ut leo confidit*, in Romana synodo contra Paschalem papam pro libertate litigavit, ipsumque quia plenum sibi rectum non fecerat, ad divinum examen provocavit, cujus formidandam animositatem papa reveritus est, ipsumque ut secum ad Romanæ tutelam Ecclesiæ commoraretur preceus est. » Quod vero ad Petrum attinet, apud præfatum Gofridum ejusmodi elogium ipsius reperio: « Quæ dum agerentur, Pictavensis urbis episcopatum regerat venerabilis Petrus episcopus, qui postea exsilium pro justitia usque ad mortem sustinuit; cujus vitæ sanctitas mirabilis existit, ut post ipsius obitum miraculorum attestazione patuit. » Scriptam epistolam anno 1094, quo in vivis degebat Petrus, censeo.

AD EPIST. XXXVIII.

Guacelino. Obiit ex Rogerio de Hoveden Dominica, Non. Januar. anno 1098. Quare hanc epistolam ante hunc annum scriptam fuisse asserti potest.

AD EPIST. XXXIX.

Anselmo. Cantuariensi archiepiscopo et Angliæ primati, cui statim post ejus inaugurationem Ivo hanc epistolam scripsit.

Monachis Beccensibus contra Molismenses. Quale fuerit illud dissidium prorsus ignoro, nisi fortasse pro quibusdam parceris in archidiaconatu Piscia-

A censi sitis, quæ ad Beccense monasterium spectant, et de quibus inter illos poterat esse controversia emergerit. Non enim ex hac, sicut nec ex superiori epistola facile colligere licet. Tunc autem Beccense et Molismense monasteria celebritate famæ florebant, hoc a Roberto Cellæ in insula Germanica Trecentis diocesis monacho in Campania, et Lingonensis diocesis: illud Rothomagensis diocesis ab Herluino, qui nomen imposuit 1034 conditum, quod dicitur propterea Beccum Herluini: de quibus videndi Guillelmus Gemeticensis lib. vi Hist. Northm. c. 9; et Order. Vit. lib. iii, v et viii, p. 460, 549 et 711.

AD EPIST. XL.

Fratri Manegaldo. S. Jureti conjectura vera est. Epistola hæc scribi potuit anno 1096, Manegaldo de Lutenbach Marbacensis congregationis præposito. De quo sic Munsterus Germaniæ suæ lib. iii: « Distantia medii milliarii a Murbacho, situm est Lutenbaccense collegium, quod aliquando fuit Benedictinense monasterium fundatum a quodam comite Lentzburgensi, qui et monasterium Ergoense fundavit circa annum Christi 998. Deinde anno 1090 fundatum est monasterium Marbacense a D. Burckhardo de Gebisvuyler, et magistro Mangoldo de Lutenbach. » Est autem asceterium illud Marbacense in abbacia inferiore situm.

219 AD EPIST. XLI.

Gaufrido Vindocinensis monasterii abbati. Hunc suis notis ad ejus epistolas notum fecit Sirmundus, plures Ivoni misit epistolas, quæ lib. ii leguntur, quarum nullam quæ ad institutum faciat reperi. Est autem Vindocinense monasterium diocesis Carnotensis. Goffridi Martelli Andium comitis Agnetisque ejus conjugis opus, anno 1040 editum, cujus abbas purpura, et S. Priscæ titulo insignes habentur. De quo nos alibi. Quo autem anno hæc epistola scribi potuit, vix sciri potest.

AD EPIST. XLII.

Hugoni D. G. episcopo. Ex Ecclesiæ Suessionensis tabulis sedere cœpit Hugo 1090 et 1103 desit, quo Aquilæ Hierosolyma rediens e vivis excessit. Ex quo tempus quo scripta fuit epistola coniecere nequeo, quamvis ante 1100 in lucem editam fuisse asserere possim.

AD EPIST. XLIII.

Guillelmum. Sibi adversantur Baronius et C. Robertus in archisflaminum Parisiensium serie: ille dum scriptam epistolam anno 1093, num. 7, asserit; hic anno tantum 1097, quem sequor. Si enim Guillelmus ille posteriori hoc anno electus est, qui potuit epistola anno 1093 scribi? Fuit autem Guillelmus Carnotensis. canonicus, Almarici Montisfortis comitis filius et Bertrada Philippi I, Francorum regis pellicis frater, ut ex epist. 54, sequente planum est; Robertus vero eum Humberti Mauriennæ comitis prolem, Adelaidisque Ludovici Crassi uxoris germanum contendit, quod sane cum his quæ habet Ivo epistola illa coherere non possunt, cum ibi Parisienses canonici se Guillelmum non elegisse expresse dicant: « Gratia contubernii quod habebat soror ejus cum rege, » etc. Hoc enim de Adelaide Crassi uxore intelligi nequit, cum contubernium non de legitimo matrimonio, sed concubinato tantum dicatur. Adde Guillelmum electum tantum fuisse anno 1096 ut ex Chartulario S. Martini Campensis colligitur, fol. 37, charta 79 et fol. 87, charta *De alturibus montis Martyrum*. Ibi enim in data annus 1098 pontificatus Guillelmi legitur esse tertius. Denique Ludovicus Adelaidi nupsit anno tantum 1114, ut ex eodem chartulario probatur, folio quippe 78, annus 1116 reginæ Adelaidis secundus dicitur, quo anno Guillelmus in vivis non erat: Fulconi enim Parisiens. decano moriens 1102, aut circa, dignitatem reliquerat.

AD EPIST. XLIV.

Non epistola hæc, sed potius edictum pontificale, quo diocesanos ad pacem hortatur Ivo, dici potest.

In concilio nempe Arvernensi, cui subscripsit presul noster, statutum fuerat, can. 1: « Ut omni die et monachi et clerici et feminae, et quæ cum eis essent in pace permanerent: tribus autem diebus, scilicet secunda, tertia et quarta, injuria ab aliquo alicui illata, non reputaretur pacis fractio: quatuor autem reliquis diebus, si quis alicui injuriam intulisset, fractionis sanctæ pacis reus haberetur, et prout indicatum esset, puniretur. » Quod decretum factum fuit in gratiam eorum qui vel ad terram sanctam de infidelium jago solvendam, proficiscerentur, vel saltem ad id facultatum suarum aliquid conferrent. De pace illa sic scribit Tyrius lib. i Hist. c. 15, de Urbano II pontifice loquens: « His dictis finem dicendi fecit, præcipiens iis qui aierant Ecclesiarum prelati, ut ad propria reversi, cum omni instantia, et debita sollicitudine plebes suas ad idem hortentur, et invitent diligentius. » Et paulo infra: « Ante omnia juxta statuta synodi, fideliter laborantes, ut pax que verbo vulgari treuga dicitur, ab omnibus observaretur illibata, ne ire volentibus, et ad necessaria discurrere ullum objiceretur impedimentum. » Cui Alexandri III papæ consonat decretum, quod habetur ext. *De treuga et pace, c. Treugas et Innovamus*, et can. *Si quis Romipetas et illi qui peregrinos*, 24, q. 5, qui Ivonis dictis conveniunt. Hoc autem statutum, aut pactum, ex Glabro Rodulfo lib. v Hist., primitus in partibus Aquitanicis anno Dom. 1041 editum est, et postea per universum Galliarum territorium firmatum: ut infra ad epist. 168 dicemus. Ex quo decretum anno 1095 vel 1096, post Arvernense concilium publicatum arbitratur.

AD EPIST. XLV.

Mellentino comiti. Roberto scilicet Rogerii Bellimontis domini, et Adelinae Waleranni Mellentini comitis filia, genito, qui post Hugonem avunculum Mellentini comitatum obtinuit. Hoc ex gestorum Guillelmi, Northmanniæ ducis libro, et Gemeticensi

220 *Galerius, Albus dictus, ex*

Radulphum Crispiaci comitem: qui ex Gilduini Bretolensis comitis filia alterum suscepit

Radulphum Crispiacensem comitem, ex quo et Alienorde prima ipsius uxore orta est

Alisia Herberti Viromanduorum comitis uxor, quæ genuit alteram

Alisiam, quæ Hugoni Magno nupsit, et ex eo inter alios suscepit

Elizabeth Roberto Mellentino desponsatam

Et hæc est vera illorum genealogia: ut apud Nicolaum d'Avanneum in Vita S. Nicasii c. 54 et 55, et Adrianum Morlerium in tabulis genealogicis post Ambianens. antiquitates positis, aliosque qui de Viromanduis comitibus scripserunt, videre est.

Septimum gradum excessisse. Loquitur Ivo secundum antiquos canones 55, q. 2 *De affinitate, Nulium, Progeniem, Nulli*, et q. 4 *Consanguinitas*, et q. 5 *Ad sedem apostolicam*, et sequentes.

AD EPIST. XLVI.

Ex Baronio scripta est epistola 1095, num. 9. Ego vero ipsam anno sequente missam reor, cum non nisi post interdictam a summo pontifice cum Bertrada consuetudinem in Arvernensi concilio, (quod mensis Novembris hujus anni decima octava die celebratum fuisse Baronius ipse agnoscit), scriptam ex iis quæ allegat Ivo satis superque constet, nisi statim a celebrata synodo in lucem prodierit.

AD EPIST. XLVII.

Ebrardum nepotem tuum. Ebrardum Hugonis Pu-

terii vocatur in Cartul. Colomb.

lib. vii Hist. Northmann. c. 4, addisco, quorum alter his verbis ejus meminit: « Tyro quidam, inquit, Northmannus Rodbertus Rogerii de Bellomonte filius, Hugonis de Mellento comitis nepos et hæres, » etc. Alter vero de Rogerio scribens: « Adelina, inquit, Waleranni comitis Mellentini filiam uxorem duxit, ex qua duos filios Rodbertum et Henricum magnæ potentia postea comites procreavit. Robertus quippe post Hugonem avunculum suum comes Mellentini plusquam 27 annis viguit. » Idem habet Ordeicus Vital. lib. vii Hist. eccles., pag. 709: « Robertus comitatum de Mellento in pago Wilcassino hereditario jure post Hugonem Adelinae matris suæ fratrem possedit, et in Anglia comitatum Legecestræ cum aliis pluribus, et gazis Henrici regis dono feliciter obtinuit. » Hic autem Robertus Elizabetham Hugonis Magni Henrici primi Francorum regis tertio geniti, et Adelisiae Veromanduorum comitissæ filiam tori consortem, reclamante licet Ivone ascivit. Ita enim de ipsorum matrimonio loquitur Ordericus qui supra lib. ix et xi Hist. suæ, quorum pestremo pag. 805: « Pulchram quoque, ait, Ysabel regis Franciæ neptem uxorem habuit, quæ geminam ei prolem Walerannum et Robertum peperit, ac Hugonem cognomento Pauperem, et filias quinque. » Cui astipulatur Gemeticensis lib. viii, c. 40, his verbis: « Eodem anno (nempe 1096, quæ scripta est hæc epistola) Hugo Crispei comes Radulpho et Henrico filiis suis terram suam commisit, et Ysabel filiam suam Rodberto de Mellento comiti dedit et peregre proficiscens (Hierosolimam scilicet), secum nobile agmen Francorum adduxit. »

Horum autem consanguinitas. Gradum in hujus genealogiæ enumeratione obmisit Ivo, qui sponso illos parentes a quarto ad quintum profert, cum ambo æquali a communi stirpe gradu nempe quinto, distarent. Sic enim distribuenda est illorum parentela:

Adelitia Crispiacensi domina genuit:

N. Roberti comitis Mellentini conjugem, quæ marito peperit Edelinam seu Helenam

Edelina seu Helena Hugonis Montisfortis in Neustria domini uxor, quæ ex eo suscepta

Robertura qui absque prole decessit:	Hugonem absque liberis defunctum:	Walerannum qui ex Oda uxore genuit
--------------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

Adelinam Rogerii Bellimontis conjugem, et illorum nem quæ Adelinae peperit

Robertum, et Henricum, quorum ille Elizabetham duxit.

teacensis filium intelligit, Guidonis de Rupeforti, ad quem scribit Ivo, ex sorore nepotem. Ita enim Aimoini continuator *De gestis Francorum* lib. v, c. 46, de ipsi loquitur: « Theobaldus cognomine filius stupa forestarius (regis Roberti) firmavit Montem Lethericum. Ipse habuit unum filium nominatum Guidonem, qui accepit in uxorem dominam de Firmitate et de Gomet. Idem Guido genuit ex ea Milonem de Brayo et Guidonem Rubeum: comitissam quoque Reiteste, et Bonamvicinam de Pontibus: Helizabeth etiam uxorem Joscelini de Cortinaco, insuper dominam de Puisato, » etc. Chartularium vero S. Martini Campensis fol. 109, verso, Ebrardum Hugonis de Puteolo et Agnetis ejus uxoris filium asserit. Ex quo ipsum Guidonis quoque nepotem fuisse colligitur. Inter eos autem qui anno 1096. Hierosolimam profecti sunt, Ebrardus de Puteolo apud Tyrium lib. i Hist. belli sacri c. 17, numeratur, et in Chronico Mauriniacensis cœnobii lib. ii, post initium hæc leguntur: « Emit (nempe Philppus I, Franc.

rex) eam ab Ebrardo de cujus feodo pendebat, qui dominus Poteoli habebatur, et Hierusalem prolici-scebatur. » Scripta autem est epistola eodem anno quo superior.

AD EPIST. XLVIII.

Remensem metropolim quondam matrem vestram. Fuerat enim Urbanus II, antequam ad summum Ecclesie eveheretur apicem, canonicus Remensis, ex Vita S. Brunonis in breviario Remensi.

Manasses. Hujus nominis II, quem Robertus in Remensium serie presulum Urbani gentilem asserit, utpote Castelloneorum familia prognatum. Electus vero fuit ex eodem Roberto anno 1096, quo et hæc epistola scribi potuit, cum ipsa electionis illius confirmationem postulet Ivo.

AD EPIST. XLIX.

Stephano palatino comiti. Qui Carnotensi quoque et Blesensi comitatu potiebatur. Comes autem palatinus, seu palatii dicebatur, quod in regis palatio, super regis commensales dignitate fungeretur, aut inter ipsos emereret. Hac autem epistola de claustrum Carnotensis Ecclesie immunitate agit Ivo, ratione cujus inter episcopum et ædis primariae sodales sacros, et Carnotenses comites lites et jurgia plura emeruerunt. Scripta autem hæc epistola, antequam prius Hierosolymitanum iter arripere comes, quod anno 1096, contigit mense Septembri, ut est apud Fulcherium Carnotensem Balduini Goffridi Lotharingi fratris capellanum, qui in comitatu præsens aderat, libro quem *De gestis peregrinorum Francorum*, etc. edidit et alios hujus temporis scriptores.

De securitate pro qua me irritastis. Securitatem vocat sacramentum seu juramentum, quod antistes Carnotenses in primo suo in urbem adventu, aut ingressu, ejusdem urbis comitibus ad altare S. Candidi, turris seu palatii comitum, præstare solent, quo se nihil acturos ut comitatum amittant, novi præ-sules profiterentur.

AD EPIST. L.

Picneris. Rectius Pitiveris, quod est Wastmensis agri, seu verius Belsie superioris oppidum, vulgo, *Pluvers, Piviers et Pitiviers* appellatum.

Guillelmum episcopum ibi elegisse. De eo supra in epist. 45, commentario dictum est, ex qua Carnotensis Ecclesie aliquando soldalem fuisse constat. Fuit autem hæc epistola circa 1097 aut 1098 scripta.

AD EPIST. LI.

Sanctioni. Ex decano Aurelianens. factus est episcopus circa 1099, et Senonensis metropolitani permissu apud Nantonis castrum ab Ivone Carnotensi, Willelmo Parisiensi, et Waltero Meldensi episcopis inauguratus, reclamante licet eorum factione, qui Joanni archidiacono episcopatum Aurelianensem ambiendi, favebant. Verum vix anno absoluto sedem occupavit, cum Joannis illius arte, ab Hugone Lugdunensi archiepiscopo sedis apostolicæ legato, ab ea deturbatus et ejectus fuerit; ut scribunt Senentius in episc. Aurelianens. serie, 221 Sausseus Annal. Aurel. lib. ix, num. 9 et seq., et Synphor. Guido in Hist. chronol. episc. Aurel., num. 65 v. *Sequens*, ep. 54, quæ tota de Sanctionis ad episcopatum promotione est. Quo autem anno scripta fuerit hæc epistola, nemini dubium esse potest quin fuerit 1099, cum eodem cæperit et desierit.

AD EPIST. LV.

Belvacensis electi. Anselmi videlicet, qui ex Louveto Hist. Belvac. lib. iv, c. 2, et Roberto in Belvacens. antistitum serie, num. 49, hoc anno 1099 electus est, quo etiam hæc epistolam scriptam contestatur Baron., cui non reductor.

AD EPIST. LVI.

Duo concilia. Nempe Claromontanum, seu Arvernense et Turonense, quæ eodem anno in Gallis celebrata sunt (de Pisano enim nihil ad rem) ex

A eodem Baronio ad an. 1095, num. 53, cui hæc exist. tribuit.

AD EPIST. LVII.

De fratre illo qui ter a vobis fugiens secundum constitutionem monasticæ regulæ ter susceptus fuerat. Non tantum in regula S. Benedicti, c. 29, sed etiam in aliis SS. Patrum; ut Pachomii art. 9, fructuosi Braccarensis episcopi c. 20, Magistri c. 64, et similibus, monachos fugientes et redeuntes suscipiendos esse dicitur. Discordant tamen in numero S. enim Benedictus usque tertio tantum recipiendos censet, cum Magistro. Quibus astipulatur S. Bernardus Clarævallis abbas, ea quam ad Petrum Cluniacensem abbatem epistola scribit: « Frater, inquit, si exierit frequens de monasterio, usque in tertium reversus, resuscipiatur; amplius jam non suscipiatur; quia talis apud Deum ejus cognoscitur divini servitii fides, qualis apud homines pecum stabilitas. » Petrus vero Venerabilis lib. 1, epist. 18, Ivoni nostro subscribit, dum fugitivum monachum toties in monasterium admittendum putat, quoties pœnitens regreditur, juxta Christi Domini sententiam, qua parcendum inimicis septuagies septies jubet; hoc est quoties veniam deprecatur. Idem Petrus noster Blesensis astruit, epist. 88, quam Ricardi Cantuariensis primatis nomine, Theoderici abbati scripsit: « Quod devote, ait, et humiliter misericordiam petit, quod omni satisfactioni secundum regulam sancti Benedicti se offert; quod judicium a misericordia non excludit. Misericordiam quam monastici ordinis institutor ad ternarium numerum coarctavit, evangelicæ mansuetudo gratiæ septuagies septies ampliavit. » Societatis Jesu sodales nullum abeuntem, aut dimissum ex eorum congregatione et postea reductum, vel sponte redeuntem, nisi iterum admittunt; ut ex regulis Provincialis c. 5, num. 46, et ultimo exploratum est, quod illi homines raro ad instituti eorum disciplinam idonei inveniantur.

Sed quia sacrilegium quod commiserat. Forte quas iam res monasterii sibi retinuerat propriasque fecerat, quod maxime monacho prohibetur propter peculiaritatis vitium ascetis omnibus interdictum. Ita enim S. Benedictus in regula c. 33: « Præcipue, inquit, hoc vitium radicitus amputandum est de monasterio: ne quis presumat aliquid dare, aut accipere sine jussione abbatis; neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, etc. Quod si quisquam hoc nequissimo vitio deprehensus fuerit delectari, admonitus semel et iterum si non emendaverit, correptioni subiaceat. » In regula quoque S. Fructuosi cap. 8, peculiaritas abominatio dicitur: « Peculiaritas, ait, aut in utensilibus, aut in vestimentis, aut in quibuslibet rebus vilissimis saltem, et abjectis omni modo vitetur, quia aominatio monachis est, et infamium quidquam possidere superfluum, aut reservare proprium, vel occultum, quod non longe ab Ananias et Saphiræ exemplo segregatur. » Quæ est sententia S. Augustini serm. 27 *De verbis apost.*, ubi de Anania loquens: « Dum ex eo, inquit, quod promiserat partem subtraxit, sacrilegii damnatur et fraudis. Sacrilegii, quod Deum in pollicitatione sefellit: fraudis, quod integris muneribus portionem quandam putaverit subtrahendam. » Hunc sequitur Chrysostomus in Acta apost. hom. 12: « Quare, inquit, hæc fecisti? (Ananiam alloquitur.) Voluisti habere? Oportebat initio habere, et non promittere: nunc autem postquam consecrasti, majus sacrilegium commisisti. » OEcumenius in eandem currit sententiam dum Ananias peccatum sacrilegium vocat. Quod faciunt Arator lib. 1 in Acta, Beda, Hugo, Lyranus in cap. v Actorum: Ivo et Theodorus Beza cum in hoc caput scribit, num. 2: « Ananias et Saphira cum hoc prædium Domino consecrassent, postea per sacrilegium partem pretii sepesuerunt, ne in Ecclesia: conspectum veniret.

quod tamen dissimulabant ; ita ut ad sacrilegium etiam accederet diffidentia et hypocrisis. Quare vere sacrilegii sunt monachi, qui proprietatis vitio laborant, cum ex eo quod monasterii facultates, quæ ad Deum spectant, qui usum tantum facti non juris, aut dominium utile, non absolutum, ipsorum præpositis reliquit: tum quod cum paupertatem monachi voverint, peculiaritate voti desertores fiant, Quæ autem pœna maneat monachos, seu cœnobitas proprietati studentes, hæc est, cum ex Ivone hac epistola : tum ex cap. *Cum ad monasterium, et De statu monach.* ut a cæteris in morte separentur, communeque sepulcrum non habeant cum aliis fratribus. Quod ita cavet concilium Anglicanum sub Lanfranco Dorobernensis, seu Cantuariensis Ecclesie archiepiscopo Londini anno 1075, celebratum his verbis : « Ex regula B. Benedicti, Dialogo Gregorii et antiqua regularium locorum consuetudine, ut monachi ordinem debitum teneant, etc. Si quis vero aliquid proprii sine præfata licentia habere in morte fuerit deprehensus, nec ante mortem id reddiderit, cum pœnitentia et dolore peccatum suum confessus, nec signa pro eo pulsentur, nec salutaris pro ejus absolutione hostia immoletur, nec in cœmeterio sepeliatur. » Imo, si sepultura jam donatus fuerit, effodiendum canones jubent et in sterquilinum projiciendum asserunt. Ita cap. *Cum ad monasterium* supra citatum § 2 : « Quod si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinum subterretur; secundum quod B. Gregorius narrat in Dialogo se fecisse, » lib. nimirum iv, c. 56. Idque dummodo sine scandalo fieri possit, ut habetur ex eod. tit. cap. *Super quodam.* Quare tantæ nequitie malum velut gehennæ præcipitium, et quasi iter conducens ad infernum evitet monachus secundum B. Leandri lib. *De institutione virginum*, c. 18, consilium. Videndus Joannes de turre cremata in Regul. S. Bened. c. 97. Quo anno hæc epist. scripta fuerit non constat.

AD EPIST. LVIII.

Congregationi Senonensi B. Stephani, id est canonicorum matricis Ecclesie collegio, seu ut vulgus loquitur, Capitulo ædis primariæ, quæ sub S. Stephani nomine dicata est. De urbis vero Senonensis dignitate legendus est Claudius Robertus in Catalogo archiepiscoporum ipsius.

222 *Electum vestrum.* Daimbertum intelligit, qui, Richerio vita functo vi Kal. Januari 1096, a clero Senonensis Ecclesie in archipræsulem electus est ex archiclavii et vicedomino. De eo consecrandum consulit Hugonem archiepiscopum Lugdunensem Ivo epistola 59 sequente, et epistola 60, ejus prohibitioni defert : ita ut manus ab ejus consecratione continuerit, ut loquitur ipse. Cum autem Daimbertum 1096 electum fuisse dixerimus, quo anno hæc scripta sit epistola nemini dubium esse potest.

AD EPIST. LIX.

A versutia Turonensis archiepiscopi. Radulphi hujus nominis secundi, qui præpositura in ecclesia Aurelianensi fungens, Joannem quemdam ejusdem ædis archidiaconum vulgi rumoribus omnino diffamatum intrudere conabatur, nullumque non movebat lapidem quo Sanctionem episcopum jam consecratum de dignitate adeptæ fastigio pessum daret; ut epistola 65 et 67 constat. Cum autem fraude dicti Radulphi Sanctio anno 1099 depositus fuerit, hanc epistolam eodem scriptam suspicor.

AD EPIST. LX.

A Puteacensibus. Hugone scilicet patre, Ebrardo, et altero Hugone, Guidone, et Waleranno ejusdem Hugonis prioris filiis qui ipsi Ivoni, nec non Ecclesie Carnotensi cui plura subsunt in Beloia oppida et possessiones, dama intulerant multa, aedes campestris diruerant, fruges ipsarum igne et ferro consumpserant, jura episcopatus divertere, et sibi vindicare moliti fuerant, propter quas sibi, et Ec-

clesiæ suæ illatas injurias, tam ipse Ivo, quam alii episcopi, eos sacris interdixerant. Hugoni autem legato succenset Ivo, quod se inconsulto communioni Ecclesie restituisset nulla damnorum, quæ perpessus fuerat, facta satisfactione. In concilio quidem Vernense I, can. 9 legitur. « Quod si aliquis se reclamaverit quod injuste sit excommunicatus, licentiam habeat, ad metropolitanum episcopum venire, et ibidem secundum canonicam institutionem judicetur, interim suam excommunicationem custodiat. Quod si aliquis ista omnia contempserit, et episcopus emendare minime poterit, regis judicio exilio condemnetur. » Ibi ne verbum quidem, quod a metropolitanum, vel primate possit absolvi, imo potius quod excommunicationem suam custodiat; quare Ivo justam conserendi de Hugone legato ansam nactus erat. Hanc vero epistolam anno 1099 scriptam contendit Baronius num. 4. Ego 1096 cum eodem Hugo et Ebrardo Puteacenses Hierosolymitanum iter aggressi sint, et inter proceres legantur apud Tyrium lib. 1, c. 7; lib. 11, c. 1 et lib. vi, c. 17. Order. Vital. lib. ix et Sugerium in Ludovico Crasso, qui de Hugone alterius Hugonis filio loquens : « Pater ejus, ait, mira superbia in primordio Hierosolymitanæ viæ arma assumpserat. » De Ebrardo vidimus supra ad epist. 47, etiam epist. 75 et 76 sequentem.

AD EPIST. LXI.

Secundum consuetudinem Ecclesie nostræ, synodum vii Kal. Novemb. celebrare debemus. Bis in anno synodos celebrare Niceno I, c. 8; Antiocheno I, can. 18. Regiensi can. 4, Arausicano I, can. 29, aliisque pluribus decretum fuit, ut est apud Grat. 18 dist. *Habeatur et Propter.* Kalendis nempe Martii et Octob. Et quamvis illud in octava synodo abrogatum fuerit, ead. 18 dist. *Quoniam quidem*, in Ecclesia tamen Carnotensi servatus est mos bis in anno synodos celebrandi, Martii, Mercurii, et Jovis intra octavas Pentecostes ab archidiaconis et capitulo Carnotensi, et Mercurii post festum S. Lucæ evangelistæ. Unde hanc epistolam 1099 scriptam colligo, quod eodem anno septimus Kal. Octob. in diem Mercurii incidit, cum littera Dominicalis illius anni fuerit B.

Nivernensis electi. Guidonis scilicet, non Herrei, vel etiam, ut scribit Sausseius Hugonis, quorum ultimus cum esset ex Autissiodorensi canonico Nivernensis electus, 1103, velletque eum Hugo Lugdunensis primas apud Aduos suæ provincie consecrare, obstitit Ivo, quod nullus episcopus extra provinciam consecrari debeat, dist. 64 et 65. Prior autem ex Severtio in Nivernensium episcoporum serie electus fuit anno 1097. De Guidonis igitur electione explicanda est tabella, cum anno 1099 electus fuerit Guido, cui hanc epistolam Baron. num. 22, ascribit, quod non inficior.

AD EPIST. LXII.

Adelitia Puteacensis castri domina. Hugonis Puteacens. uxor, Hugonisque alterius Ebrardi Guidonis et Humbergæ mater, ut ex S. Petri in Valle Carnotens. aganone, fol. 403 et 409 colligo.

Parochiam. Hic parochia pro integra diœcesi usurpatur, ut apud auctores sæpe.

De clericis autem vel monachis Puteacensibus. Intelligit Ivo monachos Majoris monasterii, ad quos Puteacensis cella seu prioratus pertinet, qui, cum ab episcoporum correctione sint immunes suo utabantur privilegio, et interdictum ab Aurelianensi episcopo Sanctione, in ejus diœcesi Puteacensi situm est, indictum, observare recusabant.

De Gervasio. Is Castrinovi Thimeriarum dominus fuit in diœcesi Carnutensi, ut ex epistola 261 sequente patet. Hanc autem Ivonem scripsisse anno 1099 planum est, cum Sanctio, cui eam mittit, eodem anno episcopatum Aurelianensem adeptus sit, et eodem privatus.

AD EPIST. LXIII.

Nihil ad hanc epistolam dicere possum, nisi quod scitu certe digna est, et quæ a sacerdotibus et novatoribus legatur, ut illi suum officium agnoscant: hi in alterius præjudicium, quod ad eos non spectat ministerium baud usurpare, addiscant.

AD EPIST. LXIV.

Joanni Aurelianensi electo. Is Radulfi Turonum archiepiscopi, æmulumque Sanctionis arte, in Aurelianensem, decessore expulso, cathedram intrusus est vertente anno 1099, quo et scripta epistola fama licet discurrere sinistra quod ipse postica Venere abuteretur. Joannes alter Radulfi germanus illud satis ex dictis compertum habetur, et ex Ivone epist. 66, 67 et 68 amplius patebit.

AD EPIST. LXV.

Latiniacensem abbatem. Lagny, diæcesis Parisiensis in archidiaconatu Briæ, ordinis Sancti Benedicti, inter Lutetiam Parisiorum et latinum Meldarum, ad Matronam fluvium. Sanctum Fursem Scutum habuit auctorem: 223 Heribertum vero Campaniæ, seu Treocarum comitem, qui ibidem mortuorum resurrectionem exspectat, restitutorem circa annum 993.

AD EPIST. LXVI.

Abbas Burguliensis. Baldricus scilicet Aurelianus oriundus, qui cum Burgulicibus nomen dedisset, ejusdem monasterii abbas electus est anno 1083. Natalia Bercosoli cum prælationem ambiret, nec obtinisset, Dolensi tandem potitus est anno 1108, ut ipsemet in Historiæ suæ Hierosolymitanæ præfatione agnoscit; licet Argenteus Histor. suæ Armor. lib. III, c. 44, post Rodlandi Dolensis episcopi obitum anno 1111, id accidisse narret. Cum tamen certum sit illum post Wlgrinum Carnotensis Ecclesiæ cancellarium qui electionem de se factam acceptare recusavit, statim electum. Confer cum dictis ad epist. 176 sequentem. Hujus Order. Vital lib. IX Hist. suæ eccles. sub finem his verbis meminit: « Hucusque venerabilis Baldrici prosectus sum vestigia, etc. Præfatum seniore, quem bene cognovi, veneranter honorare decrevi. Hic civis fuit Aurelianensis, monachus et abbas Burguliensis, liberalibus imbutus studiis, et religiose meritis vitæ venerabilis. Inde pro religione et sapientia ad gradum Dolensis archiepiscopatus delectione proventus est ecclesiastica. In episcopatu monachatum servavit, et cum monachis prout sors dabat, plerumque habitavit. In domitis enim Britonibus præerat, quorum perversitatem tolerare non poterat; unde protervos et exleges frequenter deserebat, et in Northmanniam fugiebat, ubi Dolensis Ecclesia super Riselæ fluvium a temporibus sancti Sansonis, regnante Hildeberto rege Francorum, fundos habebat, et quiete pacifice possidebat. Ibi scriptis et dogmatibus suis auditores suos ad Dei cultum incitabat, et vicina cœnobio, Fiscanum scilicet, ac Fontanellam, atque Gemmaticum, aliaque plura visitabat, et in timore Dei sacris sermonibus confortabat. Tandem in senectute Lona defunctus est et Pratelis in Basilica S. Petri apostoli ante crucifixum sepultus est. » Die nimirum 7 Januarii 1129, vel etiam 1131, apud Servet, in Dolens. episcop. serie. De eodem Petrus Maleacensis abbas epistola ad eundem missa sic loquitur: « Felix revera, et Deo amabilis terra Britannia tanti sideris illustrata coruscationibus. Exsultat Oriens apostolicorum Patrum doctrinis, ceu gloriosissima palma decorata; lætetur nihilominus et Occidens, primatis tanti titulis insignita. Depouat gens effera genuinam quodammodo feritatem, cursitans ad sui speculatoris mellifluam affabilitatem. Non imputetur ei ulterius fatuitas quædam naturalis, tam sapientissimi antistitis documentis informata. » Quædam scripta posteritati reliquit: Historiam videlicet Hierosolymitanam; Roberti de Arbrissello, de quo pluries in his observationibus,

A Vitam et gesta; S. quoque Sansonis ejus decessoris acta, et alia quædam quæ vel temporum injuria, vel sequentium incuria exciderunt, aut in situ et pulvere pascendis blattis adhuc delitescunt. Quoad vero epistolam, ipsam lucem vidisse labente anno 1099, vel saltem vertente 1100, ex ipsa facile intelligere licet. Est autem Burgolium monasterium Benedictinum diæcesis Andegavensis tribus leucis Gallicis a Salmuro distans, ab Emma Theobaldi primi senioris dicti Carnotensis comitis filia Guillelmi Pictorum comitis conjugè conditum et opimis redditibus fundatum circa annum Domini 992. ut in ipso foundationis instrumento legi.

AD EPIST. LXVII.

Ecce jam transacto hoc septennio. Hanc epistolam anno 1098 et non 1099, ut est apud Baronium ad hunc annum num. 15 scriptam fuisse ex eo colligo, quod Ivo desinente 1090, inauguratus sit Carnotensis episcopus: ut alibi probo, et non 1092, ut Baroniur et alii contendunt.

AD EPIST. LXIX.

Stirpensis Ecclesiæ præposito. Stirpense, sive S. Petri de Stirpo, vulgo l'Estrepe, cœnobium est canonicorum regularium in diæcesi Lemovicensi.

Lemovicensis episcopus. Forte Guillelmus, Humbaldi ab Urbano dignitate semoti successor, qui tertio sui pontificatus anno, Genevo exstinctus est circa 1099, quo forte hæc epistola scripta.

AD EPIST. LXX.

Monasterio S. Faræ. Pharæ monasterium vulgo dicitur *Farmoustier*, quod est ordinis Benedictini diæcesis Meldensis, a S. Fara divi Faronis Meldensis episcopi sorore conditum circa 660. Hanc vero epistolam anno quo supra dum belli sacri causa Adelæ maritus abesset, scriptam puto.

AD EPIST. LXXI.

Guillelmo glorioso rege Anglorum, Ruffo dicto, hujus nominis tertio Northmannorum duci, Anglorum regi secundo post Guillelmum patrem, qui, cum anno 1088 inauguratus sit, saltem ante illum hanc epistolam scriptum fuisse negari potest sicut et post 1100, et adeo anno 1099, missam arbitror. Hanc ad ipsum missam a Carnotensi capitulo epistolam in ms. codice qui penes me est, invenio, quæ ne excidat hic apponam: « G. Dei gratia Anglorum regi A. decanus et Ecclesiæ Carnotens. canonici, ei placere per quem reges regnant. Non modica tibi incumbit probitatis necessitas, si patris tui gloriosi atque magnifici regis virtutem, et matris tuæ sanctissimæ, atque excellentissimæ remiseris prudentiam, quorum mors sicut humano generi incredibiliter damnosa exstitit, ita omnibus in commune incredibilem mororem attulit. Bene tamen est, Dei gratia, quod te superstitem habemus in quo paternæ fortitudinis imago ita representatur, ut parum distet, quin patris identitas magis quam similitudo exprimitur. Hæc ad te scripsimus non mendicando; sed in notitiam tuam venire desiderando, obsecrantes ut nobis dilectionis vicem reddas, non enim erit amarus infructuosus, si eum Ecclesiæ matris Dei impendas; quia, sicut apud auctorem suum et filium obtinere meruit speciale dilectionem, ita etiam habet pro quibuscunque voluerit præcipuam interveniendi potestatem. Vale. » Potuit vero hæc epist. mitti 1088, statim post ipsius inaugurationem.

Nivardum de Septolio. De hoc Ordericus Vitalis lib. X eccles. Hist. pag. 767, ad annum 1099 224 his verbis agit: « Guillelmus rex cum Guillelmo duce Pictaviensi ductu Annarici juvenis (de Monteforti) et Nivardi de Septolio, » etc. Est autem Septolium oppidum diæcesis Carnotensis et archidiaconatus

Pisciensis *Septueil* vulgo dictum; quare Nivardum illum Ivo suum parœcianum appellat, quod in sua diœcesi moraretur.

AD EPIST. LXXII.

G. abbat. S. Guandregesii. Girardus is fuit, qui Lanfranco suffectus est 1094, et hujus monasterii curam usque ad annum 1125 gessit ex Cl. Roberto in abbatibus Galliæ sub Fontanellæ nomenclatura. Ex quo annus missionis epistolæ hujus vix judicari potest. Quæ de altarium reconsecratione hic scribit Ivo, jam exoleverunt, neque amplius servantur, sive ex consuetudine, sive ex ignorantia.

AD EPIST. LXXIII.

Bernardo Majoris Monasterii abbati. Inter Majoris Monasterii abbates in lib. De gestis episcoporum Turonensium et abbatum Majoris Monasterii, citius reponitur. Ibi enim dicitur: « Hic rexit Ecclesiam istam usque ad annum 1036, tredecim videlicet annis et obiit viii Idus Maii. » Quod cum vero stare non potest, Bernardus enim ille fuit tantum electus abbas post Bartholomæum, qui vi Kal. Martii anni 1083, vel circa desit, ut P. ad epistol. 4 annotavimus. Quod ex charta 180 chartularii ipsius monasterii « De beneficiis quæ in Vindocinensi provincia, seu archidiaconatu sita sunt, » patet, cum ibi dicatur annum quo Urbanus papa II, ecclesiam Majoris Monasterii consecravit (qui fuit anno 1096), decimum tertium ejus administrationis fuisse. Hanc autem epistolam circa hunc annum, aut paulo post scriptam fuisse reor, quod de ejus benedictione in ipsa mentionem faciat tanquam de re recenti.

Promotionem abbatis faciat episcopalis benedictio. V. Glossam in Clement. *Attendentes, de statu regular.* Joann. Andr. et Henricum Ostiens. ad cap. *Tuum 10 de ætate et qual. ordinand.*

AD EPIST. LXXIV.

Hildeberto Cenomanensi episcopo. De hoc ita Order. Vital. lib. x Hist. ecclesiast., pag. 770 et 771, scribit ad annum Christi nati 1098: « Ilis temporibus venerabilis vitæ Hoellus, genere Brito, Cenomanorum episcopus defunctus est. Helias autem comes Goffredum Bitonem decanum ejusdem Ecclesiæ ad episcopatum elegit; sed præveniens clerus Hildebertum de Lavarecio archidiaconum in cathedra pontificali residere compulit. » Et paulo infra: « Hildebertus autem post mortem Gisleberti Turonensis archiepiscopi, a clero et populo electus est, nutuque Dei de Cenomannico culmine metropolitanam sedem adeptus est. Hic mansuetus fuit, ac religiosus; et tam divinarum, quam sæcularium eruditionis litterarum studiosus, temporibus nostris incomparabilis versificator floruit, et multa carmina prisca poematibus æqualia, vel eminentia condidit, etc. Eleganter enim et sapienter loquitur de Christo et Ecclesia, de corpore et anima, de gestis sanctorum et virtutibus eorum, de laude virtutum et vituperatione vitiorum, etc. Hic sacer heros fere 55 annis præsulatus officium exercuit, studiisque bonis in docendo et faciendo specialiter instituit. Ecclesiam S. Gervasii, ubi corpus eximii confessoris Christi Juliani requiescit multis modis laudabiliter decoravit, » etc. De ipso quoque Hildeberto Baronius ad 1107, num. 14, honorifice satis loquitur, quem consule: hanc autem epistolam anni 1100 initio scriptam esse necesse est, cum eodem die 5. Nonas Augusti Guillelmus Russus de quo hic suppresso nomine agit Ivo et qui proditiōnis insimulabat Hildeberty in Nova foresta, quæ apud Anglos est, ictu sagittæ laterit ut Order. Vital. lib. x, p. 785 refert.

AD EPIST. LXXV ET LXXVI.

Joanni Aurelianensium episcopo. Hujus nominis primo non secundo. Id enim quod supra ad epistolam 60 dixi, ut aliter sentiam non patitur, siqui-

dem Puteacensis pater, mater et filii, ab Ivone diris devoti, anno 1093, ecclesiasticæ communioni restituti sunt ab Hugone Lugdunensi anno 1096, antequam bello sacro nomen darent: imo Ivo ipse Sancti Aurelianensium episcopo epistola 6 scribit, se pacem fecisse cum Adelia Puteacensis castri domina, et suam ei injuriam remisisse. At Sancto Joanni illi primo suffectus est anno tantum 1099, quo adversus Hugonem Puteacensem Adelia maritum, qui tunc in Syria agebat, cum eo anno Hierusalem a Gofrido Bullonio et Francis capta fuerit, de injuriis sibi ab ipsis illatis conqueri non poterat, vigente maxime treuga Domini, qua cruce signatis et transmarina expeditione accinctis Indiciæ impertiebantur, ut habetur epistola 168 sequente, nisi dicatur, illis Puteacensibus dominis, Hugone scilicet et Elrardo, ad sua anno 1099 reversis, ad vomitum rediisse et novas injurias Ivoni intulisse, quod sane non inficior, cum eodem anno Daimbertus Senonensem sedem, Joannes II Aurelianensem occuparent, et Guido Nivernensis dicebatur electus, quod nondum esset confirmatus.

In Arvernensi concilio: Desunt sane plures hujus concilii canones, cum inter eos qui a Baronio vulgati sunt cum ex Lamberto Atrebatensi episcopo, tum ex Franc. Belforesteo, qui eos ex Sandionysiana Bibliotheca descripsit, et aliis, nihil eorum de quibus agit Ivo hic, invenitur. Canone siquidem 52 editionis Lambertinae tantum dicitur: « Si quis episcopum ceperit, et incarcerationis, perpetuæ infamiae subjaceat, ulterius arma non exerceat, » et can. 9 posterioris editionis habetur: « Qui manus injecerit in episcopum, vel eum in vincula, aut carcerem duxerit, impius declaretur, et ut legis, cognitionisque Dei expertis anathemate feriat, atque ab ecclesiæ communicatione rejiciatur. » Ne verbum quidem de excommunicatione aliorum episcoporum. Fieri tamen potest ut ampliores fuerint concilii hujus canones, cum alii citentur a scriptoribus, qui tamen inter vulgatos non reperiuntur, imo non concordant qui in lucem prodierunt, et Ivonem, qui concilio aderat, imponere velle veritati, æstimandum non sit.

AD EPIST. LXXVII

Hugoni Belvacensis Ecclesiæ decano. Cognominabatur 225 de Gerberoy ex Cl. Roberto in Belvacensium episcoporum serie num. 49, et Louveto Hist. Belvac. lib. iv, c. 23.

Adversus episcopum, Anselmum Belvacensem antistitem, qui sedem inivit 1099, et porrexit ad xii kal. Decembris, quo desit.

AD EPIST. LXXVIII

Monachis Dolensis monasterii. Dolense illud monasterium in Bituricensi provincia ab Ebbone toparcha Caroli Simplicis Francorum regis tempore, conditum est, circa 915, ad Augerum vel Indrum fluvium vulgo l'Indre, despiciabilem visu, sed crebra in multiplices discursus alvei sectione, ac paludum aliquantis in locis ad transmeandum difficilem, ait Aimoinus Floriacensis, qui in Bituricum finibus supra Castram inter Rodulphi castellum et idem Dolense Asceterium oritur. Dolensis vero Ecclesia ab Urbano II S. P. dum in Galliis ageret 1095, dedicata est, quæ cum a sequegibus Hugonotis eversa fuisset, monachi illius celebris abbatæ et S. Gildasii vicinæ sæculari toga donati sunt anno 1625 a Gregorio XV P. M., procurante Henrico Borbonio Condæo principe, qui eo die quo hæc scribebam ab humanis excessit, et annuente Ludovico XIII, Francorum rege, qui canonicorum in S. Martini Castri Rodulphi Ecclesiæ sodalium institui permisit, quorum inspaternatus, seu nominationem eidem principi permisit V. C. Robert. in abbatibus Galliarum L. D. V. Dolense.

Berneri quendam Bonavallensis monachi. Bon-

vallensis abbatibus futuri, qui tunc Dolensis electus fuerat, de quo 1 ad epist. 147.

De monasterio Crucis. Quod alias dicitur Crux Heltonis vel Madriacense cœnobium, seu etiam Crux S. Leufredi diœcesis Ebroicensis ordinis Sancti Benedicti, quod ibi gloriosus confessor Christi Leudfredus tempore Hildeberti et Hilperici juniorum regum Domino feliciter 48 annis militasse legatur, ut habet Ordericus Vitalis lib. iv Histor. ecclesiast., pag. 524 et seq.

Guimondo. De hoc idem Ordericus ubi supra, sic scribit: « Guitmundus venerabilis monachus cœnobii quod Crux Heltonis dicitur, ubi gloriosus confessor Christi Leudfredus, ut S. regio jussu accersitus Pontum transfretavit, et oblatum sibi a rege et proceribus regni onus ecclesiastici regiminis, omnino repudiavit. Erat enim ævo maturus, et religiosus, ac scientia litterarum eruditissimus, cujus ingenii præclarum specimen evidenter patet in libro de corpore et sanguine Domini contra Berengarium, et in aliis opusculis ipsius. Hic itaque cum a rege rogaretur ut in Angliam secum moraretur, et congruum tempus eum promovendi præstolaretur, secum subtiliter deliberavit, suique votum propositi aliud esse demonstrans, regi respondit. Multæ causæ ne repellunt ab ecclesiastico regimine, etc. Admiratus rex cum proceribus suis insignis monachi constantiam supplex, ac devotus impendit ei decentem reverentiam et competenter honoratum, jussit eum remeare in Neustriam, ibique quo vellet suam præstolari præsentiam, etc. Non multo post defuncto Joanne Rothomagensium archiepiscopo, rex et alii plures Guitmundum ad archiepiscopatum elegerunt; sed amuli ejus, quos idem vituperaverat, ne archiepiscopus fieret, quantum potuerunt, impediunt. In tanto viro nihil obijciendum invenerunt, nisi quod filius esset presbyteri. Ille autem ab omni avaritia purgari volens, et inter externos paupertate promi, quam inter suos dissensiones fovere maleans, Odilonem monasterii sui abbatem, reverenter adiit, et humiliter ab illo licentiam peregrinandi petiit et accepit. Porro illitteratus abbas metiri nesciebat quantum sapientiæ thesaurus in præfato doctore latebat, ideo desiderabilem philosophum de monasterio suo facile dimisit, quem Gregorius VII papa venientem ad se gaudens suscepit, cardinalem S. R. E. præfecit, et Urbanus papa jam probatum in multis metropolitanum Adversus urbis solemniter ordinavit. Hæc urbs tempore Leonis IX papæ a Northmannis qui primo Apuliam incoluerunt constructa est: et a Romanis, quia ab Adversis sibi ædibus ædificabatur, adversis dicta est. » Haud diu stetit, cum a Rogero Siculo principe solo æquata fuerit 1155 ex Chronico Beneventano. De Roberto quædam habeo in membris, sed non ad manum: de uno sufficit, ut cui de alio dicitur, fides adhibeatur.

AD EPIST. LXXIX.

Philippi Treccassino episcopo. Sedit ab anno 1080, vel 1082, ex Camusato in Prompt. antiquit. Trecent. ad 1114, et infra. Synodus autem de qua hic loquitur Ivo, habita est circa 1099, quo anno ad finem vergente, Guido Niverricensis electus, consecratus est, et hæc epistola scripta.

Sed, quia ad concilium vocatus non venisti, etc. De pœna episcopis ad synodum non venientibus infligenda, habetur 18 dist. cum pervenit et aliis, apud Ivoem lib. iv, tit. 2, c. 3 et 6. Panorm. et parte v, decr. c. 114, sed et apud Ant. Augustinum lib. vi juris vet. pontif. epit. tit. 65.

AD EPIST. LXXX.

Willelmo Fiscanensis monasterii abbati. De eo sic Order. Vitalis lib. iii, p. 495: « Willelmus autem de Ros Bajocensis clericus qui in eadem Ecclesia triplici erat honore præditus, erat enim cantor, et decanus, et archidiaconus, etc., non multo post sæculi pompas sponte relinquens, Cadomensis monachus

factus est, et inde priusquam unum annum in monachatu proficeret, ad Fiscanensis cœnobii regimen assumptus est, » et l. b. xi, pag. 852 de illo loquens: « Hic venerabilis vir, inquit, bonis moribus pollens laudabiliter vixit; et multarum neclare virtutum imbutus a pueritia vixit, et in clericatu, ac monachatu speculum bonorum operum mundo resplenduit. Præfatum vero cœnobium adhuc in monachico schemate neophytus suscepit, fere 20 annis gubernavit, et in multis intus et extra emendavit. » Dicebatur quoque pro decore Puella, ut ipse Ordericus scribit, qui illum Lexovii 661, Henricus I, Anglorum rex, conventum, seu comitia Northmanniæ procerum indicarat, redeuntem, hominem exuisse asserit mense Martio 1107, atque ante aram gloriôsæ Virginis Mariæ ecclesiæ Fiscanensis recens ab ipso exstructæ sepultum. Huic Hildebertus Cenomaniensis episcopus Epicedium cecinit, quod tumulo adhuc legitur:

*Pauperibus locuples, et sacri nominis abbas
Willelmus, solo corpore cultor humi.*

*Liber ab Ægypto rediens, deserta reliquit,
Jamque Jerosolymam victor, cran. que tenet.*

Cum vitii odium, cum moribus ille perennem

226 *Pactus amicitiam, firmus utroque fuit.*

*Læce gravi nimium, quæ sexta præibat Aprilæ,
Redditus est patriæ spiritus, ossa solo.*

De motione altaris, vel parietum ecclesiæ, utrum iteranda sit consecratio. Ad primam partem quæstionis respondet Innocentius III papa in Epist. ad Nidrosiensem episcopum. « Altare, inquit, in quo tabula cui consecrationis benedictio pontificali ministerio adhibetur, si mota, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari, » quod sentiunt Sylvester in Summa verbo *Altare*, num. 6 et 7, et verbo *Consecratio*, n. num. seu § 7 et 8, et DD. in c. *Proposuit de consecrat.*; ad secundam respondet Durand. lib. i Ration. diu. officii, rubrica de dedic. eccles. circa medium, quem lector videre poterit. Hanc vero scriptam existimo, antequam nova, quam exstruxerat Willelmus qui supra, apud Fiscanum basilica, a Willelmo Rothomagensi archiepiscopo, aliisque quatuor presulibus xvii kal. Julii consecraretur et dedicaretur, » est apud Ordericum loco ultimo cit.: quo anno incertum, nisi is fuerit annus 1100, vel 1101, quo ex iis quæ habent Orderic. lib. v, pag. 568, et Dædres in historiali archiepisc. Rothomag. Chronolog. Willelmus Rothomagensis obiit, quamvis chronicon S. Stephani Cadomensis eum devixisse tantum anno 1110 scribat. Si enim ut habet Dædres incæpit Willelmus anno 1079, et rexit secundum Ordericum 22 annis, vita cessisse anno 1101 verum est, atque ita hanc epistolam uno, vel altero ipsorum anno scriptam fuisse conjici potest.

AD EPIST. LXXXI.

Paschalis summo pontifici. Urbani II successoris, qui, eo sublato iv kal. Aug. 1099, ut habent Onufrius et Baronius ad annum 1100, num. 1, a Gregorianæ partis cardinalibus xviii kalend. Septembris ejusdem anni pontifex maximus Romæ renuntiatus est, et sequenti die coronatus. Is erat natione Tuscius, oppido Blera in comitatu Galliatæ, domus Reginerius vocatus, professione canonicus regularis Lateranensis, mox Cluniacensis monachus, abbas SS. Stephani et Laurentii extra muros urbis, et presbyter cardinalis S. Clementis a Greg. VII papa creatus. Sedit contra [pseud] Clementem III, antipapam, an. 18, mens. 5, dieb. 8: scriptam hanc epistolam fuisse contendit Baronius an. 1100, num. 14, cui facile annuo. Gratulatoria est enim Paschali pro recenti ipsius ad summum Ecclesiæ apicem ejectione

AD EPIST. LXXXII.

Daniel. Forte qui postea abbas Ebronensis (vulgo

Euron) anno 1125 fuit. Est autem Ebronium monasterium ordinis Benedicti in Cenomanis inferioribus Beate Mariæ Virgini dicatum ab Hadoindo Cenomannorum episcopo duodecimo, circa 650, regnante Clodoveo III, Francorum rege. Vide Gaufridum Vindocinensem lib. 1. epist. 3, et Sirmundum ibi, et ad epist. 20, lib. v.

AD EPIST. LXXXIII.

A *metropolitano vestro.* Manassæ d'Affray, seu Castellonco Urbani II, nuper e papæ gentili Remensi archiepiscopo, de quo supra ad epist. 48.

Suessionensi episcopo. Vocabatur Hugo Nivelonis de Petrafonte frater, qui Hierosolymitanum iter aggressus, Aquilæ obiit 1103, de hoc ad epistolam 42 diximus.

AD EPIST. LXXXIV.

Quod autem Pictavis, aut intra provinciam Aquitanicam concilium celebrare disponis. Huic loco illustrando multum affert, quod Goffridus Grossus in Vita Bernardi Tyronensis abbatis primi scribit, qui liber quia nondum in lucem prodit, hic subjicere ipsius testimonium non gravabor: « Per id tempus, inquit Goffridus, duo cardinales Joannes atque Benedictus, apostolicæ sedis legatione fungentes ad urbem Pictavi concilium convocarunt, in quo centum quadraginta Patres affuerunt, qui Philippum, regem Francorum, propter Fulconis consulis Andegavensium uxorem, quam in adulterio tenebat, anathematis vindicta percusserunt. Qua excommunicatione comperta, Guillelmus, dux Aquitanorum, qui aderat, totius pudicitiae ac saucitatis inimicus, timens ne similem vindictam pro consimilibus culpis pateretur, nimio furore incensus jussit omnes illos deprædari, flagellari, occidi. Quod ministris suis facere incipientibus pontifices et abbates huc illucque diffugiunt, et ut temporalem vitam retinerent, tuta latibula quærere contendunt. At vero Bernardus atque Robertus Abreselensis, qui concilio intererant, fortissimi justitiæ propugnatores, ac totius iniquitatis et injustitiæ expugnatores, ita immobiles, constanterque persistenterunt, ut nec ab incepto excommunicationis desisterent, sed pro Christo mortem, vel contumeliam pati, gloriosissimum ducerent: et quamvis eis persecutores mortem non intulerint, isti, quantum in ipsis est, martyrium perulerunt. » Ilujus Joannis ad quem scribit Ivo, socii, seu collegæ ejus Benedicti et concilii Pictavi meminit fraguentium veteris exemplaris Floriacensis, Vincentius Belvac. lib. xxvi, Spec. hist. c. 68; Gaguin. lib. vi, statim post initium; Suger. in Crasso, et alii. Celebratum autem fuit hoc concilium anno 1100 ex Boucheto parte III, Annal. Aquit. c. 2, et Chronico Turonensi ad hunc annum. Quare Baronius merito hanc epist. anno eodem scriptam fuisse assertit num. 20.

AD EPIST. LXXXVI.

Stephano palatino comiti. Hanc epistolam suspicor scriptam fuisse ab Ivone Stephano Carnotensi comiti, anno 1110, postquam a Palestina rediit. Bis quippe ad iter Hierosolymitanum se accinxit anno 1096 et 1101. De primo videndi sunt Fulcherius Carnot. De gest. peregr. Francorum c. 1, et Robertus S. Remigii Remensis monachus *Historiæ Hierosolymitanæ*, lib. vi. De secundo Albertus Aquensis lib. quoque *Hist. Hierosol.* VIII, c. 6, et lib. IX, c. 5 et 6; necnon Guill. Tyrius lib. X, c. 12 et 19, et Matth. Paris in Henrico I, p. 40. Ord. Vit. lib. X, p. 789, quibus locis Stephanum penitentia ductum quod Christianis apud Antiochiam obsessis suppetias non tulisset: imo et in maximum famæ suæ dedecus aufugisset, Hierosolymam rediisse 1101 et in Ramæ obsidione ab Azoparto Babyloniorum satrapa captum, Joppe capite luisse scribunt.

227 AD EPIST. LXXXVII.

Stephanus de Garlanda. Anselmi militiæ Francorum

A principis frater et ipse regis cancellarius et dapifer post Ansellum et Guillelmum germanos. Ex Chronico monasterii Mauriniacensis hoc addisco, quod ita habet lib. II, de Stampensi canonicorum sodalibus scribens: « Fovebat, inquit, eorum partes Algrinus quidam palatinus, et regalis clericus, et Stephanus cancellarius Anselmi dapiferi frater, et privatissimus regis consiliarius, cujus tunc temporis arbitrio, regnum Francorum disponebatur, qui ambo canonici Stampenses erant. » Et paulo post: « Willelmus dapifer, ait, qui senescallus appellatur, Stephanus quoque cancellarius frater cujus consilio tota Francia regebatur. » Quibus, post tres vel circiter paginas addit: « Interea defuncto Willelmo Anselmi dapiferi germano, Stephanus cancellarius, de quo supervivente fecimus mentionem, frater amborum Major regis domus effectus est. Hoc retroactis generationibus fuerat inauditum, ut homo qui diaconatusungebatur officio, militiæ simul post regem duceret principatum. Hic vir industrius, et sæculari præditi sapientia, cum multis ecclesiasticorum honorum rebus, tum familiaritate regis quam sic habebat, ut ei potius a quibusdam diceretur imperare, quam servire, temporali felicitate supra omnes mortales nostris temporibus efflorescat, etc. » Electus autem fuerat Belvacensis episcopus post Anselmi obitum Stephanus ille Garlandensis; a qua tamen electione, Ivone adversante exiit Walone ejusdem Ivonis suavis cum a melioris famæ, et sanioris consilii clericis electus fuisset, suffecto a summo pontifice, Paschali II, verum repugnante Philippo, Francorum rege, et Crasso ejus filio, dignitatem Walo non obtinuit; sed ad Parisensem Ecclesiam brevi translatus est; quare hanc epistolam eodem anno quo hæc fiebant, nempe 1105 scriptam fuisse censeo, quamvis reluctetur Baron. ad an. 1101, num. 8. V. epistolas sequentes 89, 92, 95, 97 et 98.

AD EPIST. LXXXVIII.

C *Domnum Hilgotum quondam Suessionensem episcopum.* Ne nomen quidem inter Suessionenses præsum lego, forte quod electus tantum episcopatum respuerit et monachismum amplexatus est, Ivone nondum ad cathedram Carnotensem evecto, ut ipse hic significare videtur

AD EPIST. XCI.

Adelæ nobili comitissæ. Carnotensi, de qua jam supra diximus, quam ex mœore amissi consortis in transmarinis, ut ex dictis ad 86 epistolam patet, interempti, lecto decumbentem solatur Ivo, et ei protectionem cœnobii S. Joannis in valle propter Carnutum a se recens conditi deprecatur. Prima enim ipsius jecerat fundamenta anno 1099 et canonicis regularibus addixerat iuxta illud vulgatum:

*Centum, mille minus uno, currenibus annis.
Floruit hic primum locus ordine canonicali.*

D Ea autem in Ecclesia habet munus orationum, ut ipse Ivo loquitur hac epistola, id est Anniversarium VII Idus Martii, ut ex Necrologio S. Joannis in Valle patet his verbis: obiit Adela comitissa Blesensis.

Domna Helisendis vicedominæ. De ea ita Necrologium Ecclesiæ S. Joannis in Valle Carnotensi: « Sexto Id. Julii. Obiit Helisendis vicedomina, cujus consilio et auxilio habet ecclesia nostræ vicariæ partem quæ ad vicedominum pertinebat: villam etiam quæ vocatur Moncelli, atque Ermanterville. » Et in cartulario ejusdem abbatiæ legitur 1 p. c. 26, donum Ermanterville assentientibus Gaufrido episcopo Carnotensi, et Elizabeth filia ipsius vicedominæ sorore Hugonis vicedomini. Erat autem Helisendis uxor Guerrici vicedomini et mater Stephani etiam vicedomini, qui sæcularibus curis renuntians, abbas S. Joannis in Valle factus est, et postmodum

patriarcha Hierosolymitanus : de quo Tyrius lib. XIII, c. 25. Ipsi usque etiam Helisendis sit mentio in fundatione abbatiæ Josaphatensis anno 1120, et in Chartulario S. Petri in Valle Carnotensis. Fuit autem altera Helisendis vicedomina Carnotensis Gaufridi de Mellego vicedomini uxor ; sed sæculo integro posterior, ut est in eodem Josaphatensi Chartulario, quod moneo, ne quis in nomine decipiatur. Hanc vero epistolam scriptam puto 1101, vel 1102, postquam Henrici Stephani Carnotensis comitis mors innotuit. De qua Matth. Paris in Henrico I, p. 41.

AD EPIST. XCIII.

Daimberto Dei gratia Hierosolymitano patriarchæ. Arnulfo deposito successit, ex Guiberti abbatis Hist. Hierosolym. lib. VII, c. 15, cum esset archiepiscopus Pisanus et illuc legatus a S. P. missus, quod etiam astruit Willel. Tyrius lib. IX Hist. Hierosol. c. 14 et 15. Hanc epist. assignat Baronius an. 1100, n. 34, ego 1101, cum eo anno Hierusalem Stephanus Carnotensis et Blesensis comes cum pluribus diocesis Carnotensis militibus (quos parochianos suos appellat Ivo) usque ad sexaginta equitum militia, peditum vero amplio rem numerum, redierit.

AD EPIST. XCIV.

Carnotensis comes pravas consuetudines quas habebant antecessores sui et ipse in domibus et rebus Carnotensis episcopi. Episcopus fato functis Carnotenses comites, seu eorum officiales, quæcunque in episcopis, aliisque domibus remanebant, sui juris asserabant. Ut autem hanc vexationem redimeret Ivo ab Henrico Stephano in Syriam redeunte, jus illud obtinuit, zuisque successoribus transmisit. Diplomate sequente firmatur concessio, et quæ essent prava illæ consuetudines demonstratur, fert enim : « Ego Henricus comes, cognomine Stephanus, necnon et Adela uxor mea, cum filiis nostris : Notum fieri volumus omnibus S. Dei Ecclesiæ fidelibus, tam laicis quam clericis, presentibus et futuris, quia Ivo humilis Dei servus, venerabilis Ecclesiæ Carnotensis episcopus, presentiam nostram adiit, et a nobis obnixè postulavit, quatenus domum pontificalem ; domum scilicet, quam ex lignea lapideam, ex vili redditu speciosam, ab illa prava consuetudine, quam prædecessores nostri, et nos habuimus in ea huc usque, liberam esse concederemus : ne scilicet episcopis ab hac vita demigrantibus, vel aliqua occasione decedentibus, prælata domus dissiparetur ; ne quid ferri, vel plumbi, vel vitri, vel ligni, vel lapidis asportaretur, vel obrueretur, ne a qualibet sua suppellectili spoliaretur : Annona quoque 228, vinum, fenum, oves et boves, et cætera animalia, et omnia mobilia, quæ sunt in urbe, sive extra urbem congregata, vel collecta fuerint ante obitum, vel discessum episcoporum a nobis, et a nostris intacta dimitterentur, illis profutura, quibus episcopus reservare, vel donare, seu per se, seu per euchonomum [œconomum] suum decreverit, vel majores Ecclesiæ personæ, si id episcopo aliqua occasione prævento, facere non licuerit. Addidit etiam petitioni suæ, ut exactio quam vulgò talliam vocant, quæ, defunctis episcopis vel decedentibus, fieri solet in servientes episcopi, vel rusticos, simili consideratione condonaretur. Nos igitur tanti viri petitionem dignam frustrari indignam esse judicantes, et ecclesiasticas res augmentari potius quam deteri [deteriorari] debere cogitantes, ob remedium animæ patris mei, et meæ, et uxoris meæ, filiorumque meorum, rem prætaxatam a prava consuetudine liberam reddimus ; domum scilicet, et domus ejusdem ferrum, plumbum, vitrum, lignum, lapides, cæteraque suppellectilem ; scilicet tabulas, scamna, scabella, vasa vinaria, lectos, necnon coquinas et horrea, granaria, cellaria, torcularia, furnos, furnorumque domos, sive in urbe, sive extra urbem ; silvas, ut non vendantur, nec succidantur, nec dentur. Annonam quoque, vinum, fenum, boves et oves, et cætera animalia, omnia-

que reliqua mobilia, quæ congregata, vel collecta fuerint sive in urbe, sive extra urbem, ante obitum vel discessum episcopi cujuslibet, intacta a nobis et a nostris dimitimus, et nos, et filii nostri Will. profutura, quibus episcopus reservare, vel donare, seu per se, seu per euchonomum [œconomum] suum decreverit, vel majores Ecclesiæ personæ, si id episcopo aliqua occasione prævento facere non licuerit. Concedimus etiam, ut prætaxata exactio, quæ, defunctis episcopis vel discedentibus, fieri solet in servientes episcopi, vel rusticorum, de cætero nunquam fiat. Et quia tam benigne ista concessimus ; concesserunt mihi et Adela uxori meæ episcopus et congregatio tota canonicorum B. Mariæ, ut per singulos annos anniversaria nostra celebrarentur temporibus suis in Ecclesia B. Mariæ. Si quis ergo prætaxatam pactionem annullare, vel debilitare conabitur, concedimus, quantum in nobis est, ut tam in urbe quam in suburbanis, divinum officium interdicitur, et tanti sacrilegii patratores admoniti, si non resipuerint, usque ad satisfactionem, anathematis gladio severissime puniantur. Si quis autem futurorum episcoporum in domo suprascripta turrim, vel propugnacula ædificaverint, turris et propugnacula tantum destruentur, domus autem cum appenditiis suis inconcussa manebit. Ut autem pactum hoc firmum et inconcussum per succedentia tempora permaneat, placuit scripto mandari, et optimum tam clericorum quam laicorum astipulatione roborari, et sigillorum nostrorum testimonio communiri. † S. Stephani comitis. † S. Adela comitissæ. † S. Guillelmi. † S. Stephani. † S. Odonis [al., Hugonis]. † S. Theobaldi. Testes ex parte comitis et comitissæ, Stephanus Meldensis vicecomes, Galcherius de Montemirabili, Radulfus de Balgensiac, Guicherus de Castro Ragmaldo, Guermundus de Cassellione, Garnerius Mangoth, Retrocus comes de Persico, Stephanus vicedominus, Herbertus de Castellione, Paganus de Verziaco, Herveus Belo, Hugo Berbellus, Ansoldus Berbellus, Robertus Bellini, Bernardus Foristerius, Ragmaldu Capellanus, Alexander Capellanus. » De bonis autem episcopi defuncti non subripiendis, V. Ant. Augustinens. lib. IV, tit. 85, et lib. XV, tit. 34, per totos titulos.

AD EPIST. XCV.

Catalaunensis episcopus. Hugo, qui Philippo Theobaldi Carnotensis comitis et Aleidis filio successit. Hac enim epistola Philippum satis concessisse liquet. Fuit autem celebratum Pictavis, ex Chronico Turo-nensi, concilium, anno 1100, Henrici imperatoris 44 et Philippi regis 40.

Quod autem prædictus clericus in duarum civitatum titulari non possit ecclesiis. Hoc statuto fuisse in Claromontano, seu Arvernensi concilio clericis prohibutum refert Mattheus Paris Hist. Angl. in Willielmo II, pag. 15, col. 2, sed et longe ante Vitalianus papa ad Paulum Cretensem episc. epist. 3 id caverat. Renovatum est quoque decretum in conc. Pictavensi, anno 1100, ut ex eodem patet t. VII, Conc. parte I, can. 2, pag. 533.

AD EPIST. XCVII.

Lamberto Atrebateni et Joanni Tarvanensi. De Lamberto P. ad epist. 33 dictum est : De Joann. Tarvanensi, sive Morinorum episcopo, nihil habeo, nisi quod in sanctorum album relatus est, et eodem suam occupavit ab anno 1099 ad 1127, de quo Meyerus lib. IV Annal. Flandriæ ad an. 1101. Fuit autem Teroana seu Tarvana Caroli V, imperatoris jussu, anno 1552, funditus deleta viginti inter illum et Henricum II, Gallorum regem, bellis, cujus episcopalis sedes trifariam divisa, partim Bononiam (ubi veteribus Gessoriacus portus), partim Audomaropolim et Ipras translata est. Quoad epistolam, scriptam 1101 vel circa puto.

AD EPIST. XCIX.

Gualoni. S. Quintini Belvacensis abbati, Ivonis; ut epist. 104 et 105, sequente habetur, discipulo et apud eum nutrito et erudito. De hoc autem quod de matrimonio inquirat, videndi sunt auctores qui de publicæ honestatis impedimento scribunt. Confer epist. 144 et 145. Missæ sunt vero hæc tabulæ Gualoni 1102, quo electus fuit, Belvacensis episcopus ex Baron. ad hunc an. num. 8, vel saltem sequente.

AD EPIST. C.

Joanni Aurelianensis Ecclesiæ episcopo. Is est huius nominis secundus qui anno 1099 Sanctioni expulso successit. De quo Sausseus Annal. Aurel. lib. ix, et ad quem scripta fuit epistola circa 1101 aut 1102.

Altare de Basilicis. Rectus forte de Bazocanis; quæ in Aurelianensi diocesi sitæ sunt, et ad episcopi Carnotensis jus patronatus spectant, ob temporale dominium earumdem, et loci de Balneolis. Quare minus recte Sausseus in Pullerio Aurelianensi nominationem Ecclesiæ de Bazochis altis archidiacono Belsiæ in Ecclesia Aurelianensi tribuit, cum in episcoporum Carnotensium chartis, ad eorum nominationem pertinere dicatur.

AD EPIST. CII.

Hanc Baronius anno 1101, num. 12, scriptam fuisse contendit, cui non reluctor.

AD EPIST. CIII.

Sylvanectensis episcopus. Hugo, vel Letoldus, 229 qui Ivonis tempore vixerunt.

AD EPIST. CIV ET CV.

Baronius ad annum 1101, num. 8, scriptam censet. Ego vero anno 1103, cum eo tantum Gualo, de quo proxime, electus fuerit Belvacensis.

Gualonem, nempe S. Quintini Belvacensis abbatem, quem refutato Stephano Garlandensi major et sanior cleri pars elegerat; sed altera, minore licet prævalente, a Philippo rege, ejusque filio Ludovico Crasso, non admissum, quod Ivonis Carnotensis episcopi, cui tunc maxime ob incestas cum Bertrada nuptias, quibus obtinebatur Ivo, infensus erat princeps, discipulus et ab eo enutritus et eruditus, ut hac in epistola legitur, fuisset, et quod æmulo- rum fraude jurejurando se obstrinxisset rex non passurum quandiu in viris ageret Gualonem fore Belvacensem episcopum. Quare summo pontifici scribit Ivo, ne tantam injuriam electo fieri patiatur, ni velit omnes futurorum episcoporum electiones irritas, aut Simoniacæ labe infectas fere, si in regis arbitrio relinquenterent, et ab eo penderent.

AD EPIST. CVI.

Henrico excellenti Anglorum regi. Henrico scilicet primo, Guillelmi Conquestoris filio, qui Willelmo Ruffo fratre Anglorum rege extincto, adversus Robertum primogenitum Germanum regno potitus est; ut docet Gemeticensis lib. viii histor. Northman., c. 10, de quo etiam infra epistolam 118. Hanc autem epistolam Baronius anno 1100, assignat numer. 29; quod verum esse potest, cum ex eodem Gemetic. illo anno Henricus regale diadema susceperit.

AD EPIST. CVII.

Anglorum reginæ Mathildi, cognomento Bovæ, Malcolmii seu Milcolumbi Scotorum regis et Margareta Edgari Anglorum principis sororis filia natu majori; ut est apud Buchananum hist. Scotiæ lib. vii, et in genealogia ducum Northm. pag. 213 Histor. Northman. De illa autem, et de conjugate Henrico, ita scribit Gemeticensis loco ultimo citato: « Ut autem idem rex legaliter viveret, duxit eodem anno Venerabilem Mathildem filiam Malcolmii regis Scotiæ et Margareta, etc. Nec illud prætereundum, quod a S. recordationis Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, eadem Mathildis in festivitate Sancti Martini apud Westmonasterium Henrico regi nobilissimo despon-

A sata, et eodem die regali diademate insignita est. De his vidend. Math. Paris. in Henrico I. Angl. rege ad an. 1101, pag. 40, col. 1. Huic autem eodem anno quo regi conjugati scriptam fuisse epistolam, asseri potest. Confer epist. 142.

AD EPIST. CIX.

Scriptam fuisse epistolam censet Baronius an. 1100, num. 15. Cujus conjecturam firmat Hugonis Lugdunensis archiepiscopi in legatum assumptio, quæ anno 1094 tantum contigit.

AD EPIST. CX.

Anno 1103 tribuit Baronius hanc epistolam numer. 12, ego ad Parisiensem episcopatum a summo pontifice translatus est Gualo. In Cartulario siquidem Sancti Martini Campensis Paris. fol. 37, annus 1107, dicitur sedis Walonis tertius et fol. 70; an. 1108, dicitur quartus.

AD EPIST. CXI.

Hæc epistola adversus Hugonem Putraci dominum scripta est Daimberto Senonensi archiepiscopo, ut eum a communione fidelium procul semoveret, terramque quam in sua possidebat diceret, interdicto submitteret, et Joannem episcopum Aurelianensem, ut idem faceret hortaretur; quod ad vomitum reversus, redditus cum episcopatus; tum Ecclesiæ Carnotensis sibi arrogaret quæ plurimorum quoque erat querimonia adversus præfatum Hugonem, ut in Cartulariis Ecclesiæ Carnotensis folio 1 Bonævalensis folio quoque 1 et Sancti Petri in Valle pluribus in locis legi potest.

Mervilla. Mervillam esse suspicor diocesis Senonensis, haud procul a Stampis, quæ tunc Puteancensibus Dominis prebat. In confirmatione tamen Ludovici Crassi Franciæ regis monachis Bonævalensibus eorum quæ decessores Galliæ reges ipsis concesserant Guidonem de Mervilla testem an. 1110, lego, qui illius vici poterat esse dominus.

AD EPIST. CXII.

Sed est Carnotensis et aliarum Ecclesiarum. De aliis Ecclesiis, non est quod dicam: sufficit de Ecclesia Carnotensi loqui, quæ summorum pontificum concessione habet, ut injuriatores suos sacrorum amotione puniat et ecclesiastica censura eorum pervicaciam coerceat. Quod ut cunctis exploratum sit, Bullam S. P. hic ascribam.

AD EPIST. CXIII.

Manasses. Is electus fuit Meldensis episcopus ex archidiacono an. 1103, quo forte hæc epistola scripta.

AD EPIST. CXVI.

Discordia seu controversia quæ inter Ivonem, suosque canonicos, et Adalam Carnotensem comitissam movebatur, hæc erat, quod Ivo et capitulum Carnotense immunitatem sui claustrum violari quererentur, quodque de non admittendis in eorum sacrum coetum, libertis, collibertis, et aliis vilibus personis, maxime vero deoctoribus, spuris et vulgo natis statutum ediderant; quod tantum invaluit, ut, sublatis servitutis aut libertatis legibus, ultimum adhuc perseveret. Nulli enim ad canonicatum et præbendam Carnotensem aditus patet, qui se ex legitimo matrimonio ortum sacramento non juret, ut infra ad epist. 147 dicitur. Potuit vero scribi hæc epistola anno 1105.

AD EPIST. CXX.

Roberto comiti Pontivensi. Robertum Talvatium 230 Bellismæ dominum intelligit, cui Pontivensis comitatus cum Agnete uxore, Guidonis Pontivi comitis filia, dotantii nominis obtigerat. De quo Guill. Gemetic. lib. viii, c. 35; et Ordericus Vitalis lib. viii, p. 675 et 708.

AD EPIST. CXXVII.

Ludovico Dei gratia Francorum regi designato. Vergebatur ad extremum Philippus, effectumque corpus lasciviæ dedita prior ætas reddiderat senectuti. Quare cum nec sibi, nec reipublicæ proficeret, aliquot annis antequam hominem exeret, omnem

regni sui curam in filium Ludovicum deposuit, ita enim Sancti Martini Campensis Chartularium fol. 82, in charta Godefridi Ambianensis episcopi de Ecclesia de Liniaco in fine: « Actum in Ecclesia Ambianensi anno 1104 Dominicæ Incarnationis, indict. 12, rege Francorum Philippo, duce exercitus filio suo Ludovico, » etc. Sed apertioribus verbis id habet fol. 66 verso, in charta Huberti Sylvanectensis episcopi, qua ex consensu domini sui Ludovici jam in regem designati confirmat donum Ecclesiæ Sancti Nicolai de Aey, factum a Roberto vicedomino ex consensu Letardi episcopi de cuius feodo erat Ecclesia Sancti Martini de Campis urbis Parisiensis anno 1106, sed et idem expresse scribit Sugerius in Crasso, ubi eum regem designatum (cum Boamundus Ludov. ejusdem Crassi sororem uxorem duxit) vocat, clarius præterea Chronicon Mauriniacense lib. 11, cum ait: « Dedit nob. rex Philippus et literis regalibus donationem hæc confirmavit, et Ludovico regi designato filio suo ut idipsum concederet, præcepit, » etc. Ex quibus et Gilio rerum Francicarum scriptore, anno 1105, vel circa scriptam epistolam puto.

Respectus. Hoc est quod idiomate vulgari dicimus *respit*. Ita etiam Goffridus Vindocin. ep. 24, lib. 11: « *Respectum* usque ad festivitatem S. Beati accepistis, » et apud Sugerium Sandionys. Ab. pluries.

AD EPIST. CXXXVIII.

Odoni confratri et compresbytero. Canonice scilicet Fani Quintiniani Belvac. cujus, ni fallor, est epistola frequens ad Ivonem, quam ex membranis veteribus profero: « Excellentissimo suo Patri et domino Ivoni Dei gratia Carnotensis Ecclesiæ episcopo, frater Odo in Dei servorum indignus computari numero salutem et orationes debitas, et in corpore summi pontificis, pontificaliter conglutinari. Charissime mi Pater et domine, vestræ tam reverendæ personæ tam etiam divina quam philosophica instructæ disciplinæ, meam quantulamcunque Minervam, et si Socratis philosophia disertior, aut Aristotelis peritia subtilior, aut Ciceronis facundia eloquentior superemineret, vel audere, vel posse scribendo sufficere, haud unquam arbitror. Sed ne ex indignatione forsitan aut magna philosophici, vel magis divini eloquii inopia, labia consuere videar, non equidem præsumptuose, sed de necessariis animæ meæ conquerendo, scribere conabor. Verumtamen non ut vestræ modus eloquentiæ, aut vestræ tantæ gradus doctrinæ, aut vestræ summæ honestas religionis exigeret: verum prout meæ scientiæ modicitas, aut ingenii perspicuitas, aut vobis scribendi necessitas, admonuerit. Placeat igitur paternitati vestræ pupillorum vestrorum continentiæ formam cognoscere. Habemus enim bonum locum, idoneam Ecclesiam, optimum episcopum, libros multos, victum et vestitum: omnia denique quantum præsens postulat negotium (Deo gratias) admodum necessaria, inde Deum nobis benignissimum sentimus. Prælibata igitur exterioræ prosperitate, sciatis, Pater, interiori languorem quam vehementem. Ecce quippe nullis vulneribus casus meorum criminum labe contritus, satis superque habeo dolere, et utinam dolerem; sed non doleo vulneratus. Imo gaudeo mei oblitus. Nolite igitur, quæso, nolite sinere me absque vestris perire medicamentis; imo deprecemini summum medicum, quatenus me vestris intercedentibus meritis oleo misericordiæ infuso, leniat, evacuet, sanumque faciat. Si vero animæ meæ divini spiritus robur augmentaretur, ut deceat, sarcinæ nostri laboris indesinerent participaretur. Quod enim sumus, et quidquid fuerimus, vobis totum debemus. Vos enim non parum diligere debemus pro universis bonis, quæ dum apud vos fuimus, piæ charitati vestræ nobis impendere placuit, pro quibus nimirum beneficiis summo Deo vestræque benignæ paternitati, laudes et gratias dederimus immensas. Utinam socios benignos et utiles,

A pius et benignus Dominus mihi transmitteret. Postea vero inter Ivonem et hunc Odonem quidam odii seu dissidii igniculus exarsit, ut ex epist. 151 colligere est, Odone quippe Sancti Quintini Belvacensis abbate facta, quod ejus potuit electioni relatus est Ivo.

AD EPIST. CXXIX et CXXX.

Gaufrido Vindocinensi comiti, Grisagonella dicto, qui Mathildem Roberti relictam nonobstantibus ab Ivone propositis impedimentis uxorem duxit circa annum 1105. Charta enim 277 chartularii Vindocinensis sequentia lego: « Omnibus notum esse volumus quod Gaufridus filius Gaufridi comitis, qui Grisagonella vocabatur, calumniam nobis fecit de terra quadam in qua olim boscus fuerat prope villam Dei, quam pater ipsius Gofridus comes nobis dederat, rogatu Mathildis comitissæ matris illius Gofridi, quæ calumniam fecit, » etc. Unde Mathildem illam Grisagonellam duxisse indubium est. Quod autem de consanguinitate avertit Ivo inter Grisagonellam et Mathildis priorem conjugem, non ita certum. Ex eodem quippe Vindocinensis monasterii chartulario ipsorum genealogiam aliter se habere cognosco, fol. siquidem 13 ii partis invenio Burchardum veterem Vindocinensem et Corbolienzem comitem genuisse Reginaldum Parisinum episcopum, et N. Fulconis Neoræ Andium comitis uxorem. E qua Adelitiam suscepit quæ ab avunculo suo Reginaldo, Burchardo cuidam potenti longius manenti in conjugio tradita est. Huic quatuor filios peperit, quorum primogenitus Burchardus avunculo defuncto Vindocinensi honore et Vastinensi potitus est, verum cum adhuc illos administrare præ ætate non posset, Fulco matris pater tutelam ipsius, honoremque suscepit, quem adulto puero remisit. Ex secunda uxore Fulco Gofridum qui Martellus dictus est, genuerat. Huic ex Henrici I Francorum regis assensu Burchardus ipsiusque mater Wastinensem et Vindocinensem comitatus servandos commiserunt, usufructu tantum sibi 231 retento, Burchardo absque prole et vivis sublato, duplex ille honor Fulconi Anseri vel Anserulo (et Eufroniæ, quam Nifranam vocat Ivo) fratri delatus est, qui ex Petronilla uxore Lancelini Balgenciensis filia, Burchardum juniorem dictum charta 222, p. 1, genuit, quæ Gofrido Jordano Pruliacensi dicto nupsit. Burchardo defuncto, Vindocinensis comitatus ad Eufroniam et maritum ejus Gofridum Pruliacensem devenit, ex quorum amplexu natus est Gofridus Grisagonella, qui Mathildem Hugonis Castridunensis vicecomitis filiam post obitum Roberti seu Radulphi Belgiciensis accepit uxorem, ut supra diximus et ex dicendis apparebit. Hic vero Radulphus Landrici de Balgentiaco dicitur filius, qui ab altero Lancelino, alias Landrico dicto, Landrici etiam alterius filio, originem ducebat. Qui in his perspicacioribus sunt videant quæ ex ipsis eligant. Hæc autem epistola scripta fuit circa 1103, quo anno vel præcedente, Grisagonella comitatum Vindocinens. Hierosolymis defuncto Gofrido Pruliacensi patre 1104 iniiit.

AD EPIST. CXXXII.

Simoniacam hæresim me permittente in Ecclesia Carnotens. publice dominari. Simonicæ crimen id temporis in ecclesiasticis maxime notabatur (et vix aliquem qui ea peste non inficeretur reperire erat) a sua Ecclesia eliminare, quoad ejus potuit Ivo, annis est; sed irrita conatu: successor tamen Gofridus de Leugis eam Roberti Arbrescellensis horratu omnino abegit. Quod ex Andræa Roberti Vitæ scriptore, ejusque socio addisco. Ita enim rem refert: « Quia Simoniacæ hæresis, quæ Carnotensem canonicorum basilicam diutissime fœdaverat, concedente Gaufrido episcopo, cujus vita nostra quoque ætate suavissime redolet, atque concedentibus de majore ad minimum ejusdem cœnobii canonicis, in perpetua damnatione per Robertum nostrum exstincta est. Et ut hæc pestis execrabilis in eadem eo-

clesia in sempiternum omnino damnaretur, votum quod fecerunt, juramento firmarunt. » Juramentum autem illud tale est, quod ab eo qui præbendæ investituram exspectat, adhuc sit his verbis : « Ego N. canonizandus in ecclesia Carnotensi, juro super istas sanctas reliquias, quod pro ista præbenda, cujus investituram exspecto, non dedi, nec promisi; nec alius pro me dedit, aut promisit, me sciente, aurum, vel argentum, vel pecuniam aliquam, vel aliud quod per pecuniam aliquam debeat, aut valeat comparari: et si promissum fuerit, per me non solvetur, » etc.

Si qua autem adhuc sunt quæ pro consuetudine antiqua publice exigant decanus et cantor, et alii ministri ab his qui canonici sunt. Intantum prævaluit usus (ne verius abusus dicam) ut ab Ecclesia Carnotensi nunquam eliminari potuerit illa exactio, quam juris, sive laudabilis appellatione consuetudinis palliant, quamque ab iis qui sacro cathedralis templi sodalitiis inscribuntur, expetunt ratione examinis quatuor ipsius Ecclesiæ priores dignitates, abusus enim tempore non firmatur, cum ut regula juris habet : *Quod ab initio non valuit, successu temporis convalescere non possit.* De reg. jur. in 6 nemini quippe pro beneficio aliquid, vel minimum, recipere licet, maxime cum sequente bulla caveatur, quæ ita loquitur : « Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Gaufrido Carnotensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Quæ religionis honestate perspecta in Dei Ecclesia statuuntur, inconcussa debent stabilitate servari. Siquidem, frater in Christo charissime, de commissa tibi ecclesia omnem Simoniacam expellere desiderantes pravitatem, assensu decani, præcentoris, subdecani, succentoris, et cæterorum prælatorum Ecclesiæ statuisti, congregatione fratrum id ipsum approbante, atque unanimiter postulante, ut nec decanus, nec præcentor, nec subdecanus, nec succentor, nec ulla alia ecclesiastica persona, vel canonicorum quisquam de honoribus ecclesiæ, vel præbendis quidquam exigat, vel accipiat, vel per se, vel per suppositam manum. Nullus eorum, qui canonici fiunt pro præbenda quidquam det, vel promittat, aut per se similiter, aut per suppositam manum, neque post decessum prælatorum, qui nunc in ecclesia vestra vivunt, ullus vel decanus, vel præcentor, vel subdecanus, vel succentor in locum ipsum statuatur, quousque in communi capitulo, siquid juret pro officio suo se nihil dedisse, vel promississe, quousque etiam juret se pro præbendis nihil exacturum, vel accepturum, aut per se, aut per suppositam manum. Similiter post decessum simplicium canonicorum, qui modo in Carnotensi ecclesia vivunt, nullus in locum eorum canonicus sufficiatur, nisi ante in communi capitulo juret, vel tutor suus pro eo, si ipse infra annos fuerit, se pro præbenda nihil dedisse, aut promississe, nec per se, nec per suppositam manum. Hanc igitur constitutionem ad honorem Dei et animarum salutem, a fraternitate tua provisam, nos, præstante Deo, auctoritate sedis apostolicæ confirmamus, et ratam in posterum permanere sancimus, etc. Datum Remis per manum Crysogoni S. R. E. cardinalis ac bibliothecarii, iv Non. Novemb., ind. 13, Incarn. Dom. au. 1119, pontificatus domini Calixti II anno 1, » etc. Videant itaque quorum interest, qui post hanc bullam aliquid a canonizandis (ut loquuntur) exigere possunt.

Statutum Ecclesiæ Carnotensis de non admittendis ad clerum libertis, etc. Sacramento hoc statutum confirmabant canonici Carnotenses, et antequam e Gallia nostra, volente Ludovico XI Francorum rege, servitus exsularet, nullus ad sodalitiis majus cathedralis assumebatur, nisi se liberæ esse conditionis, nisi libertate donatum aut manumissum, non collibertum, id est, ex libero corpore aut ventre, et servo, aut e contra natum assereret. Cantor enim vel quivis alius ipsius vice, cum canonicorum, cæ-

terorumque Ecclesiæ clericorum, solo decano excepto, ad eum installatio spectet, inquirebat ab eo qui collegio nomen daturus erat, in hæc verba : « Vos juratis super istas sacras reliquias, quod vos estis de legitimo matrimonio procreatus. Item quod istis liberæ conditionis, nec istis collibertus, neque filius colliberti, » etc. Cui canonizandus se de, et in legitimo matrimonio natum et liberum hominem esse respondebat; quod rursus sedente capitulo iterabat, sequente sacramento addito. « Juro etiam bona fide me observaturum cum auxilio capituli consuetudinem hujus Ecclesiæ quæ est de non recipiendis in canonicos seu clericos de toto manumissis, seu manumissorum filiis (exceptis quos Ecclesia Carnotensis scienter recipere consuevit), et de non recipiendis in canonicos, seu clericos de choro, filiis concubinarum. » Et quia dissidia et contentiones pro libertatibus et privilegiis Ecclesiæ tendis inter Adclam committissam et capitulum Carnotens. tunc vigeabant, 232 huic addebant sacramento : « Item juro quod ego defendam bona fide; etiam contribuendo in expensis, si opus sit, cum consilio capituli, libertates Ecclesiæ, statuta, consuetudines legitimas, approbatas, ac maxime privilegatas, et privilegia quibus non est derogatum, et quibus ecclesia in suis negotiis utitur et causis. Item juro quod in negotiis quæ habemus et habebimus contra comitem Carnotens. et Blesens. et suos bailivos, ministros et servientes, et contra alias quas-cunque personas, præstabo fidele consilium et auxilium bona fide secundum conscientiam meam pro ecclesia Carnotensi, et nunquam scienter contra Ecclesiam, consuetudines, statuta, privilegia, et libertates ipsius : et hoc, si præsens fuero in capitulo, vel absens, cum fuero requisitus. Item juro quod si aliquis canonicus, vel persona Carnotensis damnus, aut injuriam, sine evidenti culpa ipsius, per comitem, aut suos, occasione litis motæ in eum, suos, et nos, consilium et auxilium præstabo, et in prædictis contribuiam si necesse fuerit. » Ita vetus codex sacramentorum Ecclesiæ Carnotensis quæ ad hanc illustrandam epistolam, quam 1104, scriptam vult Baronius num. 9 referre non piguit.

AD EPIST. XXXIV ET XXXVI.

Guillelmus comitis filius. Primogenitus videlicet de quo sic Order. Vital. Hist. suæ lib. v, pag. 574, de Stephano Carnotensium comite et Adela ejus uxore loquens : « Filios quatuor (Stephanus) Guillelmum et Theobaldum, Stephanumque et Henricum ex præfata conjuge genuit. Quorum tres priores sunt potentes consules, et inter maximos Francorum computantur et Anglorum proceres. Primogenitus Guillelmus gener Gilonis de Soleio et hæres, vir bonus est, et pacificus, et sobole pollens atque facultatibus, » et lib. II, pag. 110, de Adela verba faciens : « Laudabilis hera, inquit, post peregrinationem mariti, consulatum illius honorifice gubernavit, tenerosque pueros ad tutamen Ecclesiæ sanctæ solerter educavit. Guillelmus enim qui major natu erat, filium Gilonis de Soleio uxorem duxit, et soceri sui hæreditatem possidens, diu pacifice vixit, laudabilemque sobolem, Odonem et Ranerium genuit, » etc. Ipsius meminimus supra in notis ad epist. 94. Præsens autem circa 1105 scribi potuit.

AD EPIST. CXXXVIII ET CXXXIX.

Fulco decanus vester eligeretur. Quo anno fuerit electus Fulco in Parisiensem præsulem, exploratum omnino non est; tametsi Guillelmo suffectum fuisse non lateat. Si quid tamen conjectura valet, eum circa annum 1100 electum fuisse cum Svertio puto, cum anno 1029 in chartulario S. Martini Camporum fol. 26, cbaria 58, Guillelmum Parisiensem sedem occupasse legam. At hanc epistolam ante 1104 missam dico, propter subsequentem Walonem seu Gallonem, qui eodem anno finiente Parisiensem episcopatum adeptus est, de quo videndus

idem Severtius in Parisiensium episcoporum serie A num. 65.

AD EPIST. CXLI.

Ricardo Albanensium episcopo, qui tunc in Gallia legatione fungebatur, ut Paschalis summi pontificis vice, Philippum Francorum regem primum excommunicatione solveret, quam (ob turpem quam cum Bertrada adultera consuetudinem habuerat) contraxerat, et seu vere, seu fecte pœnitentem sacris restitueret. Convenerant quidem Remensis et Senonensis provinciæ cum suo metropolitano antistites legati mandato apud Balgenciacum; sed ipsis inter se dissidentibus, rege quoque secum male agi conquirente, negotium omne Parisios remissum est, ubi absolutio regis solemniter facta; ut ex Ivone ipso, et hist. Franciæ a Roberto ad mortem Philippi regis fragmento patet.

Trecas venire valeam. Duo concilia Trecis Paschale summo pontifice habita. Alterum sub Ricardo ipsis legato 1104; alterum Paschale presidente 1107. Hanc autem epistolam prioris tempore scriptam ex dictis arbitrator.

AD EPIST. CXLIII.

Ricardus Pratellensis abbas. De eo Ordericus Vitalis lib. viii Hist. suæ eccles., p. 709, ita loquitur: « Ricardus autem de Furnellis moderno tempore idem monasterium rexit, quem Robertus Tumbaliensis (is fuit Robertus de Monte Sigiberti continuator) ad monachatum Bajocis in Ecclesia Sancti Vigoris suscepit. Verum Odone Bajocensi præsule, qui novi cœnobii (Sancti Vigoris) fundator erat, in carcere Guillelmi regis gemente, et Roberto sophista montem Sancti Michaelis de periculo maris; unde cœnobita erat, repetente, seu potius in Latias partes, ut supra retuli, migrante, nova constructio et imperfecta celeriter dissipata est, et concio fidelium quæ illuc confluerat de diversis locis, rectore carens, cito dispersa est. Ricardus itaque unus ex illis, divinis litteris eruditissimus fuit, et in tanta devastatione teneri gregis religiosos sophistas quæsivit, in quorum contubernia dogmatibus almis inhærens, reverenter habitavit. Ea namque tempestate in Northmannia florebant Anselmus Beccensis, Gerbertus Fontanellensis, Guntardus Gemmeticensis, alique plures in templo Dei lucentes lucernæ, a quibus insigniter illustratus, salubris hauriebat ubertatem doctrinæ. Defuncto autem Goisfredo abbate, Ricardus ad regimen Pratellensis abbatix electus est: quod Roberti ducis et Henrici regis tempore fere viginti quatuor annis tenuit, ibique defunctus est. Hic in divinis codicibus apprime studuit, in via Dei per antiquorum vestigia Patrum psallens ab adolescentia cucurrit, famelicisque pueris ænigmaticum panem in dono Domini benigniter fregit, manumque tendentibus alacriter et ubertim distribuit: torpentibus quoque et reusantibus, ut mandarent vim intulit. Commentarium super Genesim Mauritio Sancti Launomari Blesensium eruditissimo abbati edidit, et al. ud domno Adelelmo eruditissimo presbytero conscripsit, Flaviacensi quidem monacho, qui cum Fiscanensibus sanctæ Trinitati reverenter militans, consenuit. Egregio Cluniacensium abbati Pontio eximiam explanationem super Parabolam Salomonis contexit: aliisque venerabilibus personis Ecclesiasten, et Cantica canticorum, ac Deuteronomium luculenter exposuit, multosque tractatus super obscura prophetarum problemata allegorice, seu tropologice, disseruit. » Est autem Pratellense monasterium, ut ipse Ordericus loco ultimo allato scribit, in Neustria optimo loco situm prope portum Maris et pontem Adimari, 233 ubi rapide pontum Ridelæ petit, et in illum mergitur, a Mellentinis comitibus Roberto et Henrico fratribus constructum. Quare nil mirum, si Roberto Mellentino comiti illud commendat Ivo, qui hanc epistolam circa 1104 scribere potuit.

AD EPIST. CXLIV.

Balgenciacum. Quod lambit Liger oppidum decimo ab Aurelia milliario distans, ponte egregio quem nostri reges olim fieri curarunt, instructum: quo antistites Galli absolvendo rege Philippo et Bertrada pellice superinducta convenerant; ut ad epist. 141, supra notavimus. Ibi etiam Ludovici junioris Francorum regis et Leonoræ, seu Alienordis, ipsius conjugis matrimonium diu contractum, et prole firmatum, mutuo consensu dissolutum est, quod bello-rum, quæ diuturna adversus Anglos, funesta et exitiosa fuere, initium fuit. Crebris præterea, qui in eo acti sunt, conventibus episcoporum et principum aliis temporibus nobile existit.

AD EPIST. CXLVI.

Clerus et populus Parisiensis Ecclesiæ, voto et voce domnum Galonem Belvacensis Ecclesiæ consecratum in episcopum elegerant. Rentitentibus Philippo Francorum rege, Ludovicoque Crasso filio, Belvacensem episcopatum adipisci non potuit. Quare Romam ad Paschalem II summum pontificem profectus, dum illi stomachum deponerent, rancoremque quem adversus ipsum conceperant decoquerent, Galonem in Poloniam misit, unde circa anni finem 1104 rediens, Ivone procurante, pontificeque maximo probante, in Parisiensem electus est. Confer præcedentes epistolas 144 et 145, ducentesimamque sexagesimam sequentem cum ista, quæ anno 1104, scriptam fuisse nemini ob supradicta dubium esse potest.

AD EPIST. CXLVII.

Conditionarios. Præter illa quæ supra ad epist. CXXXII, de servis in clerum non admittendis diximus, quædam hic ad majorem dictorum lucem subnectere possumus, servili conditioni obnoxios, etiam servis annumerandos pontificæ rescripta volunt dist. 54 per totam. Ut enim ibi dicitur can. *Si quis propter obligationem servilem*, eos reprobabat clericus nec ordinari sinebat nisi prius libertate a suis dominis consecuta. Hoc expresse dicitur can. *Nulli ead. dist.*: « Nulli (habet canon) de servili conditione ad sacros ordines promoveantur, nisi prius a propriis dominis legitimam libertatem consequantur; cujus libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur: et si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro servus non canonicè consecratus, postquam de gradu ceciderit, ejus conditionis sit, cujus fuerat ante gradum. » Illi autem conditionarii dicebantur, quod alicui tributo servili, vel aliqua conditione, vel patrocinio cujuslibet domus obligabantur, ut eodem can. *Si quis habetur*. Sub hac appellatione comprehendebantur quoque ascripti qui nimirum per triginta annos fuerant in solo. *Cod. de agri. et cens. lib. 11, c. Cum satis*, colonus, inquilinus et similes eod. tit. diffinimus. I. *Originarii* vel servus, l. *Si coloni*, qui, quemadmodum servus fugiens, non præscribunt sibi libertatem longo tempore; ut c. *De ser. fugit*. lib. 1. Omnes originarii quoque qui ab ascriptiis originem ducebant et nati erant in ipso solo, procuratores, actores et executores seu curatores pupillorum, qui omnes ab ordinibus suscipiendis arcebantur, can. *Magnus*, ead. dist. cum non sui, sed alterius juris essent. Quare cum servos suos et manumissos Carnotensis comitissa in Ecclesiam Carnotensem intrudere vellet, restiterunt canonici, in suum collegium admittere neminem, nisi liberæ et non servilis conditionis foret, allegantes. Quamvis enim manumissi dicerentur, non ideo liberi erant, quod, retento ipsius obsequio, servituti adhuc tenebantur obnoxii et ab ea quando vellet in pristinam servitutem reduci poterant, quod in cleri vergebat opprobrium. Si ex clericis fierent servi, id est in pristinum statum redigerentur. Probrosus quippe clero erat sui ordinis vires in vilitatem relabi et vilibus officiis impediri. Quapropter, ne tanta injuria fieret ordini clericali, majoris templi seu matricis ecclesiæ so-

dales statum conceperunt de non admittendis in clerum libertis, vel collibertis; ut supra ad epistolam 32 et 116 retulimus, ut conditionarios illos omnino ab ordinibus, ecclesiasticisque beneficiis semoverent. Dure tulit decretum comitis, et quoad ejus potuit, ut revocaretur, nullum non lapidem movit. Obstabat summi pontificis, illius confirmatio diplomate, seu bulla, quæ adhuc inter Ecclesiæ privilegia legitur; instabant familiæ comitis conditionarii qui, de legitimo matrimonio nati, fuerant et regii Fiscalini, id est ex familia dominica, ut est apud Marculphum in formulis vel servi fisco addicti, de quibus idem Marculphus de unaquaque villa fiscali, tres homines ex servientibus utroque sexu a servitio relaxentur. De ipsis etiam V. capitul. lib. III c. 16. Fiscalini, inquam, illi instabant fisco addicti, ut de privilegio Ecclesiæ Carnotensi concessio, de non admittendis conditionariis exciperentur, et in eundem statum in quo erant ante privilegium, redire a summo pontifice juberentur. Intercedeat Ivo apud Paschalem; nec statuti, aut sacramenti per eos nuncupati, quidam Carnotenses canonici solutionem avversabantur, quamvis repugnarent alii, cum illud se sub hæc conditione fecisse faterentur, ut possent instituto suo et pro futura adjudicare, et notitia excipere, ut loquitur hic Ivo. Addebant minas comitissa, et nova quotidie repulsiōne exacerbata, damna, scandala, iras, rixas, perturbatiōnes moliebatur. Vicit tandem Adelijuzæ improbitas, et suorum perverciacia, qui a summo pontifice Paschale II, hoc diploma potius extorsertur, quam obtinuerunt: « Paschalis episcopus servus servorum Dei Carnotensis Ecclesiæ clericis, salutem et apostolicam benedictionem. Indubia veracium fratrum relatione comperimus, » etc. Vide in Paschali II, sub. num. 403. **234** Sed nec illud diploma et pontificii arbitrii decretum, motus qui inde exsurrexerant, compescuit, cum ex supremo diocesis collegio quidam de statuto ab eis in conditionarios et vulgo natos condito, ne latum quidem unguem discedere voluerint. Quod ex supra allatis sacramentis ad epist. 132. Certum est, de solemnī juramento quod contra comitem Carnotensem et Blesensem ejusque officarios, canonici Carnotenses etiam postea faciebant. Perseverat adhuc juramentum de nuptiarum legitima prole in Ecclesia Carnotensi admittenda. De libertis autem et collibertis jam nulla mentio, cum servitutis jugum ab ipsorum capitibus ecclesiastica decreta, regumque et principum sanctiones solverint et excuserint.

Bernerium monasterii Bonævallensis abbatem. De quo supra ad epist. 78. Ex Dolensi autem in Biturigibus abbate, ad Bonævallensis prælaturam evocatus est. Hujus monasterii, quod in Dunensi existit, ordinis Benedictini a Carolo Calvo imperatore, anno Domini 840, constructum est, monachus fuerat, et tandem abbas, cujus rogatu, et Theobaldi comitis Carnotensis et Blesensis; nec non Hugonis Dunensis vicecomitis hortatu, Ludovicus Crassus Francorum rex, omnia quæ a decessoribus concessa fuerant monasterio confirmavit Stampis XVIII Kal. Octobris 1110, ut ex litteris constat. Quædam similitates inter Ivonem et ipsum intervererunt, quibus componendis multum insudavere Robertus Arbreccellensis et Bernardus Tyronensis anno 1115. Ad ipsum Bernerium exstant Gaufridi Vindocinensis abbatis epist. 14, 15, 16, 17, 18, et 19, libri IV. Quo autem anno scripta est epistola non satis apparet. Verum eam missam 1105 putarem.

Ad Epist. CXLIX.

Guillelmo Rothomagensi archiepiscopo. De eo sic Guill. Gemetic. lib. VII. hist. Norm., c. 26: « Post ipsum, » inquit, Laufrancum scilicet Cadomensem abbatem, postea vero Cantuariensem archipræulem, « Willelmus monachus Radbodi Sagiensis episcopi filius Cadomensis Ecclesiæ regimen tenuit, qui et ipse post Joannem metropolitam Rothoma-

gensis archiepiscopatum suscepit. » Fuit autem Cadomensis monasterii recens a Guillelmo I Northmannorum duce et Anglorum rege fundati primus professor et abbas secundus, ac tandem Rothomagensis metropolita quæ ex Order. Vital. lib. V. hist. suæ pag. 551, expresse scribit his verbis: « In Cadomensi Ecclesia Guillelmus Radbodi Sagiensis episcopi filius Lanfranco successit, quem post novem, ut reor, annos inde rex Guillelmus ad regendam Rothomagensem metropolim provexit. Hic conso-brinus. Guillelmi præsulis Ebroicensium filii Girardi Fleitelli fuit, cujus potentia tempore Ricardorum in Neustria maxime viguit: canonicus et archidiaconus Rothomagensis Maurilio pontifici paruit, magisque amore Dei fervens, cum Theoderico Uticensi abbate peregre perrexit, et gloriosum Salvatoris sepulcrum in Hierusalem reverenter adiit. Inde reversus pristinos præcavens labores amittere, nulli lenociniis penitus subtraxit se, et in Beccensi cœnobio divinæ grateranter inhæsit militia: Dein cum Lanfranco ad instructionem neophytorum qui in Cadomense Castrum ad servitium Christi confluebant, protractus est, quorum ipse paulo post Pater et magister laudabilis factus est. » Et lib. V, pag. 568, postquam de Joanne locutus est, addit:

Post hunc Guillelmus, vir nobilis atque benignus, Catholico plebem tractavit Rothomagensem.

Quibus hæc subnectit: « Hic secundus Cadomensis abbas fuit, et inde tractus, in archiepiscopatu 22 annis tempore Gregorii, Victoris, Urbani et Paschalis paparum floruit. Ipse Guillelmum regem et Mathildem reginam Cadomi sepelivit. » Obiit vero 1110 ex Cadomensi chronico mense Januario, vel Februario; ex ejus epitaphio. Quo anno hæc epistola scripta fuerit, ex eo quod infra de Flammardis refert, anno 1107, scriptam fuisse compertum est.

Flammigeros pueros. Ad ipsorum alludit cognomen. Erant enim Radulfi Flammardi, qui Anglis dicitur *Flamme*, Dunelmensis episcopi filii, qui nova et inaudita præsumptione eos in Lexoviensem Ecclesiam pastore vacuum intruserat, duodennes licet, ipsosque, ut si prior deficeret, alter substitueretur, quasi hæreditario jure sufficere nitebatur. Rem pluribus prosequitur Order. Vital. lib. VIII et X, ex quibus hæc tantum quæ ad illustrandam hanc epistolam faciunt, et cur Guillelmus ille, quem Lexoviensem electum scribit Ivo, præsulatum non fuerit adeptus, aperiunt, decerpsi. « Non multo post, inquit, Gislebertus senex cognomento Maminotus, Lexoviensis episcopus mense Augusto mortuus est: atque Fulcherius frater Flammardi ejusdem sedis præsul a Guillelmo archiepiscopo mense Junio consecratus est. Hic penè illitteratus ad episcopatum procuratore fratris sui de curia raptus est. Quo dapsillitate laudabilis 7 mensibus potitus, mense Januario defunctus est. Deinde Ranulphus Flambardus, qui in Northmannia exsulabat, et Dunelmensis præsulatu carebat pro inimicitia regis, cui restiterat, Luxoviensem pontificatum filio suo Thomæ puero suscepit, et per triennium, non ut præsul, sed ut præses gubernavit. Interea Guillelmus de Paccyo ingenti pretio comiti dato præsulatus præoccupare sagtegit; sed pro Simoniaca tunc prius Rothomagi, postea Romæ condemnatus, temeritatem suam misere luit. Sic fere quinque annis Luxovium rectore caruit, et Dominicus grex pastore dicto carens, lupinis dentibus patuit, donec illi gratia Dei Joannem ad plebis suæ consolationem episcopum designavit. »

Ad Epist. CL.

Concilium a sanctitate vestra celebrandum... Laterani, vel Trecis, quod postremum circa Ascensionis Domini festum celebratum est anno 1107, ex Abbate Urspergensis in chron. quo anno præsentem epistolam scriptam concludo.

235 Ad Epist. CLI.

Gaufrido Belvacensium episcopo. Walonis seu Galo-

pis ad Parisiensem cathedram translati, successori, anno 1105, electo quo vel sequente hæc epistola ad eum mitti potuit.

AD EPIST. CLII.

Leodegario venerabili Bituricensi archiepiscopo. Sedem auspicatus est anno 1097, quam ad Martii 31, anni 1120, implevit. Hujus sit mentio in Roberti Arbescellensis ordinis et monasterii Fontis Ebraldensis institutoris vita, cujus exsequiis cum ursani in sua diocesi, ubi hominem exiit Robertus, tum Fonti Ebraldi, ubi sepulchrum nactus est, interfuit de illo quippe frater Andreas Roberti actorum scriptor hæc prodidit: « Eadem vero tempestate Leodegarius vir vita floridus et ætate, Bituricensis diocesis archiepiscopatum tenebat, quem, nisi fallor, inseparabilis dilectio magistro Roberto conglutinabat. Tanto namque, ut reor, amore invicem conjungebantur, ut quod unus vellet, alius vix denegaret. » Cui ex chartulario Font-Ebraldensi fol. 49, addere possumus quæ charta 159, continentur: « Antiquorum, inquit, patrum sancivit auctoritas, ut quidquid Ecclesiis tribueretur, litterarum memoriæ traderet, ne oblivioni caligine deleteretur. Notum sit omnibus tum futuris quam presentibus, quod eodem die quo magistri Roberti de Arbescello corpus Dei gratia de longinquo allatum, in loco Fontis-Ebraldi quem Deo auxiliante fundavit, humatum fuerat, non minima religiosarum personarum ad tanti viri funeris obsequium illic congregata fuerat turba, quarum una fuit Leodegarius Bituricensis Ecclesiæ archiepiscopus. » Tanta autem inter ipsos Leodegarium et Robertum intercessit dilectio, ut secundum cor dilecti sibi Roberti condi supremis tabulis voluerit Leodegarius Ursani, quod est diocesis Bituricensis parthenonum virginum ejusdem ordinis Fontis Ebraldensis, ut quibus viventibus vinum cor fuerat, post mortem concordem dormirent, et quomodo in vita sua dilexerant, in morte quoque non separarentur. Fuit vero præsens epistola ab Ivone missa circa annum 1105.

AD EPIST. CLIII.

Gilberto Ebroyensis episcopo. De eo ita Ordericus Vitalis lib. iv Hist. eccles., pag. 520: « Defuncto, inquit, Guillelmo Ebroyensi episcopo, Balduinus ducis capellanus successit, et præsulatum fere 7 annis regulariter rexit. Quo defuncto, Gislebertus Osberni filius canonicus, et archidiaconus Lexoviensis successit, et episcopatum plusquam 30 annis utiliter tenuit, et res Ecclesiæ multis modis auxit, solertiaque sua emendavit. » Et libr. xii, pag. 840: « Anno ab Incarnatione Domini 1112, inquit, Gislebertus senex Ebroyensis episcopus, postquam in episcopatu 34 annis vixit, in senectute bona iv Kalendas Septembris obiit, et in basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ sepultus est, quam ipse perfecit, dedicari fecit, possessionibus, et ornamentis ditavit, clerum ampliavit, et ecclesiastico cultui nocte dieque mancipavit, » etc. Hugonis Lugdunensis archiepiscopi ad Ivonem pro hoc Gisleberto scriptam epistolam in membranâ habeo, cujus, quia nondum evulgata, tenorem hic promam: « H. Lugdunensis episcopus apostolicæ sedis legatus, reverentia fratri J. Carnotensi episcopo, salutem. Veritè fraternitas vestra, » etc. Vide in *Hugone archiep. Lugdun.*: *Patrol.*, t. CLVII. Quis autem fuerit ille Ursio, satis non novi, nisi forte Nivelonis de Fractavalle filius, de quibus sæpe conquestus Gofridus Vindocinensis abbas, a Paschale secundo sacris abstinere jussi sunt. Videndæ illius epistolæ 8, 9, 13, 24, 30, lib. ii. Hanc autem epistolam Ivoni scriptam anno 1096, fuisse patet, quod eodem Senonensis Ecclesia Richerii obitu vacaret.

AD EPIST. CLIV.

Ranulfus Dunelmensis. Quamvis de ipso quædam supra ad epistolam 149, notaverimus, quoniam

A ejus, fere omnes illius sæculi scriptores meminere, hæc addere placuit, quibus omnibus magis notus fiat et suis coloribus depingatur. Ex Orderico igitur Vitale lib. viii et x Turstini cujusdam plebei Bajocensis presbyteri filius fuit. Mater ejus sortilegiis debita cum dæmone crebro loquebatur, et ex cujus nefaria consuetudine oculum amiserat. A puerilibus annis inter pedisequos curiales, cum vilibus parasis educatus crevit, callidisque tergiversationibus, et argutis verborum machinationibus plusquam arti litterariæ studuit. Unde a Roberto dispensatore regio Flambardus cognominatus est, quod vocabulum ei secundum mores ejus, et actus, quasi propheticæ collatum est. Grandior factus, juvenis Guillelmi regis Angliæ gratiam promeruit, eumque ut totius Angliæ continentem describeret, illius partitionem denuo faceret, et incolis, sive indigenis, sive advenis quidquid præter præscriptum possiderent, auferret, incitavit. Hinc mali labe.

B Nam juvenis 236 rex morientibus ecclesiarum prælatibus ipsarum redditus inibat, et cuilibet suorum satellitum parce licet, partem concedebat; reliquum sibi retinens: ita ut uno et altero, verum et lustro aut amplius Ecclesiæ pastoribus orbatæ remanerent. Anselmus Beccensis abbas ad Dorobernensium seu Cantuariensium metropolim evectus, tanto malo mederi studuit, regem, proceresque sæpe, ut ab ecclesiarum facultatibus abstinere commonuit, nec obtinuit; imo exsilium et diras perpressus est, et regno diu abstinere jussus est. Interim Flambardus Dunelmensis episcopatu potitus, cum regis satellitibus omnia vastabat in Anglia, et Ecclesiis suis prælatibus viduatis inhians, thesauros defunctorum, corradabat et fisco attribuebat. Quare summus regiarum procurator opum, et justiciarius factus, proceres quosque Henricum ipsum Anglici regni hæredem futurum aspernabatur, et contractis undique opibus, et ampliatis honoribus, cunctis ad stuporem eminebat. Hic nimirum de plebis fece ad supremas regni dignitates evectus, stomachum multis movebat, et omnibus expsus, qui de tanto rerum fastigio pessumdarent, superciliumque coharent plures cogitabant. Commodum accidit Ruffi interitus, quo defensore carens, de sublimi potestatis culmine dejectus, in arce Londinensi ab Henrico, Guillelmo de Magnavilla custodiendum traditur. Verum incluso lagenâ turre evasis, et cursorio equo tum celere in Northmanniam vectus, Robertum Henrici adversarium convenit, a quo benigne exceptus et Neustriæ præfectus est. Ea in dignitate diu haud stetit, cum cadente Roberti fortuna, cecidit et sua. Ut erat ingenio acer, et callidus arte seu dolo Henricum sibi adversantem, demeruit, et pace sibi a principe reddita relicto episcopatu Lexoviensi cui incubabat, et filiis suis servare satagebat ad Dunelmensem reversus est. Nicolaus Harpenfeldius quædam addit quæ sciri non sunt prorsus indigna, ideoque huc referenda.

D Sæculo nempe undecimo cap. 28, scribit quod « cum multis apud regem accusationibus impeteretur, nec illis aurem ille daret; Giraldus quidam cum aliis in necem ejus conspiravit. Callido itaque consilio usus, venit ad eum, simulans se missum a Mauritio Londinensi episcopo periculose ægrotante, quodque vehementer illius colloquium expeteret, et ne qua sit in veniendo mora, misisse Mauritium in ripa Tamesis commorantem cymbam suam, in quam Ranulfum ingressum, Giraldus in altum mare duxit, et in navim armatis hominibus oppletam imposuit: jamque de illius nece consultabatur. Quod negotium datum est duobus ex nautis, receptoribus in sceleris mercedem pretiosas vestes, quibus induebatur. Sed cum illi forte de partitione illarum non convenirent, cædes in proximum diem dilata est. Exorta interim immani tempestate, omnes de vita periclitabantur: et sedata tempestate, cujusdam ope, qui post Giraldum præcipuus erat, Ranulfum tandem

in terram expositus ad terram rediit. Giraldus in voluntarium exsilium abiit. Rex vero Ranulfum in deliciis magis quam antea habuit, et ingenium ejus suis usibus tam accommodum, licet ad summam reipublicæ perniciem, et summam Ranulfi invidiam, atque odium laudabat, et Danielmensi eum tandem episcopatu amplificabat. Mortuo Ruffo et Henrico succedente, in turrim Londinensem ab eo conjectus est. Unde postea noctu aufugit, et per litteras Robertum fratrem Henricum concitavit, a quo Lexoviensi episcopatu donatus est, qui postea cum exercitu Angliam invasit. Sed pacificatione deinde inita inter regera et Robertum, permansit in episcopatu, ad annum Christi 1128, utque regis gratiam firmius conciliaret, eorumque qui apud regem intimi erant, multa effudit, et gravi Ecclesiam suam exactione premebat: quam tamen nunquam potuit solide recuperare, etc. Triennio post reditum, castellum illud apud ripam Tuvedi fluminis inchoavit. Construxit et insignem pontem ad Uviri fluminis ripas, etc. De illo etiam Matthæus Paris in Henrico I; Polydorus Virgil. hist. Anglic., et alii. Scripta epistola 1107.

AD EPIST. CLVII.

Hanc scriptam esse Paschali ab Ivone 1107, contendit Baronius ad hunc annum num. 10. De eo autem quod in terra Northmannorum prostitutam esse ecclesiam scribit, confer hanc epistolam cum notis nostris ad epist. 27, et ad præcedentes 149 et 156.

AD EPIST. CLVIII.

Comitem Treccasium. Hugonem scilicet, ut recte monet Juretus ad hanc epistolam. Ille autem Hugo Theobaldi Carnotensis comitis, et Adelitiæ Crespiensis filius, Henrici Stephani comitis quoque Carnotensis et Meldensis frater fuit. Comitatus Treccensis et Barrensi super Albam ex parentum successione potitus est, unde Campaniæ comitis aliquando sibi titulum usurpavit. Desponsavit sibi primum anno 1097, Constantium Philippi I, Francorum regis filium, ex qua Odonem et Philippum suscepit, ut ex chartulario monasterii Arvernensis patet. Verum propter consanguinitatem divortio facto 1104, Boamundo Antiocheno principi Carnuti 1106, nupsit, ut est apud Suger, in Crasso, Order. Vital. lib. xi, p. 817, et alios. Hugo vero Lombardam quamdam super duxit, quam uterum gestantem reliquit et comitatu Theobaldo magno dicto Carnotensium comiti ex fratre nepoti vendit, in Syriam perrexit, ubi, conjuge vivente, militiam Fratrum templi professus est, ut est apud Bernardum epist. 31, et Ivonem epist. 245, sequente. Diu vixit et usque ad extremam senectutem.

Genealogia. Quo affinitatis gradu sese attingebant Hugo et Constantia a communi stipite ex parte parentum, non est facile dicere. Variant siquidem auctores in ea exponenda, ne idem faciam, peritioribus relinquo discutiendum. Scripta autem est epistola 1103, post Treceuse concilium.

AD EPIST. CLIX.

Hanc anno 1096 scriptam fuisse contendit Baronius numer. 10; sed qui id dicere possit non video, cum Paschalis tantum iv Kal. Aug. an. 1099, ex Onufrio fuerit electus, et ex iis quæ dicuntur hac in epistola, clarum est non eo anno, sed posteriore missam. Quod autem ad Fossatenses monachos attinet: **Beatus 237** Pater Benedictus (scribit Orderic. Vital. lib. viii historiæ suæ, pag. 712), ut nobis omnibus evidenter patescit, beatum Maurum monasterii sui priorem, quem a pueritia nutrierat, in Galliam misit, et librum regulæ quem ipse vir Dei propria manu conscripsit, et libram panis, heminamque vini per eum Francis destinavit. Hic a Theodeberto rege susceptus, usque ad obitum suum in Gallia permansit, atque Floro regis consiliario adjuvante, cœnobium

A construxit, ibique 140 monachos, in loco qui Glannofolium dicitur, regulariter instruxit, etc. «Post vero beati Mauri obitum (ut ait Glaber Rodolphus historiæ suæ lib. iii, cap. 5) succedente tempore hostium infestationibus expulsi monachi a monasterio cognomento Glannofolio, quod ipse construxerat, sicut in ejus gestis habetur, in Andegavensi territorio, hand procul a Salmuro ad Eigeris marginem beati viri corpus, seu sacras lipsanas ad Fossatense monasterium detulerunt ibidem asservandas. Quod anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo octavo, Carolo Calvo Francorum rege, et Arara Parisiorum pontifice, accidisse testatur Ædo cœnobii S. Mauri abbas præfatione in lib. Vitæ ejusdem sancti, Anno siquidem 845, cum Rorigo comes Glannofolium a barbaris eversum restituisset, Ingelberto Fossatensi abbati submit, qui assumptis suæ congregationis fratribus, eos illic direxit et Gauslino monasterio præfecto, Ursuari Turonensis archiepiscopi, Ebrouni Pictavensis, Dodonis Andegavensis episcoporum sæculo, ibi substiterunt, donec Northmannis Gallias vastantibus, beati Mauri glebam circa 861; ne ab impis hominibus pollueretur, o monasterio averterunt, et per sexennium huc illucque errabundi deferentes, tandem Idibus Novembris 868, ad Fossatense asceterium pian sarcinam deposuerunt, quod a Divi nomine Sancti Mauri Fossatensis abbatia dicta est et adhuc nuncupatur. Hæc vero Glannofolii unionem cum Fossatensi monasterio disjunctum Urbanus papa II, in concilio Turonensi 1096 et Cassinensi attribuit, ut Petrus Cassinensis chronici lib. iv cap. 18 scribit, cujus verba non adduximus, quod apud Juretum referantur. Quod gravior et iniquo animo ferentes Fossatenses monachi, ut sibi restitueretur Glannofolium, Ivonem erga summum pontificem Paschalem II, deprecatores adhibent, ut ex hac epistola patet, quæ Paschali anno 1106 aut 1107 in Galliis agenti scribi valuit.

AD EPIST. CLX.

O. Gemeticensis monasterii abbati. Orsus sive Ursus nuncupabatur. Ita eum vocat Ordericus Vitalis Historiæ suæ Ecclesiæ lib. x, p. 765: «Guntardus, inquit, Gemeticensium strenuus abbas apud Clarummontem, dum famosa synodus ibi celebraretur vi Kal. Decembris obiit. In cujus locum rex Tancardum Fiscanensem præpositum subrogavit, qui post aliquot annos orto inter ipsum et monachos probroso tumultu, cum infamia recessit, eique Rothomagensis Ursus ab infantia ejusdem ecclesiæ monachus per annos 20 successit.» Sic quoque lib. xii, pag. 846, appellat, et in abbatum Gemeticensium seriè hoc nomine designatur apud Robertum. Quod vero ad epistolam spectat, eam circa annum 1107 scriptam fuisse suspicor. Est autem Gemeticum monasterium ordinis Benedictini diocesis Rothomagensis. De quo sic Willelmus Gemeticensis monachus lib. ii, cap. 6: «Qui locus jure Gemeticus vocatur, quia pro suis offensis illic gemunt, qui in flammis ultricibus gemituri non erunt. Quidam vero a gemma illum vocatum arbitrantur, quia ut gemma in annulo, rutilat situ, et ubertate fructuum. Hic nempe Clodovei Francorum regis tempore a beato Philiberto, opitulante regina Baluhilde constructus, in tanto incremento adolevit, ut in nongentorum monachorum numero ejus quantitas suppleretur. In quo quamplurima multitudo episcoporum, seu clericorum, vel nobilium laicorum spretis sæcularibus pompis, collecta, Christo regi militatura, propria colla saluberrimo jugo subegit, etc. Verum monasterio a Northmannis in prima irruptione ferro et flamma solo adegato, Guillelmus II Northmannorum dux restituit, monachisque ad conviverium opima prædia contulit. De quibus idem auctor lib. i, cap. 6, lib. ii, c. 9, et lib. iii, c. 7, et 8.

AD EPIST. CLXI.

Obedientiam. Obedientiam dicebant veteres monachi, administrationem certi loci, in quem a mo-

uasterio quidam deputabantur, ut ipsius fruges, aliosque reditus colligerent, et ad monasterium referrent: has prioratus, seu capellas nunc vocant, quos etiam prius cellas appellabant. Sic Goffridus Vindocinensis. lib. 1, epist. 9: «Obedientiam quam me postea viginti quinque millia solidorum redimere oportuit.» Et lib. 11, epist. 32: «Obedientiam nostram adeo deprædati sunt et devastaverunt, quod necesse est monachis qui eam habitant, et cultores ejus, discedere, eamque in solitudinem redigi.» Libro quoque v, epist. 18: «Rogastis itaque, inquit, ut Rainaldum Quartaldum in obedientiam, de qua cum amovimus, remitteremus,» etc. Eodem in eodem sensu verbo utitur Fulbertus noster epist. 1, et epistolæ pontificum passim. Unde et obedientiarum ibi dicuntur monachi, qui ad cellas, seu prioratus foraneos mittuntur. Cella autem parvum est monasterium quod alteri subest, et vulgo dicitur prioratus, seu præpositura. De qua sic Lupus Ferrariensis epist. 2: «Cellam sancti Jodoci, quam magnus Carolus quondam Alcuino ad elemosynam exhibendam, peregrinis, commiserat,» etc. Et in additione 1 ad Capitular. Ludov. imp. tit. 44, scribitur, «ut abbatibus liceat habere cellas, in quibus ut monachi sint, aut canonici, et abbas provideat ne minus de monachis ibi habitare permittat, quam sex.» Deductum est autem nomen ἀπὸ τοῦ κελίου, id est domo. Quare Moschopolus in schedis: κελίον κοινὸς παρὰ Ἀττικῶν δωμάτιον, id est, cella communiter apud Atticos domuncula.

AD EPIST. CLXIV.

Mauritius. Abbas S. Launomari Blesensis, qui successus est Gaufrido dignitatem ejuranti, ut videre est apud Gaufridum Vindocinensem epist. 14, lib. 11, quam refert Juretus. Hujus meminimus supra ex Order. Vital. ad epist. 143. Obiit autem vi Idus Julii ex Necrologio S. Petri in Valle Carnotensi. Quo anno mihi incertum. Vivebat tamen anno 1106 et 1107, quorum altero hæc scribi potuit epistola.

238 AD EPIST. CCLXV.

Sanson Vigorniensis episcopo. Ex Bajocensi canonico ad Vigornicenses infulus proventus est. Sic enim de eo scribit Nicolaus Harfeldius histor. eccles. Anglie. undecimo sæculo: «Ustano autem defuncto, successor per Ruffum regem datus est Sanson canonicus Bajocensis, qui nec doctrinæ, nec eloquentiæ, nec aliarum rerum laude caruit. Vitio ei tamen datum quibusdam, quod ubi Ustanus monachos apud Westeberiam posuit, illam monachis abstulerit.» De eo quoque ita loquitur Ordericus Vitalis lib. viii histor. suæ Eccles., pag. 665: «De discipulis, quos ita nutriebat (Hugo Bajocensis episcopus) fuerunt Thomas archiepiscopus Eboracensis, atque Samson frater ejus episcopus Wigorniensis.»

AD EPIST. CLXVI.

Hanc epistolam scriptam retur Baronius 1104, num. 17. Ego vero 1105, cum Bruno Signinus antistes hoc anno 1104 tantum a summo pontifice in Gallias fuerit missus legatus. Quod ex ipso Ivone planum est, dum ætate præcedente Hugonem Alburn se coram legato stetitisse scribit, nisi Gallicano more annos supputet. Imo notat Sirmundus ad epist. 44 lib. 11 epistolar. Gaufridi Vindocinensis, hanc Brunonis Signini in Campagna Italica episcopi legationem incidisse tantum in annum Christi 1106, quod ex eo probare nititur, quod hoc anno in Gallias venisse Bramundum principem Antiochenum, Petrus Diaconus, et Sugerius Sandionysianus abbas scribant. Rectius tamen ex aliis in Gallias Bramundum anno 1105, venisse dicunt quo et Carnoti Constantiam Philippi regis filiam et Crassi sororem duxit uxorem supra ad epist. 158 notavimus: sed et Ord. Vit. lib. 11, pag. 817, idem astruit cum ait eo anno mense Martio Bramundum ad Beati Leonardi tumulum qui in Lemovicensi agro celebris habetur, perrexisse et soluta voto post Pascha Constantiæ præ-

dictæ nupsisse. Hugonis autem Albi meminit Sugerius in Crasso his verbis: «Quod videntes nobilissimi viri Engerannus de Bova, Ebalus de Russiaco comes Andræas de Rameru, Hugo Albus de firmitate.»

Waleranno camerario regis. Titulo 18. Magno Cambell. hujus sit mentio in acto, seu instrumento concessionis factæ monasterio SS. Bartholomæi et Maglorii Parisiensis de ecclesiis SS. Petri apostolorum principis et Laurentii archidiaconi et martyris, oppidi Montisfortis a Symone ejusdem loci domino anno 1072, Judith. 10. Ibi enim inter testes legitur Walerannus camerarius, sicut et in Cartulario S. Martini Campensis fol. 75 in charta Philippi regis de Molendino in Magno-Ponte, Data Aurelianis 1075, in qua Walerannus quoque camerarius ut testis nominatur. Tillio dicitur Guido Valerandus de regibus Franc. eorum choro et domino.

AD EPIST. CLXVIII.

Baronius hanc epistolam 1104 scriptam fuisse scribit; ego 1106, cum ipso, aut sequente Hierosolymam profectus sit Hugo Puteacensis, de quo hic agitur. Cum Bramundo enim iter Hierosolymitanum est aggressus anno 1106, ut facile ex fragm. histor. Francor. a Roberto ad mortem Philippi regis colligere licet. Ibi quippe legitur, «quod Bramundus, etc., transito mari in Gallias venit; innumerabilem tam equitum quam militum multitudinem ab eis eduxit, et non solum de Gallis, verum et de toto Occidente, Græcorum imperium perturbare conatus, ea videlicet occasione, quoniam imperator semper adversabatur omnibus Hierosolymam tendentibus, etc. Bramundus ergo filiam regis Philippi in conjugem duxit et commeatu tanto exercitui necessario apparato in Barri pertu angustum pelagus verno tempore permeans, in adversum litus illæsam navium, traduxit classem. Hinc Græcorum pervadens imperium, urbes, municipia, villas et agros devastans, venit Dyrrachium, quam obsidione cingens, oppugnabat tempore multo, etc. Dux ergo audiens imperiales adversum se venire legiones, dirigit et ipse ex suis manum validam obviam illis itinere dierum sex. Sabbato igitur sancto pervenere ad radicem montis in quo situm est castrum Corb anum, etc., mane vero facto, quoniam sanctum Pascha erat, communicarunt omnes. Adversarii denique prælio disposito operiebantur illos. Itaque Franci cum alacritate sese exhortantes, adoriuntur eos. Principabant vero eis Hugo de Puteolo Rainerius Brunus, Philippus de Monte Aureo, Robertus de Veteri-Ponte cum aliis.» Ex quibus colligo, quod si Bramundus post Pascha anni 1105, aut 1106, desponsavit sibi Carnoti Constantiam, anno tantum sequente, qui erat 1106 aut 1107 obsedis Dyrrachium, et pugnam cum imperatoris Græci copiis ipso die Paschæ anno revoluto commisisset, ex quo iterum eodem anno Hugonem Puteacensem in exercitu fuisse assero. Etea quæ de Hugone illo et Ivone Curvævillæ domino hic habentur, intra eundem annum quo venit in Franciam Bramundus, et ex ea abiit, accidisse necesse est, cum Hugo et alii superius relati, cum ipso in Orientem perrexerint. Ergo anno 1106, vel 1107 non 1104, scriptam fuisse hanc epistolam, cum jam essent in procinctu Hugo et alii, clarum est. Controversiam autem quæ erat inter Ivonem de Curvavilla, vicecomitem Hugonem, et Retrocum Perticensem comitem diremit ipse Ivo. Cum enim se ab adversario potente premi videat, potentiorum ei obicere cogitavit; Theobaldum videlicet Carnotensem comitem, cui quæ controversa erant vendidit, ut sequenti instrumento apparet ex Tyronensis monasterii cartulario descripto, cujus tenor sic est: «Ivo de Curvavilla abrenuntians sæculo, dimisit comiti Theobaldo Curvamvillam cum omnibus quæ tenebat de feodo ipsius comitis, vel vicecomitis. Pro his dedit ei comes Theobaldus ducentas marchas argenti, et juravit ei se tenere elemosynas se sciente. Juravit

etiam terram tenere cum consuetudinibus illis, cum quibus Ivo eam tenebat, et quod in terris sancto- rum nullas mittet, vel se sciente mitti permittet consuetudines a servientibus suis per castrum Curvævillæ, et quod Roberto de Veteri-Ponte terram reddet cum ipse Robertus prædictam pecuniam ei reddiderit. Et prædicta sacramenta juravit, nec aliis eam reddet a primâ Domini Nativitate post hanc conventionem usque ad annum. Et si Robertus non venerit **239** usque ad illum terminum, reddet eam filio Guillelmi de Tortaqueru quem habuit de sorore Roberti, secundum jam prædictas de Roberto conventiones. Et si filius defuerit, maritabit unam de filiabus Guillelmi, quam habuit de sorore Roberti, uni de hominibus suis cum tota terra illa, cum jam prædictis conventionibus de Roberto. Harum conventionum obsides per fidem dedit comes Godfridum vicecomitem Castri-Duni, Guillelmum Gohietum juvenem, Guidonem de Galardone, Andræam de Baldimento, Gohierum de Alneto, Girardum Boellum, Gauslinum de Leugis, Hugonem de Castro-Theoderici, homines quoque Everardivillæ per fidem obsides dedit comes, ut si de supradictis conventionibus ipse exierit, cum recto hærede se tenebunt. »

Ut iustitia ei ferretur quæ debebatur Hierosolymitanis et paci. Glaber Rodolphus lib. iv Histor. suæ, c. 5, de pace illa, sic scribit anno a Passione Domini millesimo, etc. Tunc primitus cœpere in Aquitanie partibus ab episcopis, et abbatibus, cæterisque viris sacre religionis devotis, ex universa plebe coadunari conciliorum conventus, etc., per universos episcopos indictum est, qualiter certis in locis a præsulibus, « magnatibusque totius patriæ de reformanda pace et sacre fidei institutione celebrarentur concilia. Quod etiam tota multitudo universæ plebis audiens, lætanter adiere maximi, mediocres, ac minimi, parati cuncti obedire quidquid præceptum fuisset a pastoribus Ecclesiæ, non minus videlicet, quam si vox emissa de cœlo hominibus in terra loqueretur. Terrebat enim universos clades præteriti temporis, instabatque metus ne adipiscerentur opulentiam futuræ ubertatis: erat quippe descriptio capitatum digesta, qua continebantur tam illa quæ fieri prohibebantur, quam ea quæ devota sponsione omnipotenti Domino offerre decreverant. In quibus potissimum erat de inviolabili pace conservanda; ut scilicet viri utriusque conditionis, cujuscunque autem fuissent rei obnoxii, absque formidine præcederent armis vacui. Prædo namque, aut invasor alterius facultatis, legum districtione arctatus, vel donis facultatum, seu pœnis corporis acerrime multaretur. Locis nihilominus sacris omnium ecclesiarum honor, et reverentia talis exhiberetur, ut si quis ad ea cujuscunque culpæ obnoxius confugium faceret, illæsus evaderet, nisi solummodo ille qui pactum prædictæ pacis violasset; hic tamen captus ad altare præstitutam vindictam lueret. Clericis similiter omnibus, monachis, et sanctimonialibus, ut si quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab illo pateretur. » Et infra: « Quod utique in cæteris quæ dubitare poterant, fidem præstabat, quibus universi tanto ardore accensi, ut per manus episcoporum bæculum ad cœlum elevarent, ipsique palmis extensis ad Deum Pax, pax, pax, unanimiter clamarent, ut esset videlicet signum perpetui pacti de hoc quod sponderant inter se et Deum. » Hæc de pace illa. Quidquid autem de ea dicant Sigebertus ad annum 1032 Baldericus Noviomensis episcopus in chron. Cameracensi et Atrebatensi lib. iii, cap. 52, totidem ferme verbis et cap. 53 et 54 et Baronius ad an. 1034, num. 2, 3, et 4, tandem a pontifice Urbano secundo propalam fuisse in Claromontana synodo, ut ipsius canone i videre est et ex ipso Baronio ad an. 1095, num. 50 quæ hunc canonem quem, tanquam corollarium prædictorum huc refero, recenset. « Item placuit omnia bona eorum qui Hierosolymas prægunt, semper et ubique

esse salva in pace, et treuga, quousque redierint. » Inno et in concione illa quam ex Tyrio lib. i, c. 15, recitat, quamque in Claromontensi concilio habuit Urbanus, illa leguntur: « Nos autem misericordia Dei, et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, fidelibus et Christianis qui contra eos arma susceperint, et onus sibi hujus peregrinationis assumpserint, immensas pro suis delictis poenitentias relaxamus. Qui autem in vera poenitentia decesserint, et peccatorum indulgentiam et fructum æternæ mercedis se non dubitent habituros. Interim vero eos, qui ardore fidei ad expugnandos illos laborem istum assumpserint, sub Ecclesiæ defensione et beatorum Petri et Pauli protectione tanquam veræ obedientiæ filios recipimus, et ab universis inquietationibus tam in rebus alienis quam in propriis statuimus manere securos. Si vero quispiam molestare eos ausu temerario præsumpserit, per episcopum loci excommunicatione feriatur, et tandiu poenitentia ab omnibus observetur, donec et ablata reddantur, et de illatis damnis congrue satisfiat. Episcopi vero, et presbyteri, qui talibus forsitan non restiterint, officii suspensionem mutantur, donec misericordiam sedis apostolicæ obtineant. » Et paulo post subjicit: « Ante omnia juxta statuta synodi fideliter laborantes, ut pax, quæ verbo vulgari treuga dicitur, ab omnibus observetur illibata, ne ire volentibus, et ad necessaria discurrere, ullum obiceretur impedimentum. » Quare merito Ivo hæc pacem justitiam vocat, cum in jus transierit, et jure conqueruntur Hugo et Curvævillanus Ivo, quod ad sacrum bellum iturus Rotrodus Perticensis, non Germanensis comes, ut scribit Baronius, pacem turbaret, et facultates quæ in protectione Ecclesiæ erant, sibi vindicaret. Confer epistolam 90, ubi de trevis illa.

Comes Rotrocus. Henrici primi Anglorum gener Mathildem quippe ejus naturalem filiam uxorem duxerat, quæ anno 1120 cum fratre Guillelmo Adelino naufragio periit: ex Guill. Gemetic. lib. viii cap. 29; Orderic Vital. lib. ii, pag. 810, et lib. xii, p. 870. Iter Hierosolymitanum cum aliis multis, anno 1096 arripuerat. Unde anno 1100 rediit, ut scriptum reliquit Ordericus lib. xiii, pag. 890: « Anno, inquit, ab incarnatione Domini 1100 peractis rebus pro quibus Hierusalem ierant optimates, redierunt, et sua, ut justum erat, repetierunt. Tunc Rodbertus Northmannorum dux, et Robertus Flandrensis, atque Rotro Moritoniensis, alique plures prospere reversi sunt, et affinitibus merito congratulantibus sua quique possederunt. » In Chartulario quoque monasterii sancti Dionysii Nongentensis a Gaufrido ejus parente fundati in *Charta Thebalde Molis-castri* in fine hæc reperiuntur: « Testes Rotrocus comes Mauritaniensis, qui de Hierusalem venit, Hugo vicecomes Castriduni, » etc.

Hæc causa sine monomachia terminari non posset, et judicium sanguinis nobis agitare non dicebat. Ivonis sæculo, qui litigabant, si litis **240** argumenta, seu, quod dicunt controversæ capita probare non poterant, monomachia, seu duello, aut, ut dicebant, bello, ferri candidis: vel etiam frigidæ seu ferventis aquæ probatione, dirimebant. Quæ quidem omnia in concilio Lateranensi sub Innocentio III, c. 18, prohibita sunt. *Et extra ne clerici vel monachi, c. Sententiam.* Decretum habetur ex quo subsequenter cum ad rem nostram faciant, referemus: « Nullus quoque clericus rotariis, aut balistariis, aut hujusmodi viris sanguinum, præponatur, nec illam chirurgiæ partem subdiaconus, diaconus, vel sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit, nec præcipue quisquam purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, seu ferri candidis ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de monomachia, sive duellis antea promulgatis. » De quibus 2, q. 4, *Monomachia*, et de judicio sanguinis Ivo part. v, cap.

315, et part. vi, cap. 222, decretum. At verò cum pluribus Juretus in notationibus suis ad Ivonem de his agat, nihil nos amplius.

Ivo dominus Curvævillæ. Plures fuerunt hujus nominis Curvævillæ (quod est municipium agri Carnotensis, a quo quatuor leucis Gallicis distat) domini. Ille autem de quo hic loquitur Ivo noster fuit secundus Georgii et Philippæ filius; ut ex tabulis sancti Petri in Valle Carnotensis ad annum 1094 apparet. Virum pium et liberalem fuisse ex eo conjici potest, quod ecclesiam Sancti Nicolai Curvævillæ canonicis regularibus, S. Joanni in Valle Carnoti concesserit, terram de Orgevilla haud procul a Pruveto Gilonis Tyronensis monachis tribuerit, aliaque plura religiosis locis legaverit. De quibus videnda Chartularia illarum abbatiarum et Nota ad epistolam 267 et alias sequentes.

AD EPIST. CLXIX.

Galloni Parisiensi episcopo. Episcopatum Parisiensem auspicatus est 1104, sub anni finem; ut in chartulario Sancti Martini Campensis apud Lutetiam fol. 37, recto, et 70 verso videtur. In charta enim donationis Anneti factæ a Waleranno de *Villeperat*, alias de *Villepreuz*, assensu Guidonis de Puteaco fratris sui, et Hugonis filii Everardi Puteacensis, scribitur ipsam datam fuisse publice in Capitulo beatæ Mariæ Parisiensis, anno ab Incarnatione Domini 1108, indict. 15, epacta 17, concurrente 3 Ludovico rege regnante anno primo, episcopatus Gualonis anno 4. Et in Chartulario Columbensis monasterii, alia habetur charta ejusdem Galonis data Parisiis in Capitulo beatæ Mariæ anno ab Incarnatione Domini 1106, indict. 14, epacta 14 concurrente 7, Philippo rege regnante anno 48, episcopatus dicti Gualonis 2, coram Bernerio decano, Adamo præcentore, etc.

Guido fraternarum rerum custos. Hic Guido frater erat Hugonis Puteacensis et vicecomitis Carnotensis, atque Everardi de *Villaperat* domini, ut supra ad hanc epistolam diximus. Quod ex chronico Mauriacensis monasterii lib. II addisco, in quo hæc leguntur: « Guido etiam vicecomes Stampensium, etc., illius magni Hugonis domini Puteoli, in cujus feodo ecclesia ista fundata est, filius fuit. » Et ex chartulario Sancti Martini Campensis, fol. 28, charta 60, confirmatur. Ibi enim scribitur: « Hujus autem concessionis testes fuerunt Hugo de Puteaco, et Wido frater ejus. » Et fol. 14 verso, charta 31, hæc habentur: « Sciant omnes quod Walerannus de *Villaperat* dedit ecclesiæ Sancti Martini de Campis, pro animæ suæ requie et parentum suorum defunctorum salute, terram quæ Anetum dicitur, apud Sanctum Clodoaldum existentem, etc. Hoc donum concessit Wido qui tunc tenebat castrum Puteoli, qui frater Waleranni erat, etc. His ita gestis aliquanto tempore elapso, Hugo filius Ebrardi, ad quem paterno jure prædictum castrum Puteoli pertinebat, quadam die ad S. Martinum venit, et rogatus a domino Theobaldo priore, et domno Gilduino fratre prædicti Waleranni, concessit donum quod patruus suus fecerat, et accedens ad altare posuit super illud coram positus his testibus Walterio scutario, etc. Et ut hoc donum firmius stare possit, et ecclesiæ Sancti Martini prædictam terram in pace, et sine calumnia per succedentia tempora possidere possit, Robertus comes Mellentinus donum quod Walerannus fecerat concessit, et sua illud auctoritate confirmavit. De feudo enim illius terra illa erat, et quando illis concessit, hi testes audierunt advocati, Willelmus de Burgo novo, Odo de Morenvillari, Walerannus. Factum est hoc anno incarnati Verbi 1108, indict. 1, regnante Ludovico rege Francorum anno primo regni ejus. Walone Parisiæ urbis episcopo existente. » Ex quibus Hugonem, Walerannum, Widonem, et Gilduinum fratres fuisse, Hugonisque Puteacensis filios quivis intelligere potest.

AD EPIST. CLXXX.

Uteha, vulgo *Oucques*, archidiaconatus Dunensis et decanatus Belsiæ-pagi, diocesis Carnotensis.

In municipio quod appellatur Montfauni. Illustrandæ huic epistolæ multum facit instrumentum, quod in Vindocinensis cœnobii cartophylacio asservatur, cujus tenor hic est: « Quicumque mente provida sæculi hujus defectuum intuetur varietatem, debet summopere ad semper mansuram anhelare felicitatem, ad quam summa devotione totoque mentis nostræ conamine requirendam, cum multas posuerit multiformis gratia Dei vias, unusquisque secundum fidei suæ mensuram, proprio eas frequentat modo, et alius quidem bona docendo, alius recta faciendo, alius alio quolibet virtutis genere, regni cœlestis iter ingreditur. Inter quos ego Radulphus de Balgiacensi, licet piger viator; pro data tamen a Deo in bene faciendi facultate, elemosynarum deportatus vehiculo, semitam vitæ carpere disposui, de rebus itaque et possessionibus pro mea, meorumque salute prædecessorum, dono et concedo beato Launomaro et monachis ejus, terram ad construendum ecclesiam et burgum ædificandum infra oppidum meum, quod Monsfaunum dicitur, ubi hactenus parochialis ecclesia non fuit. Capella vero quæ ibi habetur, matri adjacenti ecclesiæ, quæ in nomine Ulca in honore sancti Joannis fundata est, ubi ex dicto burgo, et toto oppido, omnia parochialia, et omnes 241 oblationes solemnes juxta morem ecclesiasticum deferuntur. Ex jure igitur hujus ecclesiæ, quæ beati Launomari et monachorum ejus esse constat, eum eadem capella in oppido meo sita, et ea quæ prædicti monachi possident per manum bonæ memoriæ patris mei Lancelini, spoliatis inde Blesensibus monachis. Vindocinenses monachi prædictam non sine invasione subintraverunt capellam; Et exinde orta est controversia inter dictos monachos in Carnotensis ecclesiæ curia, Ivone episcopo præside, habita iudicii discussione, expulsis Vindocinensibus monachis, Blesensibus est eadem capella ab ipso episcopo cum assensu clericorum, canonico iudicio restituta. Unde ego iudicium rectum intelligens, et S. Launomari jus recognoscens, præcepto ejusdem episcopi quidquid in supradicta capella possideo, sine aliqua retentione prædicto sancto, et monachis ejus in perpetuum concedo. Quia vero in servitio esse non possumus, et cætera majora sanctæ Ecclesiæ sacramenta, vel officia, pro lege capellæ ibidem celebrari nequeunt, et parochialis S. Joannis procul inde remotæ est ecclesiæ, impetrata a jam dictis Blesensibus monachis, accordato præfati pontificis ad ædificandum intra terminos ejusdem parochiæ prope jam dictum oppidum, aliam opportuniorem ecclesiam, terram eis ad hanc, et burgum suum, sicut prædictum est, construendum secundum terminos metarum, tribuo. Omnes autem quoscumque potuerunt ibidem hospites retinere, præter oppidi mei habitatores, retineant, sintque illi ab omni penitus consuetudine liberi et immunes, excepto quod me in Campale, si necesse fuit, prælium præcedente, sequentur. Quod si glandibus et pascuis porcorum, boscus quæ (*sylvæ longa* dicitur) abundaverit, omnes porci monachorum, et hominum suorum, et ibi habitantium, et aliorum ubicunque habitent, liberum habeant per eandem sylvam sine ulla pastinatici exactione. Hæc omnia sicut hic descripta sunt, tali tenore concedo, quatenus insuper dicta nova ecclesiæ omnia sacramenta et officia, quæ ad parochiam pertinent, de cætero celebrentur. Testium autem qui his interfuerunt ista sunt nomina. Ex parte mea Arraldus mala terra, Gajulus, Garnerus Bisol, Baillivus præpositus, Thomas capellanus, Gaufridus cancellarius. Ex parte monachorum Bartholomæus, Girardus de Doraco, Petrus cubicularius, Joannes de Luco, Leodericus Major. Signum Radulphi, Signum Macheldis uxoris suæ. »

Ad Epist. CLXXXIII.

Ejusdem argumenti est cum epist. 168 et 169 præcedentibus.

Ad Epist. CLXXXIV.

Pro anima fratris vestri religiosi regis. Edgari videlicet Scotorum principis, qui absque liberis decessit 1107, ut ex historia Scotica Buchanani lib. vii, clarum est. Ex quo hæc, vel sequente anno hanc epistolam scriptam arbitrator.

Ad Epist. CLXXXV.

Concilia a vestra paternitate indicti. Trecense intelligit ex epist. sequente, quam anno 1107 Paschali qui concilio præfuit, Ivonem scripsisse Baronius asserit num. 3.

Ad Epist. CLXXXVI.

Wlgrinus Ecclesie nostræ cancellarius. Nempè Carnotensis ecclesie, qui cum a Dolensi capitulo in præselem electus esset 1107, non acquievit, sed electionem abnuens, procurante Ivone in prima statione mansit, suscipiente Baldrico Burgoliense abbate, quam respuerat dignitatem, de quo tomo VII Conc. parte 1, pag. 540, impressionis Parisiensis Morelli 1636.

Ad Epist. CLXXXVII ET CLXXXVIII.

Gaufrido Belvacensium episcopo. Hunc minus recte præfert Waloni Claud. Robertus in Belvacensium episcoporum serie, cum ex ipsomet Gaufridus hic cœperit tantum anno 1105, quo Walo jam ex Belvacensi ad Parisiensem episcopatum transierat. Baronius ad an. 1107, num. 4, epist. 178 eodem anno scriptam censet, quo et superiorem puto.

Ad Epist. CLXXXIX.

*Truces Turci. Turcus et Turca apud id sæculi auctores indifferenter usurpantur. Ita enim apud Albertum Aquensem Hist. Hierosol. lib. 1, c. 22: « Foikerus, inquit, Carnutensis vir nominatissimus in terra sua, apud Nicæam in Turcorum congressu occubuit; » et lib. v, cap. quoque 22: « Constituitur a Balduino in civitate Sororgiæ cum centum probis et bello assuetis militibus contra Turcos, » lib. iv de Gestis Francorum, et aliorum Hierosolym. c. 10. *Solimanus*, Solimani veteris filius, dux Turcorum dicitur. In historia præterea Roberti S. Remigii Remensis monachi lib. vi: « Innumerabilia Turcorum agmina prospexit. » Guillelmus etiam Tyrrius lib. vi Hist. suæ Hieros. c. 22: « Turcæ cognito Christianorum adventu prostraverant, » et ita communiter.*

Ad Epist. CLXXX.

Radulfus de Balgenciaco. Lancelini ejusdem loci domini filius de quo nos superius ad epist. 172, et infra. De Lancelino autem hæc in chartulario cœnobii S. Trinitatis Vindocinensis, charta 227, reperio. « Lancelinus castri Balgenciaci dominus homo quantum quidem ad natalium spectat, generositate, parentum nobilitate clarissimus: quantum vero ad propriæ virtutis laudem, tam militaris strenuitatis potentia, quam rei familiaris honesta sollicitudine procurandis, industria famosissimus, Ecclesiam in suburbio castri sui, a quibusdam fidelibus inchoatam, perfecit, et a Rainerio Aurelianensi pontifice dedicare fecit, in memoriam S. Sepulcri, eamque S. T. [Sancti Trinitati] donavit. Hanc calumniati sunt canonici S. Lifardi de Balgenciaco, quod sita esset infra illorum cœmeterium. Calumniam sedavit Lancelinus apud Magdunum præsentem eodem episcopo; et inde perrexit Romam; cumque rediisset, obtinuit ab iisdem canonicis, ut particulam illam cœmeterii S. T. concederent. S. Radulfi filii Lancelini de Balgenciaco Ancelinus de Bellomonte (qui erat Lancelini de Balgenciaco frater ex chart. 238). Actum apud Balgenciaco anno 1081, indict. iv, firmatum vero a canonicis iv Idus Junii prope Ecclesiam S. Firmi in platea publice. » Et circa finem dicti chartularii legitur: « Concessio Radulphi de Balgenciaco apud Pictavium urbem 1098. Symonis domini Balgenciaci, Adenordis exo-

aris ejus, Lancelini fratris Symonis, de quadinis S. Beati, et Lancelini apud Balgenciaco, in præsentia domni 242 Roberti abbatis, eo in palefrido suo sedente anno 1150. » Numeratur vero Radulphus inter proceres qui ad bellum sacrum profecti sunt anno 1096, apud Guill. Tyrrii lib. 1 suæ Historiæ cap. 17, et inter eos qui partes Theobaldi Campaniæ, et Carnoti comitis adversus Ludovicum Crasnum sequebantur; ut est apud Suger. Sandionysianum abbatem, qui inter alia hæc scribit: « Hæc eadem causa Radulfum de Balgenciaco cum conjugem germanam cognatam regis, Hugonis magni filiam haberet, » illexit. Et paucis interjectis: « Carnotenses, Dunences, et Brienses, suffragio Rodulfi Balgenciacensis nullo opposito arcebantur. » E quibus viri præstantia et nobilitas assequi potest. Scriptam tabellam 1108 puto, vel circa.

Ad Epist. CLXXXI.

Vigeliacensis. Alias Vezeliacensis. Est autem Vizeliacum, seu Videliacum locus diocesis Arduensis, in quo Ecclesia B. Mariæ Magdalene sacra, ipsius sanctæ peccatrici cineribus celebris, quæ a Joanne VIII papa, dum ad Trecense concilium pergeret, dedicata fuit. Ibidem aliquando sanctimonialium cœnobium condiderat Girardus Russilionis, domini, quod Benedictini instituti ascetis postea cessit, et tantum canonicis; illis sæculari toga donatis.

Belvacensis monasterii S. Luciani. Ordinis quoque Benedictini, quod a fundamentis erexit Childebertus, Francorum rex, sed cui ultimam manum imposuit Chilpericus successor ipsius.

Buglensis ecclesia. Rectius Bullensis, seu de Bullis diocesis Belvacensis, et decanatus Brithuliensis, cujus prioratus a Vizeliacensis ecclesia, seu collegio movet. Hujus epistolæ elucidationi plurimum confert tabula restitutionis ecclesiarum et castri de Bullis abbatie S. Luciani, apud Louvetum Historiæ Belvacensis, lib. iii, cap. 17, cujus tenor hic est: « In nomine sanctæ et individue Trinitatis: Ego Wido Belvacensis urbis Dei gratia præsul. Ad omnium incitamentum bonorum nostris acta temporibus, fidelium notitiæ manifestare curavi. Unde eum domnus Hugo comes de Domno-Martino, pro Ecclesiis de Bubulis (quas injuste tenuisse fatabatur) nostram adisset præsentiam, quam salubrius ejus animæ consulere potuimus nos consuluisse credimus. Sanctus namque martyr Lucianus easdem ecclesias, cum omni ipsius castri integritate, et dono Childeberti regis, et Constantini Belvacensis episcopi sibi concessi, dudum possederat; sed postmodum barbarorum incursione, et impiorum, id est Hastengorum, pervasione, cuncta perdidit. Quod ego pertractans, ut injuste ablata, et perverse retenta S. martyri redderet, illico consului, persuasi, qui nostri consilii jussis obtemperans, domnum Theobaldum, monasterii S. Luciani abbatem adiit, suam, suorumque injustitiam antecessorum, recognovit, et ipsas ecclesias laudantibus canonicis, quos ibi posuerat, jussu nostro et concessu clericorum nostrorum, cum omnibus appendentiis suis sancto Martyri reddidit. Idem autem abbas cum ex nostræ admonitionis jussu cum quibusdam monachorum suorum denominatum castrum adisset, et præcepto nostro, et ipsius comitis restitutione; ut dictum est, ecclesias recepisset, quomodo eas S. Lucianus possederat, volens habere, super hoc sibi fieri scriptum, et nostræ auctoritatis sigillo confirmari poscit: cujus postulationi gratanter acquiescentes, hanc et chartulam sigilli nostri impressione firmavimus. Ego Wido Belvacensis episcopus hanc chartulam fieri jussi, et manu propria subscripsi. Ego Theobaldus abbas subscripsi. Ego Hugo comes subscripsi. Actum in civitate Belvacens. an. Incarnationis Dominicæ 1075, regnante rege Philippo, indict. xiii, epacta 1. » Scripsit autem hanc epistolam Ivo anno 1108, vel circiter.

Concilium Exoldunensi. Issouldun Gallice. Quo vero anno habitum sit illud concilium, apud auctores non inveni, nisi forte fuerit de quo in chartulario S. Dionysii Nongenti Rotroldi agitur. In notitia de concilio Augustodunensi ita inscribitur et *Seldunense* dicitur pro *Exoldunense*. Sic enim fert instrumentum : *ad aliud concilium quod fuit Seldani* (non *Seldulium*; ut legit Bruns Hist. comit. Alenc. et Pertic. lib. III, cap. 4) *perrexit*. Chartularium quippe ejusdem cœnobii, quod penes me est, ita scribit. Arcum concilium illud inter Senonense et Meldense, quæ anno 1080 habita sunt, indictum sit, eo anno celebratum fuisse necesse est. Id ex tabulis ipsis apparet quæ anno decimo quinto post, Augustodunense concilium coactum fuisse astrunt, quod ex Bertoldo et aliis, an. 1094, congregatum fuisse constat. Quod vero ad epistolam spectat, eam circa 1105 aut 1106 scriptam, reor, cum iis annis Richardus Albanensis episcopus (ad quem ipsam Ivo dirigit) legatam in Galliis agebat.

AD EPIST. CLXXXII.

Porrecto ubro investituram subdecaniæ facere vellem. Libello ut plurimum beneficiorum minorum id temporis, ut pedo aut baculo majorum investitura fiebat, atque ipsorum ejuratio. Sicut enim in accipiendis beneficiis libellum sumebant : in ipsis dimittendis, deponebant, seu libellum reddebant. Vide infra ad hanc notam et huc refert. Illius ceremoniæ meminit Ivo in instrumento concessionis prioratus S. Nicasii de Melletto, quod inter epistolas annumeravit Juretus num. 285; et Goffridus Vindocinensis lib. I, epist. 6. Ibi enim de Pagano ex abbate S. Albini Andegavensis scribens : « Me præsentem, inquit, in capitulo suo inter manus Andegavensis episcopi cum regula S. Benedicti abbatiam penitus ante dimiserat. » Cui lucem præfert Sirmundus in Notis eo, quo ex chartulario ejusdem monasterii S. Albini profert testimonio quod ita habet : « De hac igitur elemosyna, ego ipse Samson cum regula S. Benedicti, cum qua Ecclesiæ beneficium ab abbate, et fratribus memorans acciperam, memoratos investi abbatem et conventum, et eandem regulam super altare B. Albini detuli ob memoriam perpetuæ firmitatis. » Aliquando etiam sola corporis inflexione, seu inclinatione beneficium patronis remittebant. Moris quoque temporis illius fuit, ut etiam cum profanam aliquam possessionem Ecclesiis conferrent, glebam illius terræ, cultellum, baculum, aut aliquid aliud in investituræ signum super illius ecclesiæ altare deponerent, quod *Scotulio*, apud auctores dicebatur. Innocentius IV, sum. pont., docet 243 epist. ad archiep. et capitul. Lugdunens. et guberni, extra c. *exsultatis de consuetudine*. Hujusce ceremoniæ exempla varia habentur in ecclesiarum tabulis, et in Chartophylacio Ecclesiæ Carnotensis plures adhuc videntur cultelli quibus donationum instrumenta alligata sunt. Et in chartulario quod est in Camera compotorum ecclesiæ supradictæ charta 186 legitur : « Ego Robertus de Carnoto miles. Notum facio quod ego devotus Carnotensis ecclesiæ filius concessi, et dedi in elemosynam canonicis ejusdem ecclesiæ redditus xx solidorum apud Rouas et x solid. apud Donniam Mariam, etc. Unde ad majorem hujus rei notitiam imposterum faciendam, ego in supradicta ecclesia ad altare B. Virginis Mariæ humiliter accedens, donationem prædictam prius in Capitulo factam recognovi, et cultello super idem altare mana propria posito, et oblato, multis hæc videntibus, et audientibus confirmavi, » etc. Quod in pluribus quoque chartis chartularii Vindocinensis inonasterii habetur, ut fol. 195, 209, 222 et 232, et aliis. Sed et ligno investituram super altare posito fieri ex eodem chartulario patet, in Auctoramento Rainaldi Burgundi de Cretonensi ecclesia et in concessionem feriz Sancti Beati facta Roberto Vindocinensi abbati a Simone de Balgentiaco, in chartulario quoque S.

A Petri in Valle Carnotensis legitur fol. 59. *De vanno Bernærvilla*, Odo comes palatinus et Carnotensis vannum illud eidem monasterio *Savinæ ramuscilo super altare S. Petri apostoli posito*, concessit. Est apud S. Martinum de Campis instrumentum quo Henricus Ludovici Crassi regis filius abbas beatæ Mariæ Stampensis præbendam monachis dicti loci in eadem Stampensi ecclesia assignat, eo ordine quo dominus Albertus Cantor in illa obtinebat. « Quam, inquit, in manibus meis per panem et librum reddidit, et ego consequenter similiter per panem et librum in manibus, Ven. Theobaldi prioris de campis eam seposui. » Cæremonia autem illa de investendis canonicis Carnotensibus pro libelli traditionem, adhuc eadem in Ecclesia perseverat.

Hugo nepos decani. Ad hunc Richardus Albanensis in Galliis legatus sequentem scripsit, et ad Ernaldum ejus avunculum epistolam, quæ in membranis apud me existentibus invenitur : « R. peccator Albanensis Ecclesiæ qualiscunque minister apostolicæ sedis licet indignus servus et legatus amicis suis charissimis E. decano Carnotensis ecclesiæ, et Hu. nepoti ejus salutem. Quia multum de vobis confidimus, et in causis vestris si necesse fuerit libenter vobis adesse volumus, familiariter et fiducialiter preces vobis dirigimus, et de vestro, sicut de amicorum nostrorum, consilio et auxilio certi sumus. Ea itaque certitudine freti, rogamus fraternitatem vestram ut amico nostro charissimo domino Roberto ita de præbenda sua subveniatis, ut ex hoc cognoscat quantus sit inter nos, et vos fervor charitatis. Ad simile enim opus servitii vestri, paratos nos invenietis, si quando vobis necesse fuerit. »

AD EPIST. CLXXXVI.

Monasterium Charitatis. Cluniacensis ordinis et diocesis Antissiodorensis, cui ut ecclesiam, seu cellam in Carnotensi diocesi obtineret eo in loco qui parvus Bellua locus dicitur, primo, vel altero ab urbe lapide, Ivo episcopus concessit, de quo monasterio videndus Coquilleus in Historia Nivernensium comitum.

AD EPIST. CLXXXVIII.

Radulpho venerabili Remensium archiepiscopo. Si ita est, hanc epistolam anno 1108 scriptam fuisse, vel post, certum est, cum eodem tantum Remeusem sedem Radulphus adeptus sit.

AD EPIST. CLXXXIX.

In consecratione Ludovici, regis Francorum. Baroni hanc epistolam scriptam fuisse anno 1106, num. 44, contendit. Ego, 1108, post Crassi inaugurationem. Qui enim posset Ivo de consecratione regis ipsius loqui antequam inungeretur? At ex auctoribus melioris notæ auspiciatus est regnum Ludovicus Crassus anno 1108, ex quo hanc epistolam hoc anno, non superiore scriptam præsumi potest.

AD EPIST. CXC.

Domnus Theobaldus Beati Martini Parisiensis prior. Ad eum Paschalis II, S. P. II Kal. Maii, indict. xv Incarnationis Dominicæ, anno 1108, scribit Bulla data apud Sanctum Dionysium in Francia habeturque in collectione chartularum prioratus Sancti Martini Campensis.

Expulso invasore Gervasio, pacem restitueret et domnum Radulphum ejusdem Ecclesiæ metropolitanum in gratiam suam receptum, eidem Ecclesiæ præesse concederet. Radulphus qui *Viridis* dicebatur, Remensis archiepiscopus, Crassi gravissimas et periculosas, quod absque ejus assensu 1108 electus Remensis et inthronizatus fuisset, incurrerat inimicitias, pro quibus conciliandis ejusdem ecclesiæ clerici legatos miserunt qui inaugurationi regi Aurelianis designatæ sese vice illius ecclesiæ opponerent. *Primæque regis coronæ primitias ad jus Ecclesiæ per-*

tinero Remensis dicerent, ut est apud Sugerium in **A** *Crasso*, et Aymoini continuatore lib. v, cap. 45 : « Et a primo Francorum rege quem baptizavit, Clodovæus hanc prærogativam illibatam, et inconvulsam obtinere. » Quam qui ausu temerario violari tentaret, anathemati perpetuo subicerent. Exsulabat tunc Radulphus ille, Gervasio Hugonis comitis Rethelii, et Melisendis de Monteleherico filio sedem ipsius interim occupante. Pro Radulpho summo pontifici Paschali scribunt Ivo, et Theobaldus Sancti Martini Campensis prior, qui tandem ejusdem in propriam cathedram restitutionem obtinuerunt, id docente Roberto de Monte supplemento ad Sigibertum anno 1114 : « In Remensi quoque metropoli, inquit, post Manassem illustrem virum, exturbato invasore Gervasio, Radulphus successit, qui Viridis cognomen habuit. » De quo videndus etiam Order. Vital. lib. viii, *Historiæ suæ Eccles.*, pag. 699, qui eum non Manassi, sed Raynaldo successisse dicit. Certior tamen est Roberti sententia cum ad eundem Manassem, qui immediate Raynaldo suffectus est, Ivonis epistola 185 exstet. Hanc autem non nisi ex iis quæ in ipsa leguntur, scriptam esse 1114 præsumo.

244 Ad Epist. CXCH.

Monachis Columbensibus. Columbæ, sive Columba, monasterium est ordinis Benedictini in agro Carnotensi primo a Nogento Eramberti, seu regis lapide situm, quod a Rogero Odonis secundi Carnotensis comitis ex conjugè prima, seu secunda filio, Franciæ cancellario, et Belvacorum antistite inchoatum, et ab Olderico Aurelianensi episcopo ejus ex sorore nepote, perfectum est anno 1028, Roberto, Francorum rege secundo, regni habenas moderante; ut ex tabulis foundationis hujus asceterii; quas alibi retulimus, certum est. Quo anno scripta fuerit epistola, satis non liquet.

Ad Epist. CXCH.

Ecclesia S. Quintini. Belvacensis scilicet. *Guido Belvacensis episcopus.* De hoc videndus Louvetus in *Hist. Belvac.* lib. iv, c. 14.

Ad Epist. CXCV.

Raginaldus Canardus. Lupævillæ dominus, a quo denominationem accepit pagus ille, qui vulgari idiomate *Louville-la-Chenard*, nuncupatur, qui, cum s' d' diocesis Carnotensis, Raginaldus ille ab Ivone Carnotensi, parœciauus ipsius vocatur.

Ad Epist. CXCV.

Carnotensis ecclesiæ professionem refutasse. Professionem, seu Juramentum de obedientia episcopis Carnotensibus, et ecclesiæ exhibenda, edebant quotquot in Carnotensi diocesi degebant abbates; ut in antiquis episcopatus Carnotensis codicibus et ecclesiæ montensis legere est. Solus Vindocinensis ex speciali Romanæ Ecclesiæ privilegio hac lege eximebatur et adhuc exemptus est. Angebat Ivonem privilegium, illudque egerrime ferebat, quod ex chartulario monasterii Vindocinensis, ut cuique innotescat, promo :

« Clemens episcopus, servus servorum Dei, Gaufrido Andegavorum comiti et Agneti comitissæ, conjugi ejus, salutem et apostolicam benedictionem. Quotiens, filii, » etc. *Vide in Clemente II, Patrol. t. CXLII.* Hac autem epistola videtur respondere Ivo ei quam ad eum scripserat Goffridus Vindocinensis, quæ secunda est lib. ii epistolarum ipsius, ut ex ipsius lectione patet.

Ad Epist. CXCVII.

Guillelmo Majoris Monasterii abbati. Inter illius asceterii archimandritas non recensetur Guillelmus; sed ejus loco reponitur Gaufridus de *Conan*, de quo plura in libello *De gestis archiepiscoporum Turonensium et abbatum Majoris Monasterii*, pag. 112 et sequentibus.

Ad Epist. CXCVIII, CXCIX ET CCII.

De Præpositura Sodobrii. Quæ ad collegium Sancti Martini Turonensis spectat in agro Blesensi, et dicitur *Prévôté de Syeur*.

Ad Epist. CCIII.

Basilicarum. Basilicæ dicebantur ecclesiæ Majores, quæ a regibus, vel principibus ædificabantur; seu etiam quod regi regum et omnium, Deo ita sacrificia offeruntur. De qua re pluribus Stephan. Durant. De ritibus Ecclesiæ, lib. 1, c. 1, num. 9 et seq.

Lisiardo Suessionensi, De Crespeio de Crespy dicto, qui anno 1108, ad Suessionensis Ecclesiæ præsulatum ex præposito ipsius electus est. Quod ex chartulario Sancti Martini Campensis, fol. 82, constat in quo describitur 245 charta ejusdem episcopi de ecclesia de *Lerniaco* ab eo monachis Campensibus data, consentiente Crispei comitissa, et Radulpho ejus filio, anno 1123, indict. 1, regnante rege Francorum Ludovico, anno regni illius 16, episcopus vero dicti Liziardi 15. Si enim anno 1123 erat quintus decimus Liziardi, annus 1108 primus illius necessario fuit, quo, vel sequente, hæc epistola scripta fuit.

Ad Epistolam CCIV.

In duos ecclesiæ nostræ prælatos. Ernaldum scilicet decanum, et Fulconem subdecanum, cui postremo favebat rex Ludovicus; ut ex sequente tabula ad Ivonem scripta liquet, quam in membranis meis reperi, et sic habet : « L., Dei gratia Francorum rex, I. Carnotensium episcopo, totique sanctæ Carnotensis ecclesiæ capitulo, sal.. Audito quia Arnaudus decanus, atque F. subdecanus clericus noster, ac familiaris amicus invicem adversantur, procul dubio credat dilectioni vestra, quia valde nobis displicet, et ultra quam credatis, moleste ferimus. Cognito namque per ordinem quomodo, vel quemadmodum res agatur, videtur nobis, et universis etiam sapientissimis personis, quibus nos ipsi suggestimus, patet, quoniam F. damnose tractatur, et injuriose. Quocirca rogamus dilectionem vestram : imo summo opere precamur, quatenus querelam quæ inter illos habetur ad honorem, et proficuum domini Fulconis gratia nostri studiose diffiniatis, quemadmodum de amore nostro curatis et honore. Quod si feceritis, ad quodcumque vobis placuerit, nos juxta voluntatem vestram paratos invenietis. Si vero nos in hoc tantillo audire neglexeritis, certum teneat discretio vestra, quia nos ad iracundiam provocantes, ultionis nostræ sententiam quoquomodo sustinebitis. Ad hoc siquidem vos esse sollicitos volumus, ne super hoc ulterius si placet vobis, quærimoniam audiamus. Quod si fieret, damnum ipsius in quadruplum redimere curaremus. Vale, alioquin præfatum Fulconem clericum nostrum in curia vestra vobis rectitudinem secuturum offerimus. » Ivo iudicii invidiam a se repellere potens, summum pontificem consulit hac epistola, ut quid agere debeat, rescribat, dilationem sententiæ non patitur Fulco, et ideo adversus Ivonem regi sequentem mittit : « L., Francorum regi, invictissimo domino suo charissimo Fulc. præpositus (non moretur lectorem quod præpositum vocet; plures si quidem eadem in ecclesia tunc obtinebant dignitates) sal.. Sciat, domine mi charissime, quia quidquid episcopo nostro mandastis pro nobis, non pro nobis, sed contra nos est, et propter mandatum vestrum pejor nobis factus est, quam antea fuerat. Qui cum posuisset nobis diem juris agendi, infra diem positum litteris suis a cardinali quæsivit, et impetravit, ut eum cardinalis commoneret, et commonendo præciperet, ne nobiscum causam ageret. Accusavit enim nos ei dicens, quod regem adissemus, regem in rebus ecclesiæ nostræ manum mittere fécissemus, hæque vos orasse, et ad vestrum auxilium, et consilium confugisse, nunc nobis nocere. Nunc enim nobis jus et negavit, et negat, et Roma »

invitos nos trahit, et invitat: Hoc autem sciatis, quia multa sunt in ecclesia nostra privilegia, quæ assensu et auctoritate regis Francorum, et reginæ facta, et confirmata sunt. In hoc autem novissimo privilegio, nec ulla mentio vestri facta est. In quo regni vestri, et coronæ detrimentum, et dedecus intelligi potest. Val. Quidquid autem vobis mandet, sciatis in rei veritate, quia nil nisi malum quærit, et omnia pejora mavult quam emendari, et sedari. Hæc ex membris, quibus abunde subdecanum illum secius de Ivone plurimum ab aliis laudato, sentire et ei male affectum fuisse patet. Hanc vero epistolam circa 1109 vel 1110 scriptam puto.

Ad Epist. CCX.

Odo Cameracensis episcopus. Alii dicitur Odoardus Aureliæ natus, qui ex abbate Tornacensi, ad hanc sedem evectus est. De quo Molanus in Natâ. SS. Belgii 9 Octobris.

Ad Epist. CCXI.

Generatio autem sic est. Eam aliter refert Jacobus Meyerus lib. iv Annal. Flandr. ad an. 1110: « Balduinus, inquit, filius Roberti comitis Flandriæ accepit uxorem filiam Alani comitis Britannicæ. Conon episcopus Prænestinus in præsentia Paschalis papæ hoc modo recitavit consanguinitatem inter Balduinum comitem et uxorem ejus filiam Alani Nannensis, seu Britannicæ comitis. Constantiæ Gallorum regina uxor Roberti regis et Ermengardis comitissa Avernensis sorores fuerunt. Ex Constantia Adela comitissa Flandriæ. Ex Ermengarde, altera Ermengardis comitissa. Ex Adela Robertus Frisio comes Flandriæ. Ex Ermengarde Berta comitissa. Ex Roberto Frisio alter Robertus Frisius. Ex Berta Hauvise Nannetensis comitissa. Ex Roberto II, Balduinus. Ex Hauvise comes Alanus. Ex Alano ista virgo uxor Balduini. » Idem quoque habet Pet. *d'Oudegherst* Annal. Flandr. cap. 59, et Jacobus Marchantius quoad lineam Flandrensem. Ego vero alia ratione eos consanguineos in sexto gradu fuisse reperio, Fulco quippe bonus Audium comes ex uxore sua Eheberga Gaufridum Grisam tunicam, seu ut dicunt grisam gonellam, quod est vestimenti genus, cujus nomen adhuc Occitani retinent, et Blancam Guillelmi Arelatensis et Phocensium principis conjugem suscepit. Gaufridus ex Adela uxore Fulconem Nerram Audium quoque comitem et Ermengardem Conani Armororum ducis uxorem. Blanca Constantiam Roberti regis uxorem peperit. Fulco Nerra ex Adela priore conjuge, Adela uxorem Goffridi Castrilandonis domini, seu Wastinensis comitis; ut vult Bourdigues Annal. Andegav. parte II, cap. 58, vel ut Odo monachus in Vita Burchardi Corbeliensis comitis scribit, Burchardi illi genuit. Ex Roberto rege et Constantia, Adela Reginaldi Nivernensium comitis primum: deinde Balduini Flandrensis uxor orta est. Ex Adela Wastinensi seu Corbeliensi et Vindocinensi domina. Fulco Rochinus alias dictus Auser, seu Auserulus prodiit, 246 sicut ex Adela et Balduino Flandrensi Robertus Frisius; Fulco Rochinus non ex Petronilla uxore quæ Lancelini Balgenciaci Toparchæ filia fuit, ut voluit Bourdigues Annal. Andegav. parte II, cap. 39, et Argentreus Hist. Armor. lib. III, cap. 43. Sed ex Ermengardem Borboniorum domini filia alteram Ermengardem comitissam Redonensem Alani Fergentii secundam tori consortem genuit. Robertus Frisius ex Gertrude Saxonica alium Robertum Frisium juniorem dictum suscepit. Fergentia Britannicæ Armoricæ comiti Ermengardia Redonensis comitissa Agnetem peperit. Robertus Frisius ex Clementis Calixti II, summi pontificis sorore: vel nepte, Balduinum securiferum seu securiculum Flandriæ regulum suscepit, qui Agnetem illam matrimonio sibi junxit, quamvis se in sexto cognationis gradu a primario stemmate per stirpem attingerent, ut ex his quæ supra deduximus nemo dubitare potest. Quæ vero tempestate in vivis agebat Ivo, nuptiæ inter

A agnatos et a communi capite descendentes usque ad septimum gradum vetabantur. Hanc autem epistolam post annum 1110 scriptam ex Meyerō colligo. Nullos vero Balduinus ex Agnete liberos reliquit, cum ab ipsa Paschalis papæ jussu divertisset, ob vinculum cognationis. Confer cum hac epist. 128.

Ad Epist. CCXIV.

Brunoni primæ sedis Belgicorum episcopo. Hic fuit Bruno Engilberti successor, qui Trevirensis cathedralis ab anno 1101 ad 1123 occupavit. Ipsum autem vocat Ivo primæ sedis Belgicorum episcopum, quod Augusta Trevirorum, quæ Mosellæ imminet, sit Belgicæ prima metropolis: Imo et Galliarum S. Athanasio ad solitarios, aut ut Theofridus Epteonacensis abbas præfatione in florem Sanctorum scribit: *Tripårtitæ Galliæ prima metropolis*: Dicitur quoque Ammiano lib. xv, *domicilium principum clarum*. In notitia Imperii: *urbs Galliarum potentissima*. Apud Salvianum lib. vi, de Provid: « Excelentissima, et opulentissima Galliarum urbs, aliis vetustissima » quod a Trebeta Babylonio, Abrahami tempore, duobus ferme annorum ante Christi natiuitatem millibus, constructa fuerit. Ipse vero metropolitanus S. Romani imperii elector est, et in regno Arelatensi per Gallias archicancellarius. Bruno autem iste a Sugerio Sandionysiano abbate in Vita Crassi Francorum regis dicitur: « vir elegans et jucundus, eloquentiæ et sapientiæ copiosus, Gallicano cothurno exercitatus. » Coram Paschale II, S. P. oravit pro Henrico III, imperat. an. 1106, ut est apud Baron. ad hunc an. num. 10, quo etiam ab Uspergensis abbate nominatur.

Ad Epist. CCCXV.

Thomæ Eboracensi. Eboracum Majoris Britannicæ oppidum Angliæ York, cujus ecclesiæ Thomas ille, de quo hic agitur, a Willelmo Ruffo, Anglorum rege, præfectus est 1070. Ut est apud Ordericum Vitalem lib. iv Hist. eccles., pag. 516 et lib. v, pag. 548. De eo Nicolaus Harspeldius sæculo II, pag. 271: « Post Ælredum, Thomas homo Northmannus et Bajocensis canonicus, a rege Guillelmo Eboracensis episcopus designatus est, » etc., quæ ibi vide. Obiit autem Thomas eodem quo Henricus I, inauguratus est anno, ut habetur ibidem. Ex quo epist. hanc suspicor non ipsi, sed sequenti scriptam fuisse. Fuit namque alter Thomas ejusdem sedis antistes, apud eundem Harspeldium pag. 394, et de quo Juretus ad hanc epistolam, qui obiit anno 1114, suffecto Turstino Bajocensi clerico qui erat regi a sacris; ut scribit Order. Vital. lib. XII, pag. 358, cui Ivonem scripsisse vero similis est.

Ad Epist. CCXVI et CCXVII.

Abbatem Blesensem et Bonævullensem. Quorum prior Mauritius, posterior Bernerius vocabantur. De quibus supra ad epistolas 78 et 174. In titulo autem, seu argumento epistolæ dicitur controversiam quæ erat inter illos abbates, fuisse pro Ecclesia Verdensi, cujus nulla mentio in corpore epistolæ, adde quod ecclesia illa ad archidiaconum Dunensem, non ad dictos abbates pertineat.

Ad Epist. CCXIX et CCXX.

De appellationis ordine. Stylus antiquus erat, ut appellans infra quinque, vel saltem decem dies apostolos peteret. Qui sint autem illi apostoli, paucis dicam. Sunt vero literæ, seu libellus dimissorius quos provocantibus concedit iudex a quo provocatur, ut ad superiorem pro gravamine recepto recurrat qui causa cecidit. Præcipue vero in interlocutoriis quas vocant sententiis exiguntur, quarum iudex voluit reparare gravamen, et sententiam reformare potest; cap. *Cum cessante, de appellat. extra*, ideoque literæ illæ, seu apostoli repositorium, seu mavis reparatorium dicuntur, quod iudex se provocantem gravasse, agnoscens, et in schedula provocatoria deductis, gravamen reparat, et provocantem eundem in statum, quo ante litem erat, restituit, et super provocatione pronuntiat, *habita in forma*,

quibus verbis, sententiam sibi reformandam tradi significabat cum in forma probante foret redacta. In sententiis definitivis non ita progreditur, quibus non nisi provocatione damnata resarcitur l. *quod jussit*. ff. *de re judicata*; atque ideo frustra apostoli deponuntur post finale iudicium sicut edicto regio anni 1559, art. 117, cautum est. Hæc tamen praxis in Curiis Ecclesiasticorum observabatur, ut in omnibus provocatoriis causis apostolus seu dimissorius libellus a iudice a quo, exigenter, quibus iudex an provocationi deferret, an non, declarabat, primum diem prorogabat ad superiorem appellationis secundam locorum distantiam; ut cap. 1, et 7. *De appellat. in 6*, si secundum, se ulterius progressurum non obstante appellatione et absque ipsius præiudicio pronuntiabat.

247 AD EPIST. CCXXIII.

Audoeno Ebroicensis Ecclesiæ designato episcopo. De illo sic Order. Vital. lib. II Hist. suæ, p. 840 : Anno ab Incarnatione Domini 1112. Gislebertus senex Ebroicens. episcopus, postquam in episcopatu xxiv annis vixit, in senectute bona iv Kal. Septembris obiit, et in basilica sanctæ Dei genitricis Mariæ sepultus est, etc. Sequenti autem anno Anduinus Bajocensis capellanus regis successit, qui eruditione litterarum imbutus, sibi commissis viam Dei regulariter monstravit, et lib. XIII, p. 949. Audinus Ebroicensis episcopus Paschali septimana in Angliam profectus est, ibique sexto Nonas Julii (anno 1139) Melitone in canonicali cœnobio defunctus et sepultus est. Hic in Bajocensi pago ortus, studia litterarum inquisivit, peritiæque liberalium artium imbutus inter doctissimos coaluit, et regi Henrico familiaris effectus, inter præcipuos scribas complacuit. Denique de capella regis profectus xxvi, annis Ebroicensem diocesim tenuit, clerum, subiectamque plebem ad servandam Dei legem erudit, ecclesiæque cultum solerter exercuit, et basilicam B. Dei genitricis Mariæ, quæ tempore illo combusta fuerat, et fundamentis reparavit. Rotrocius autem filius Henrici comitis de Warevico Rothomagensis archidiaconus, ad episcopatum ebroicensem assumptus est. Eodem, ut reor, anno Turstinus Eboracensis archiepiscopus præfati Audini frater defunctus est. Ex quibus hanc epistolam scriptam fuisse non nisi post annum 1113, vel eo saltem facile colligitur.

Guillelmum Carnotensis monasterii S. Petri abbatem. Eustachii successorem, et Vernis, sive Widonis decessorem, quem Ivonis pontificatu vixisse, ejusdem cœnobii actus plures confirmant.

Musivus Vicus. Haud procul a Drocis ad Auræ marginem in diœcesi Ebroicensi situs est et vulgari nuncupatione *Musy* dicitur. Aura autem est rivulus, Galliam a Northmannia separans. Unde versus ille :

Aura, licet parva, Gallorum dividit arva.
Cujus citerior ripa ad Carnotensem episcopatum spectat : ulterior ad Sagiensem et Ebroicensem.

AD EPIST. CCXXIV.

Guidoni Molismensis monasterii abbati. Tertio scilicet, Robertus enim illius Asceterii fundator primus abbas existit, post quem Annas, cui Guido iste circa 1114 successit, quo forte scripta tabella. De Molismo autem monasterio, et ejus fundatore Roberto, Legendus Order. Vit. lib. VIII, Hist. pag. 711 et seq.

AD EPIST. CCXXVII

A civibus Babylonæ. Videtur hæc epistola scripta cum e vinculis Romanorum Paschalis II, pont. max. liber abire permissus est anno 1112. Eo quippe Matth. Paris Paschalem II, in custodiam conjectum ab Henrico imperatore IV scribit. Quod epistola a Joanne Tusculano Ricardo Albanensi in Gallias legato eodem anno scripta indict. iv Pridie Idus Februarii confirmatur. Romæ enim cum Henricus IV,

regni coronam de pontificis manu suscepisset, ipsum pontificem nil sibi ab eo metuentem mali cum cardinalibus qui eam comitabantur in vincula coniecit, atque de investiendis episcopis et abbatibus privilegium extorsit, sed libertate recuperata statim privilegium velut Otto Frisingensis lib. VII, c. 14 loquitur privilegium revocavit pontifex et imperatorem diris devovit. Hæc autem Paschalis incarcerationis accidit Romæ in ecclesia S. Petri, die Dominica ante caput jejunii. De quibus videndæ Pithæi notæ ad epist. Ivonis 238, sed nostra supputatione 156 et Baron. ad an. 1112, num. 6. Roma autem a beato Petro I epist. I, c. 5 vocatur Babylon propter confusionem, alio prorsus sensu quam Novatores interpretantur. V. Cornel. a lapide in hunc locum, et in Apocalyps. c. XIII et XVII.

AD EPIST. CCXXVIII.

In cinere et cilicio positos, ab introitu Ecclesiæ statuto tempore excludit. Hæc cæremonia adhuc observatur in Ecclesia Carnotensi, ut feria IV cinerum, pœnitentes ab Ecclesia evocantur, et feria VI in cœna Domini in ipsam revocentur. Quæ consuetudo a ritu veteri publice pœnitentium, quibus ipso die, et jejunii introitu satisfactiones pro admissis culpis imponebantur fluxisse indubium est. Canon siquidem in capite, qui est 62, dist. 50 (quem vir doctus perperam concilii Agathensis anno 566, celebrati novum esse scribit; cum tamen eo in concilio nusquam inveniat), cæremoniam illam omnino explicat. « In capite, inquit, Quadragesimæ, omnes pœnitentes qui publicam suscipiunt, aut susceperunt pœnitentiam, ante fores ecclesiæ se repræsentent episcopo civitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, et vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, id est archipresbyteri, presbyteri parochiarum, et presbyteri pœnitentium, qui eorum pœnitentiam, et conversationem diligenter inspicere debent; et secundum modum culpæ, pœnitentiam; per præfatos gradus injungere; post hæc eos in ecclesiam introducant, et cum omni clero septem pœnitentiales psalms in terra prostratus episcopus cum lacrymis pro eorum absolutione decantet. Tunc resurgens ab oratione, juxta quod canones jubent, manus eis imponat, benedictam aquam super eos spargat, cinerem prius mittat. Deinde cilicio capita eorum operiet, et cum gemitu crebris suspiriis denuntiet eis, quoniam sicut Adam projectus est de paradiso : ita ipsi pro peccatis ab ecclesia abjiciuntur. Postea jubet ministris, ut eos extra januas ecclesiæ expellant. Clerus vero prosequatur eos cum Responsorio scilicet. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ut videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non parvipendant pœnitentiam. In sacra autem Domini cœna rursus ab eorum decanis, et eorum presbyteris ecclesiæ liminibus repræsententur. » Pœnitentis enim status, cinere, et sacco, seu cilicio repræsentatur, ut videre est Esther. c. IV, Thren. c. III et IV, Isaïæ LVIII, Jonæ c. III et psal. XXXV, Concilii 4 Tolet. c. 10, Agathensis c. 15, sed et ad hæc non injucundum fore arbitror referre, quod post Æneam Sylvium, qui Pius II, summus pontifex fuit, Europæ c. 31 et Raphaellem Volaterranum lib. VII scribit Joannes Bohemus lib. III, 248 de Europa, nempe Alberstadii, quod Saxonum est oppidum, id quotannis agi. « Inducitur, inquit, unus aliquis et populo cineritio die, hominum opinione nequissimus. Hunc velato capite, palla veste sacris admovent, quibus rite peractis, templo ejicitur : ejectus toto jejuniorum tempore nudis calcibus urbem pererrat, divorum templa visitabundus. Sacerdotes illi victum suggerunt, mox in Dominica cœna iterum templo inductus, post olei consecrationem ab universo clero expiatus dimittitur, eleemosyna prius accepta, quam pie offert templo.

Hunc Adam vulgo vocant, quia ut protoplastus ille omni vacet erimine, per eumque civitas creditur expiata. » Quod autem poenitentes toto illo tempore Ecclesiam non ingrediebantur, sed pro foribus prostrati humi jacerent, testis est Socrates Hist. eccles. lib. III, c. 11, de Eccebo Constantin. sophista loquens, qui ad imperatorum ingenia suum accommodans, sub Constantio se ferventissimum fluxit Christianum, sub Juliano factus est paganus. Post quem rursus simulavit se Christianum. Nam, inquit ille, « ante portam ecclesie se pronum abiciens, sic vociferatus est: Conculcate me pedibus quasi salem insipidum. » Plura V. apud Sozomenum Hist. eccl. lib. VII, c. 16.

AD EPIST. CCXXXI.

Pontio venerabili Cluniacensium abbat. Erat Meruliensis Phocensis provincie comitis filius, qui anno 1109 monachorum illorum pater electus est, et a Guidone Viennensi archiepiscopo, postea Calixto II, pontifice supremo, VII Idus Maii ejusdem anni benedictus, a quo in purpuratorum societatem etiam allectum 1119 creatione prima, fuisse tradit Robertus in Cluniacensium abbatum serie. Quo fundamento suffultus, nescio, cum apud Onufrium desit, et longe aliter de eo sentiant Order. Vital. lib. XII, p. 871; Bar. ad an. 1109, 1114 et 1126; Petrus Cluniacensis et Petrus Pictaviensis. Obiit vero 1123, IV Kal. Januarii Cluniaci sepultus in potiore basilica secundum S. Martini altare. Ex quibus epistolam scriptam post ipsum 1109 annum colligo.

De convenientia sacramentorum. Librum hunc non agnosco, ni sit qui sermonum titulo hoc volumine adnectitur. Sunt enim de Sacramentis.

AD EPIST. CCXXXIII.

*Henrico abbati Augeriensis monasterii. Rectius Augeriensis. Dicitur enim Augeriacum in Vita S. Joannis Baptistae, cui asceterii aedes primaria sacra est, a qua monasterium denominationem sumpsit et vulgo dicitur *Saint Jean d'Angeli*. Est autem monasterium Benedictini instituti in Sancionibus situm, a Pipino, Francorum rege olim anno 761, videlicet fundatum, quod funditus segrege everterunt. Illi epistolam hanc scripsisse Ivonem tradit Baron. anno 1111, num. 34. Ad eundem quoque scribit Goffridus Viudocii. abbas lib. IV, epist. 3, 4 et 5, quarum prima eum vitae venerabilis virum appellat.*

AD EPIST. CCXXXVI ET CCXXXVII.

Concilium apud Ansam celebrandum. Locus hic duorum celebratione conciliorum illustris exstat, primi quidem anno 1025, secundi 1111, de quo hic Ivo, et Baron. ad hunc annum. 36. Est autem Ansa oppidum in Lugdunensium ac Belli-jocensium limite situm, quatuor leucis a metropoli distans, quod a Fluvio illud irrigante nomen accepit, de quo Papir. Massonius in descript. Francie per flumina pag. 13. Illud vero concilium, de quo hic agitur, sicut et precedens, provinciale tantum fuit, cujus et prioris acta perierunt; aut saltem alicubi delitescent, cum nondum lucem quod sciam, viderint. De his V. Severtium in archiepiscopis Lugdunensibus Bucharde et Joanne, pag. 200 et 231, et in Matisconensibus episcopis, pag. 87, 89 et 91, cetera apud Juretam habentur.

Illud judicium prorsus haereticum. Quia in concilio Viennensi an. D. 1112, celebrato can. 1. Investituram omnem rei Ecclesiasticae de manu laica, haeresim esse judicatum fuerat. Ex his autem quae hac in epist. leguntur, et quae S. diximus scriptam fuisse an 1113 censeo.

AD EPIST. CCXXXVIII.

Fornacenses, qui alias Nervii dicuntur, ad Scaldim positi sub Noviomensi episcopo, a S. Medardi tempore permanserunt usque ad annum 1146 quo Eugenius III pont. max. S. Bernardi Claravallensis ab-

PATROL. CLXII.

Abatts suasionem, proprium restituit ut habet Meyerus ad hunc annum.

Causa Milonis et filiae comitis Stephani. Aliam divortii causam assignat Suger. in Crasso, quam ibi lege. Quo autem anno haec tabella scripta sit vix scitur, ni fuerit anno 1111.

AD EPIST. CCXXXIX.

Neptem Flandrensium comitissae. Clementiam scilicet Roberti Frisonis Junioris Flandrensium comitis relictam Calixti II, papae et Stephani Burgundiae comitis sororem. Fuit autem illa neptis, Adela Ludovici Crassi Francorum regis conjux Humberti II, Mauriennae comitis et Calixti atque Clementiae, sororis filia: vel ut habet Papir. Massonius in ducibus Sabaudiae Laurentiae, seu Argidiae, aut Gillae Venuini comitis filiae ejusdem Humberti uxoris. Videndi Suger. in Crasso, et Paul. Arvil. pag. 98. Hanc vero exaratam epistolam paulo ante Ivonis obitum puto. Cum in chartulario S. Martini Campens. fol. 77, annus 1117, Adelaidis reginae dicatur tertius, et folio eodem verso, annus 1116 ejusdem primus scribatur. Nupsisse enim ex his Ludovicum Adela 1115, planum est, cujus nuptias hanc epistolam praecessisse necesse est.

AD EPIST. CCXLIII.

Domnus Stephanus cancellarius. Stephanus videlicet de Garlanda; ut semel explicat Ivo epist. 260 et ex pluribus chartis illius temporis et ad epist. 87 dictis patet.

AD EPIST. CCXLV.

Hugoni magnifico et spectabili Trecassinorum comiti. De eo jam supra ad epist. 158 diximus, cu haec addemus bis profectum Hierusalem Hugonem; ut ex instrumento a Camuzato in Promptuario Antiq. Dioc. Trecen. pag. 286 relato clarum est. Primo quidem 1114, ut in chartulario monasterii Cellensis lego charta incipiente: « In nomine S. et individuae Trinitatis. Quoniam Patrum nostrorum. » Ibi enim dicitur: « Ideo ego comes Trecensis mores Patrum sequens, beneficia, et libertates, quae Ecclesiae B. Petri Insulae Germanicae, pro redemptione animae meae, et praedecessorum meorum contuli, harum litterarum notulis, signare curavi. Omnibus igitur scire volentibus, notum facio, quod quando Hierusalem proficisci vellem, etc. Acta sunt haec publice Trecis anno Incarnati Verbi 1114, Ludovico rege strenue regni Francorum gubernacula moderante. » Quo etiam anno hanc epistolam scriptam liquet. Secundo iter Hierosolymitanum aggressus est circa annum 1122, ut ex dicto instrumento planum est, quod ita habet: « In nomine, etc. Notum fieri volumus quod D. Hugo excellentissimus comes Trecassinus, dum secunda vice Hierusalem pergeret apud Eduam civitatem, etc. Actum est hoc publice apud Trecassinam urbem in claustrum S. Joannis Baptistae (nunc S. Blasius dicitur) de castello VII Idus Octobr., etc., anno ab Incarnatione Dom. 1122, » etc. Primum autem iter arripuit secunda vivente conjuge, ut ex hac epistola liquet, imo et ipsa praegnante, et partui proxima, ut est apud Pithaem; sed forte votum probante. Redierat vero 1119, cum eodem anno ab Order. Vital. lib. XII, Hist. suae ecclesiast. pag. 857 dicatur interfuisse concilio Remensi et a Calixto II, cum turmis militum Moguntinensi archiepiscopo obviam missus fuisse.

AD EPIST. CCLXVI.

Waleranni Britulienensis. Hic e Vicecomitum Carnuntensium, seu Puteacensium dominorum originem ducebat, vivebatque Guillelmi II, Anglorum regis tempore apud Order. Vit. lib. III, pag. 485, filius eraq; Hilduini, sive Gelduini Carnuntensium vicecomitis, qui fundator Britulienensis monasterii existit diocesis Belvacensis circa annum 1040 ex Louveto histor. Belvacensis lib. IV, c. 3.

AD EPIST. CCXLVII ET CCXLVIII.

Radulphi. De Balgentiaco, ut ex epistola sequente constat.

AD EPIST. CCL.

Hanc epistolam scriptis mandatam fuisse contendit Baronius anno 1114, num. 9. cui non reluctor ex infra namque dicendis cum ipso conveniam.

Radulfum Roffensem episcopum. Præter ea quæ habet Juretus ex Harspeldio hæc addam, qui duodecimo sæculo c. 15, pag. 325, de ipso sequentia scribit : « Henricus (nempe I, Angl. rex) cum jam magna infamia flagrare inciperet, et vereretur ne sempiternas fœdissimæ cupiditatis suæ notas subiret, neque jam posset egregio illo, de quo diximus, simulationis artificio amplius uti, ut eas fugeret, serio de pontifice Cantuariensi in Anselmi locum subrogando cogitare cepit. Et licet ipsius voluntas in Farisium Abingdonensem abbatem maxime ferretur, totam tamen deliberationem in episcopos rejecit, contestatus eos, electionis suæ Deo accuratam rationem reddituros. Cumque quidam in ea essent sententia, ut aliquem de clero, quique vitæ monasticæ non fuisset initiatus, selegendum euperent, restitit cæteri et insolens exemplum, exclamare, quod solo Stigando niteretur, qui improbam illius dignitatis ingressione sediori, et turpiori egressu contaminarit. Nec tamen Farisius arridebat, vel quia nimiam ejus asperitatem timebant, vel quia exterus esset. Ex quo genere, etsi in duos selectissimos incidissent non tamen tam sterilem esse patriam dicebant, ut non domi haberent, qui propter summas, summoque pontifice dignas dotes, illi dignitati sustinendæ pares essent. Et inter eos Rodulphum Roffensem episcopum, cujus religiosa et sancta vita, omnis etiam nimiam infamiæ notam semper effugerat. Qui posset propter doctrinæ magnitudinem, de rebus omnibus solide, vereque judicare, et propter eloquentiam eleganter de eisdem, et orate dicere. Promptissimis igitur omnium suffragiis Radulphus renuntiatus est Cantuariensis episcopus, post quinquennium a morte Anselmi. Genere Northmannus fuit, et Sagiensis in Northmannia monachus, et deinde loci illius abbas, quem ille locum valde sua industria tenuem prius et exilem locupletavit et amplificavit. In magna aliquando cum Roberto Belesmensi, illius provincie principe, gratia positus; a qua postea prorsus exiit, et e Northmannia ejectus est, quod fidem et sacramentum clientelæ contra papæ decretum præstare recusasset. Profugit itaque in Angliam, ubi aliquandiu apud alios commoratus, ad Anselmum, cujus ab adolescentia, consuetudine familiariter usus fuerat, concessit. Qui Gundulpho Roffensi episcopo demortuo, cum postea substituit. Cum jam in episcopum consecrandus esset, aijt Anselmum Deum accurate rogasse ut prognosticon hujusmodi Rodulpho subjiceret, quod appareret divinum quoque judicium suo respondisse. Replicato itaque Evangelio, is primum se locus obtulit. Erunt similes angelis Dei. Pallium Rodulpho, per Romani pontificis legatum (nepos fuerat ex sorore Anselmi Cantuariensis), delatum est. Advenerat prius in Angliam legationis nomine Guido, et post Anselmum Petrus, At Henricus nullum alium legatum, nisi Cantuariensem archiepiscopum agnoscere voluit. Hac de causa Radulphus cum Hereberto Norvicensi episcopo Romanus delegatus est. Qui litteras a Paschali ad episcopos et regem detulere de Cantuariensis sedis prærogativa, quam sartam tectam et immunem prorsus esse voluit. Paschali defuncto, quem non nisi per nuntios, propter bellum quod imperator adversus eum gessit, convenire potuit, ac deinde Gelasio etiam, quos præsens de dignitatis suæ, contra intercessorem Thurstinum Eboracensem, defensione interpellare

A cogitarat; reversus in Angliam ad Calixtum, qui Remis in Gallia concilium coegit, nuntios eadem de causa ablegavit, etc. Cui cum aliis quibusdam Angliæ episcopis interfuit Thurstinus Eboracensis. Et licet legati Rodolphi benigne audirentur, et de optimo suæ causæ exitu bene sperarent, spe tamen sua frustrati sunt. Calixtus enim contra omnia antiquitatis exempla Thurstinum consecravit, etc. Paralysis Rodulphum reversum graviter infestabat. Qui licet vir esset prudens, gravis, et magni consilii, nimia tamen morbi illius vi magis incitatus, iracundia, si quid præsertim in dignitatis et Ecclesiæ suæ injuriam tentaretur, effervesce solebat, adeo sane, ut cum Windisoriæ Henricus defuncta Mathildi, Adelidi ducis Lotharingiæ filie matrimonio copulandus esset, et Rogerus Sarisburiensis episcopus sacra mysteria (quibus celebrandis propter linguæ titubationem et offensionem ineptus Rodulphus videbatur) celebrare quasi ea sibi prærogativa, in sua præsertim diocesi præ aliis deberetur, tentasset. Rogerum vestibus sacris jam ornatum, illis spoliavit, et Guillelmo Ventoniensi id munus delegavit. Postridie etiam rege ad sacra audienda astante diademate reposito, illud capiti regio (quod illud, se inscio, impositum esset) detrahare conatus est: et detraxisset, nisi partim magno hominum murmure, et strepitu: partim precibus intercedentibus superatus, ab ea se cogitatione abstinuisset. Obiit deinde ad annum Christi 1122 supra millesimum pontificatus sui anno nono. Ex quo colligo: Rodulphum anno 1114, Cantuariensem sedem occupasse, atque ideo hanc epistolam ei missam eodem anno quo Roffæ adhuc præerat. De ipso V. Order. Vital. lib. xi, Hist. suæ, pag. 812, et Matth. Parid. in Hist. Anglic. in Henrico I, quorum postremus illum vi Kal. Maii anni 1114, in Cantuariensem seu Dorobernensem, qui idem est, electum archiepiscopum scribit, Cantuariensium vero archipræsulum tabulæ id temporis scriptæ ipsum anno 1123, ab humanis excessisse tradunt. Dicunt enim: « Anno ab Incarn. D. 1125, Radulphus archiepiscopus xiii Kal. Novemb. obiit: cui Guillelmus Curbulensis canonicus regularis post aliquot annos successit. »

AD EPIST. CCLI.

Iotrensis monasterii. Iotrum, monasterium est Virginum Benedictini ordinis in diocesi Meldensi ad Matronam, quod condidit Ado S. Audoeni Rothomagensis præsulis frater, ex Aimoino lib. iv, c. 41, et Vincentio Belvacensi lib. xxiii, c. 91.

AD EPIST. CCLIV.

Domno Gaufrido Rothomagensi archiepiscopo. Electus seu nominatus fuit ab Henrico I, Northmannorum duce, et Anglorum rege anno 1111, ex Orderic. Vit. lib. xi, pag. 840: « Anno, inquit, ab incarnatione Domini 1111, indict. iv, Goifredus Brito Cenomannorum decanus a rege Henrico in Angliam ascitus est, et Rothomagensibus pontifex constitutus est. Hic eloquentia et eruditione pollens, clerum et populum catholice docuit, Ecclesiæque Dei xvii annis utiliter præfuit. » Obiit autem ex eodem Vitale lib. xii, pag. 888, indictione vii, vii Kal. Decembris. Quo vero anno scripta fuerit hæc epistola non liquet, sed post 1111 missam asserere licet, et forte anno 1113 aut 1114.

AD EPIST. CCLV.

S. Fusciani. S. Fusciani abbas est ordinis S. Benedicti diocesis Ambianensis a Fredegonde Francorum regina condita et fundata, et ab Ingelranno Ambianorum comite restituta circa 1080.

AD EPIST. CCLVII.

Odonem sancti Georgii priorem. Hæc Ecclesia S. Georgii de Gameyo diœcesis Trecentis S. Quintini Belvacensis cœnobio addicta est a Philippo Trecentum episcopo, Ivo nis tempore; cujus donationis tabulas referunt, Louvet. in Hist. Belvac. lib. iv, c. 15, et Camuzatus in Prompt. antiq. Trecent. fol 117, sicut et concessionis præbendæ in Trecenti Ecclesia fol. 118. Potuit autem hæc epistola mitti anno 1114.

AD EPIST. CCLVIII

Baronius ad annum 1107, num. 6. Hanc scriptam esse contendit : non contradico, cum eodem anno Paschalis, cui pro Huberto Sylvanectensi episcopo scribit Ivo, Trecenti synodum habuerit.

AD EPIST. CCLIX.

Radulpho abbati S. Quintini Belvacensis. Ab Ivone scilicet quarto, qui gravem exceptit litem adversus Gerlonem seu Serlonem Sancti Luciani abbatem pro molitura Pistrini Sancti Quintini Belvacensis. Vivebat autem Rodulphus ille et canonicorum regularium S. Quintini cœtui præsidebat ab anno 1105 ad 1136, ex Louveto Hist. Belv. lib. iv, c. 15, cujus fortassis anno ix hæc tabella Radulpho Viridi Remensium antistiti ab Ivone missa est.

AD EPIST. CCLX.

Gallone seu Wallone Parisiorum episcopo ut quidam scribunt Cardinalitia dignitate aucto, Stephanus de Garlanda regis cancellarius qui Ecclesiæ Parisiensis cathedræ inhiabat, de eo ad Belvacensem transferendum cogitavit, ut ipse quem Gallo ejuraret præsulatum obtineret. Ea de re Stephanus PP. Paschali apud quem male audiebat, mentem aperuit, quo ad votum non respondente, quid sibi agendum foret consulit Ivonem, commisso Galtero Ecclesiæ Carnotensis archidiacono toto negotio. Obtinuisse vero tandem Galonem ad Belvacensem sedem transferri seque ad Parisiensem evchi asserunt. Quod sane pace eorum non ita esse dixerim. Galonem enim nunquam inter supremi Ecclesiæ senatus Patres allectum fuisse audacter assero, cum Ivo qui ad eum plures scripsit epistolas et Aimoinius seu ipsius continuator qui ejus lib. v, c. 50, meminit, nusquam ipsum nisi Parisiensem episcopum nuncuparunt, deinde Ivo qui Galoni supervixit (e vivis enim abiit Galo 1114, vii Kalend. Martii : Ivo x Kal. Jan. 1115), dignitatem non reticisset, quæ ad ejus splendorem multum conferebat. At Galonis cardinalis in Gallia legati quem Lutetianum antistitem volunt constitutiones tomo VI Bibliothecæ SS. Patrum Margaritus de la Vigne et Severinus Binius parte 1, tom. VII. Concil. general. referunt pag. 559, sed nec ipsius sunt statuta : imo alterius cardinalis ejusdem nominis. Quod ex eo probari potest quod Ughellus et quidam alii Galonem Parisiensem episcopum, presbyterum cardinalem a Paschale II creatum contendunt. Verum Galo cujus constitutiones hominum manibus teruntur, non cardinalis presbyter, sed tantum diaconus 251 Sanctæ Mariæ in Porticu enuntiatur. Ut prima fronte legitibus occurrit, et quod amplius est non Gallo ab Onuphrio, sed Jacobus Gualla appellatur. Ut sit Gallorum legatum in Gallias lego, sed anno 1216, q. 10 ad Philippum Augustum Francorum, et Joannem Anglorum reges ut eos compecceret, pacemque cum ipsis componeret Innocentius III misit, ut apud Mattheum Parisiensem, videre est pag. 194, sed hic non est Galo Parisiensis. Dicit legatum fuisse a latere quæ dignitas cardinalibus solis competit, legatum fuisse Galonem Parisinum nego : quodque legatio a latere solis Patribus purpuratis hoc tempore conveniret, inficior. Longi-

nus quippe apud Baronium eum tantum apud Poiones nuntium cum potestate legati de latere ad Boleslaum missum scribit; apud Gallos nemo. Qui enim legatus fuisset in Gallia cum e Polonia redeunti Lutetianus ei pontificatus obtigit, quo contentus inter suos vixit, nec unquam in actis publicis (quæ plura legi), legatum se scripsit, aut cardinalem, quod certe non omisisset, cum ad personæ decorem plurimum faceret. Rursus a latere legati dicuntur quicumque vivæ vocis papæ oraculo delegantur, sive sint episcopi, sive capellani (quod aiunt) aut officiales; ut speculator qui est Guillelmus Durandus olim decanus Carnotensis tit. de legato. Quot sint genera legatorum. § Lateran. et Hostiens. in Summa post princip. tradunt, propter reverentiam summi pontificis, cujus fimbriam vestimenti tetigerunt. Nec omnes legati etiam a latere ante Gallonis tempus erant cardinales, 2, q. 6, c. Decretor., et : Si quis episcopus et Glossa in caput Excommunicatis extra de officio legat. et cap. Ad eminentiam de sententia excommun. Ut enim annotavit Platus Lib. de cardinalis dignit. et officio c. 32. Callisto secundo pontifice, id est anno circiter 1120, ingens illa et fæda contentio inter imperatores et pontifices, quæ quinquaginta propemodum annis totam Ecclesiam continenter turbabat, tandem trium cardinalium legatorum egregia opera plane sublata est, et quidem cum magna Ecclesiæ dignitate restituta ei jure conferendi beneficia, quod imperatores invaserant. Hi autem cardinales lectissimi fuere Saxo e comitibus presbyter, Lambertus Ostiensis episcopus, et Gregorius Papparescus diaconus, quorum quidem hi duo posteriores : Deinde etiam pontifices fuere, alter Honorius II, alter Innocentius II, quoque ejus nominis. Multo vero etiam magis ejusmodi legationes non multo post ab Alexandro tertio frequentari cœptæ. Sed nec Galonem, etiamsi legatione functus fuisset, cardinalem ex eo asserere licet. De stylo et usu quidem Curie Romanæ ab eo tempore cardinales soli legati a latere dicuntur cum partem corporis papæ efficiant, argum. can. Si quis cum militibus, 6, q. 1, § Verum. Subtilior enim est quam vetus glossator Vincentius affert distinctio, quod legati qui non sunt cardinales, dicuntur a latere : qui vero cardinales, de latere, propter quamdam conjunctionem et proximitatem quam habent cum papa. Verum hæc distinctio destruitur per caput 20 : Ad Eminentiam de sentent. excommunic. Ubi textus loquens de cardinali, ipsum appellat absque addito, a latere, quasi cardinalatus propria sit a latere legatio, quod tamen ad rem nostram nihil efficit, cum id post Ivonis et Gallonis ætatem contigerit. Non igitur Galo sicut nec legatus, ita nec cardinalis et episcopus Belvacensis, cum episcoporum Belvacens. non tantum series in qua non reperitur, sed ejus occasus qui anno 1114 accidit, repugnent. Potuit forte Stephan. Galardensis, qui apud regem ex Chronico Mauriniacensi omnia poterat, translationem Galonis ad Belvacensem sedem tentasse, sed ipsius mors superveniens omnes Gallandæ conatus elusit, nec Belvacensis, nec Parisiensis episcopatus donatus (hunc enim Gillebertus, illum Gaufridus obtinuerunt) inanis remansit, et non nisi Gilleberto vita anno 1125 functo, in Parisiensem ex archidiacono assumptus est. Hanc autem epistolam scriptam anno eodem 1114 existimo.

AD EPIST. CCLXI.

Hugoni videlicet filio Gervasii. Gervasius hic erat castri novi in Thimeriaco dominus Carnotensis diœcesis et archidiaconatus Drocensis, quo jure eum suum parochianum Ivo appellat.

Genealogia autem, ut dicitur, sic se habet. Eadem ferme recitatur a Quercitano ad calcem Hist. Northmann. probatque locis citatis. Sed quia in aliquibus dissentit. eam, ut vere habenda est, hic apponam.

- 252** *Gonnor primo fuit concubina, deinde uxor Richardi I, Northmann. ducis : ex Gemeticen. lib. viii, c. 36. Ex ea vero suscepi*
- 1** *Sainfria soror Gonnoris, ex Gemetic. lib. viii, cap. 36, fuit uxor cujusdam forestarii e quibus prodiit*
- 2** *Richardum II, ut habet Quercetan. Hist. Nortman. pag. 2 et 213, qui Juditham, comitis Britannicæ Gofredi filiam, duxit uxorem, ut scribit Gemetic. lib. v, c. 13. Quæ ei peperit*
- 3** *Jocenna uxor Hugonis de Montegommerici, ex eodem Gemeticen. lib. viii, cap. 38, quam matrem fecit*
- 4** *Robertum ducem Northmanniæ post Richardum III fratrem, ex eodem Gemetic. ibid. et c. 17, et lib. vi, c. 3. Qui ex concubina Harleua, aliis Herletta aenuit*
- 5** *Rogeri de Montegommerici, Roberti de Belismo patris : ex Mabilia vero Guillelmi Talvatii Belismensis domini filia, Rogerus ille filios et filias habuit, inter quas, ex eod. Gemet. l. vii, c. 16,*
- 6** *Mabilia Hugonis de Novocastello uxor, ut est apud Order. Vital. lib. iv, pag. 546, e qua nata est*
- 7** *Henricum I, post Robertum et Guillelmum Rufum fratres Angliæ regem et Northmannor. duc. qui ex pellice forte Elizabetha Waleranni comitis Meletensis sorore, natus est, ut scribunt Gemetic. lib. viii, c. 29, et lib. vii, pag. 638.*
- 8** *Mabilia, quæ Gervasio nupsit, cui Castellinori honorem detulit, ut est in chartulario abbatie Columbensis pro terra Barleti duarum ecclesiarum. Ipsi autem successit :*
- 9** *N. quæ nupsit Hugoni de Castronovo, nescio an sit Maria quæ in famoso illo naufragio, quo omnis flos Gallicæ nobilitatis perit, undis absorpta est, ut refert Polid. Virg. lib. ii Hist. Angl. sub finem et alii, cum alias Henrici filias denominatas alibi videam et matrimonio collocatas. Hanc autem nullibi nisi apud prædictum. Polid. Virg. leg.*
- 10** *Hugo eorum filius primogenitus de quo hic agitur. Ivonis autem sæculo cognatus inter a communi stirpe descendentes computabatur usque ad septimum gradum, ut supra ad epist. 45 notavimus.*

AD EPIST. CCLXII.

Hæc epistola quæ legatur digna est, et scripta videtur 1114.

Ernaldum modo monachum vestrum : o. sm clericum nostrum. Decanum fuisse Carnovensem colligitur ex epist. 7, lib. ii. Gaufridi Vindocinensis, et ex his quæ ad eam annotavit Sirmundus.

AD EPIST. CCLXIII.

*us præpositorum. Gravabant Capitulum præpositi, et angariis ecclesiasticos inferiores ipsius vexabant. Primarii collegii sodales sacri apud Ivonem de illorum vexationibus conquesti sunt, et rei male gestæ eos insimularunt. Pro ipsis scripsit summo pontifici, qui sequentem bullam ad eos misit præpositorum jurium infirmativam : « Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis canonicis Ecclesiæ Carnotensis, salutem et apostolicam benedictionem. Ex venerabilis fratris nostri Ivonis, etc. » Vide in Paschali ad an. 1118, sub num. 396. **253** Quæ quidem Bulla, cum ad præpositorum notitiam devenisset, adversus Ivonem regem Ludovicum commovere nisi sunt, litterasque seu epistolam ipsius ad eundem Ivonem obtinuerunt, cui hac respondet. Erant autem tunc in ecclesia Carnotensi quatuor præpositi, Belsiæ videlicet, Nongenti fisci, Amilliaci et Fontaneti, qui proprio arbitrio res canonicorum administrabant et dilapidabant, quod acerbius ferentes canonici, eos exauctorari, et redditus facultatesque collegii sui in commune reponi curarunt. At vero ne ecclesia in dignitatibus spem pateretur, quatuor precarias seu dominia eis suffecerunt, a quibus denominationem qui præpositorum nomen retineverunt prioribus exactis nacti sunt, hos siquidem mutata veteri appellatione præpositos de Vuogradu seu Jugreyo, de Northmannia de Masengeo, et de Awersio nuncupant. Ex supradictis autem bulla et epistola hanc labente vere, et jam ad æstivos calores anni 1115 vergente, scriptam pto*

AD EPIST. CCLXVI, CCLXVII, CCLXVIII et CCLXIX.

Cononi Prænestino episcopo. S. S. A. legato de quo Robertus de Monte Sigiberti continuator lia

A scribit : « In civitate Belvacensi a Conone sedis apostolicæ legato concilium celebratum est. Hic es Cono unus ex illis religiosus qui eremiticam vitam apud Truncum Berenger primo duxerunt, et Arroasiani ordinis auctores exstitierunt, qui ordo usque hodie floret et crescit. » Imo vero Ferreolus Locrius in chronico Belgico ad an. 1090, Aroasiense monasterium quod Gallice dicitur *Erouaige*, in finibus Artesiæ ad Truncum Berengarii a Conone Teutonico apostolicæ sedis legato et cardinale Prænestino (qui idem cum isto est) adhærentur *Haldemaro* Tornacensi eremita presbytero exædificatum scribit anno 1090, juxta hos versus,

Anno milleno Domini, deciesque noveno

Norma Berengarii trunco nova cepit haberi.

Plura de isto monasterio, quod caput viginti sex monasteriorum, seu potius cœnobiorum ordinis canonicorum regularium exstitit, scire cupienti, legendi sunt ipse Ferreolus Locrius ubi supra, Molanus & Maii, Gazæus in catal. episcoporum Atrebatensium, Massæus lib. xvi Chronicis, et Jacobus de Vitriaco historiae suæ Occidentalis, c. 23, et alii quos ibidem Locrius citat.

C *De ecclesia S. Nicolai Curvavillæ. Cum ipsam ab Ivone illius municipii domino obtinisset Ivo noster, eam canonicis regularibus S. Joannis in Valle Carnotensis, quos fundaverat, concessit. Patet ex litteris, seu instrumento donationis, quas ex chartulario ejusdem abbatie parte 2, cap. 59, in publicum edo, quæ ejusmodi tenoris sunt : « Ego Ivo Carnotensis ecclesiæ minister, etc. Notum facio quod Dominus Ivo de Curvavilla nostram adit præsentiam permotus virtute Spiritus sancti, recognovit humiliter tam se quam suos antecessores injuste, et contra legem Dei tenuisse ecclesiam S. Nicolai de Curvavilla. Post tam salubrem igitur recognitionem quam Spiritus sancti gratia cordi ipsius infuderat, eodem Spiritu inflammatas prædictam ecclesiam in manu nostra dimisit ut de cætero nec ipse, nec aliquis hæredum suorum quidquam inde reclamaret, et pro remissione peccatorum suorum, et animarum antecessorum suorum liberatione, arbitrio nostro ordinandam relquit. Nos autem in capitulo nostro, omnibus prælatis ecclesiæ nostræ præsentibus, nec-*

non cæteris fratribus tam majoribus quam minoribus, cum assensu omnium, assentientibus etiam canonicis prædictæ ecclesiæ S. Nicolai, et idem fratribus devotè postulantiibus, concessimus ipsam ecclesiam fratribus de S. Joanne regulariter viventibus in usum eorum, et stipendia perpetualiter habendam, etc. Ut autem hæc concessio a posteris nostris firmissime teneatur, verissimæque credatur, duplici sigillo B. Mariæ scilicet et nostro ipsum firmavimus, et subscriptione nostri nominis roboravimus in manibus optimorum virorum roborandam et signandam tradidimus. S. Ivonis Carnotensis episcopi, S. Arnaudi decani, S. Gerogii cantoris, S. Hugonis subdecani, S. Gaucherii archidiaconici. S. Guarini succentorici, S. Gaëni archidiaconici. S. Odonis archidiaconici. S. Landrici archidiaconici. S. Augerii archidiaconici. S. Wigrini cancellarii, S. Radulphi camerarii, S. Hugonis præpositi, S. Gaufridi præpositi, S. Fecanni præpositi, S. Henrici præpositi, S. Ebrardi capicerii, S. Garini præpositi, S. Caraceni, S. Haymonis sacerdotis, etc. S. Hugonis, S. Andræ decani, S. Huberti diaconi, etc. Data per manum Wigrini cancellarii. Anno ab Incarnatione Domini 1115, indict. viii. Majoris autem monasterii ascetæ donationis illius odio, adversus S. Joannis Valliacensis canonicos litem moverunt, sibi prius concessam ecclesiam causantes. Canonicorum quibus ecclesiam contulerat patrocinium suscepti Ivo, et pro eis contra Turonenses monachos summo pontifici hanc epistolam scribit eodem videlicet anno quo præcedentis donationis instrumentum factum est, cum lila sit eo posterior, quæ tandem procurante Guillelmo Catalaunensi episcopo, et Pertici comite sopita est 11i Kal. Decembr. 1119, indict. 12, ut ex eodem S. Joann. chartulario apparet.

Gerogius Curvævillæ dominus. Id ex chartulario S. Petri in Valle Carnotensis certum est, in quo hæc leguntur: « In nomine Domini, Amen. Ego Philippa Curvævillæ, et Ivo filius meus, etc. Memoria assignamus, quod hannum quod a prædecessoribus nostris, Ivone scilicet et Gerogio, in villa quæ Pomeriaca dicitur, habebamus etc., concedente domino, et patrono nostro Nivelone, domno Eustachio abbati Carnotensis cœnobii, ab omni inquietudine absolutum dedimus, etc. Hæc ergo acta sunt anno ab Incarnatione Domini 1094, mense Martii, indict. 11. Philippo rege regnante, Ivone Carnotensis episcopo præside. » Sed ejus quoque meminit Order. Vital. lib. hist. sæv. iv, pag. 489, domo de Ernaldo de Escalfrio Willelmi Geroiani filio scribit, qui a Mabilia Talvacii filia, et Rogerii de Montegommerici uxore, de qua supra ad epist. 261 diximus, toxico appetitus, ni præsens antidotum adfuisset, cum morte commulasset vitam. « Deinde, inquit, pestiferas potiones hæc præparavit: ille autem Ernaldo domino suo, et Geroio de Corbevilla, 254 atque Willelmo cognomento Gouet de Montemiraglio (unde Perticum Goueti) propinavit. Sic una tabe tres proceres apud Corbevillam simul infecti sunt. Sed Geroius, atque Willelmus, qui ad proprias domus delati sunt, ibique sui curam ad libitum suum exercere potuerunt, Deo effectum remediis medicorum præstante, convalescerunt, » etc. Quo loco mentio fit apparitionis S. Nicolai Ernaldo superius nominato ex veneno decumbenti, factæ, ex qua forte devotio Geroio innata est, ut postea eidem sancto Ecclesiam, de qua hic quæstio, suo in oppido struxerit, fundarit, et dedicari procurarit.

Monachi Majoris Monasterii, qui in vicina quadam cella morabantur. Apud Chuisæ cellam videlicet Ivonis primi Curvævillæ domini tempore fundatam, ut ex sequente instrumento patet: « Notum esse volumus S. Dei Ecclesiæ filiis tam presentibus quam futuris, quia cum Guitermus presbyter salutari animæ suæ sollicitudine permotus, in pago Carnoterio in loco qui dicitur Chouina, ecclesiam in memoria SS. martyrum Gervasii et Prothasii con-

A struxisset, et circa eam habitationes monachorum conversationi habiles disposuisset, ipsam ecclesiam, et cellas quas ædificaverat, cum omnibus quæ ecclesiæ illi condonaverat, Domino, et S. Martino Majoris Monasterii concessit, domnoque abbati Alberto, cœnobio quod Majus Monasterium dicitur, prælato, in manus contulit, ut orationum et beneficii eorum particeps factus, æternæ sibi remunerationis præmium acquireret, fecit. Cæpit autem idem Guitermus cognomento prædicator, cum prædicto abbate et fratribus Majoris Monasterii hujusmodi compositionem, ut abbas ipse, vel successores ejus, illam cellam pro voluntate sua ad Domini servitium delectos monachos illuc de suis juxta arbitrium suum, et loci facultatem mittant, qui iubi regulariter vivendo Domino deserviant: neque unquam cella illa, vel ecclesia proprios abbates habeat, sed semper abbati Majoris Monasterii subiaceat, qui de suis illis monachis, quos, et quot, et quandiu voluerit, B habitare faciat. Horum omnium testes multi sunt, quorum aliqui huic notitiæ ad testimonium, si necesse fuerit, subscripti sunt. Ivo de Curbavilla. Letherius Bursardus, » etc. Quod autem Chuisæ prioratus fundatus fuerit Ivonis Curvævillæ domini ætate, patet ex confirmatione donationis ipsius monachis Majoris Monasterii per Gelduinum de Bretulio, et filium ejus Harduinum vicecomitem Carnotensem factæ, qui anno Domini 1049 vivebant; ut ex Louveti historia Belvacensi lib. iv, c. 8, constat, qua et ipse Ivo, qui in tabulis concessionis ut testis nuncupatur.

In viginti quinque annis, quibus in episcopatu moratus sum. Ergo viginti quinque annorum Ivonis sedes apud Carnutes fuit. Ergo cum e vivis exierit x Kal. Januar. 1115, anno 1090 sedem ejus incepisse necesse est. Quod ex instrumento quodam quod penes me habeo pro ecclesia S. Nicolai, quæ in claustris ædis præcipuæ Carnotensis sita est, liquet, in cujus data hæc leguntur: « Facta est autem hæc chartula anno ab Incarnatione Domini 1114, ordinationis vero domini Paschalis papæ 16 atque ordinationis domini Ivonis Carnotensis episcopi 15, Regnante rege Galliæ Ludovico regis Philippi filio. » Ex quo et ex his quæ retulimus supra annotatione secunda, hanc epistolam, ante Paschæ anni 1125 festum more Romano, et nostro jam vulgari supplicando, scriptam fuisse planum est, quamvis Baronius eam anno 1114 missam num. 11 scribat, qui tamen excusari posset, si supputatione Gallica, qua annus a resurrectione Domini incipiebat, suos annos numeraret.

AD EPIST. CCLXX.

Turgedo Abrincensi episcopo. Ex Order. Vit. lib. iv hist. sæv. pag. 507. Turgisus suffectus est in episcopatu Abrincatensi Michaeli Joannis ad Rothomagensis cathedram evecti, successori, præsultatique ferme 30 annis tenuit. Et lib. xii, pag. 889, ad annum 1129, indict. vii: « Eodem anno, inquit, Henricus rex (Anglorum 1) Jofredo Andegavorum comiti Mathildem filiam suam dedit, quos Turgisus senex Abrincarum præsul pontificali benedictione conjunxit. » Unde epistolam hanc, non, ut scribit Baronius, anno 1094, num. 15, scriptam censeo, cum ex his quæ retulimus, nondum esset Abrincensis pontifex. Si enim Abrincensem occupavit sedem ferme 30 annis, et vixit anno 1129, certe hanc ei ut episc. Abrincatensi scribi non potuisse 1194 verum est, sed tantum sequente, quo Ivo e vivis excessit.

AD EPIST. CCLXXI.

Conferenda hæc epistola cum 265 et his quæ ad illam diximus. Potuit vero scribi eodem anno quo præcedens.

AD EPIST. CCLXXII.

Reginaldo D. G. Andegavensium episcopo. Dietus fuit de Meduana, sive de Martiniaco, Brientii Castri ab eo denominati domini, filius qui ad Remensem

postea transiit 1121, vel circa. Electus vero fuerat A Andegavensis post Gaufridum de Meduana, qui ejurato episcopatu ad Cluniacenses se contulit anno 1102. Ita enim Chronicon S. Albini Andegavensis. « Anno 1093 ordinatus est Gaufridus filius Hugonis de Meduana Kal. Decembr. vix 7 annis in episcopatu mansit. Accusantibus namque et conquerentibus plurimis apud papam. quod eo jubente neophytus et pene illiteratus fuisset ordinatus, monitu ejusdem Urbani papæ sedem deserens monachus Cluniaco factus est. Post cujus abcessum ordinatus est Andegavis episcopus Rainaldus prid. Id. Januarii anno 1102. » In alio tamen veteri Chronico ejusdem monasterii S. Albini, cujus excerptum ms. habeo, hæc lego : « 1096 Gaufridus de Meduana ordinatus est episcopus. » Unde mendum in priore data irrepisse suspicor. Melius enim hoc postremum cum dictis convenit. Quare perperam, meo judicio, Robertus Andegavensium præsulum serie abbatiz de Rota ecclesiam a dominis Crendonensibus fundatam anno 1099 Reginaldum consecrasset scribit. Quo autem anno scripta fuerit hæc epistola non satis constat.

AD EPIST. CCLXXXIII.

Pro Bajocensi episcopo. Ricardo samsonis filio, qui Turoldo successit circa 1109 ex Order. Vital. lib. x, pag. 765 et episcopatum 26 annis tenuit. Obiit vero ex eodem Order. lib. xiii, pag. 897, anno 1133, ipsa hebdomada Paschæ.

255 AD EPIST. CCLXXXV.

Nivernensem comitem. Guillelmum videlicet, qui a Theobaldo Carnotensi comite detinebatur in vinculis, cujus hic verbis meminuit frater Andræas in Vita Roberti Arbressellensis, Fontebraldensis monasterii et ordinis institutoris. « Carnotensibus itaque pacificatis, fidels verbi Domini dispensator, Carnotensem urbem nunquam ad eam postea remeaturus reliquit, conjunctoque sibi Bernardo Tyronii abbate venerabili, cujus societas semper sibi gratissima fuerat ad castellum quod populariter Blesis dicitur, ambo insimul pervenerunt. In eodem vero castello Guillelmus Nivernensis religiosus comes incarcerationis tenebatur, eo quod Ludovici regis Franciæ partes pro pace tenenda adversus Carnoti comitem ipse tueretur. Hic etiam Guillelmus, exigentibus vite suæ meritis, utrique charus haberetur » et Order Vital. lib. xii hist. suæ, pag. 859, de eodem Nivernensi comite in hæc verba scribit, Ludovicumque Crassum in concilio Remis coacto sic Calixtum II pontificem maximum alloquentem facit : « Theobaldo comes homo meus est, sed instinctu avunculi sui Henrici scilicet I Anglorum regis, contra me nequiter erectus est. Ejus enim divitiis, et potentia inflatus, in me rebellavit, et infidus mihi atrocem guerram fecit, regnumque meum ad detrimenta multorum conturbavit. Legitimum, bonumque virum Guillelmum comitem Nivernensem, quem bene nostis, remeantem de obsidione castelli cujusdam excommunicati furis (Thomæ de Marla) ubi vere spelunca latronum, et fossa diaboli erat, comprehendit, et usque in hodiernum diem carceri mancipavit. » Et paulo infra : « Inde præfatus heros cum mea licentia pacifice regrediens captus est, et a Theobaldo comite usque hodie retentus est : licet enim multitudo procerum ex parte mea sæpe pro liberatione comitis suppliciter requisierit, et tota terra ejus ab episcopis anathematizata sit. » Hanc vero epistolam paulo antequam hominem exeret Ivo, scriptam esse censeo, cum tertio, vel quarto die ab ejus exsequiis, Robertus Arbressellensis, et Bernardus Tyronensis illum Guillelmum Nivernensem comitem visitarent.

AD EPIST. CCLXXXVI.

Turstinum. Eboracensem Archiepiscopum. De quo ad Jureti notas hæc quæ sequuntur licebit addere : Ordericus Vital. lib. xii, pag. 857, de concilio Regis congregato anno 1119, mense Octobri scribens :

« In ecclesia. inquit, metropolitana synodus celebrata est. Ibi papa xiv Kal. Novembris die Dominico missam cantavit, et Bajocensem Turstinum Eboracensibus archiepiscopum consecravit : privilegioque ne Cantuariensis metropolitæ veluti magistro, sed quasi coepiscopo subjeceretur, donavit. » Prolixiori vero stylo Nicolaus Harspsfeldinus controversiam quæ inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos movebatur, aperit his verbis quæ lucem huic epistolæ aliquam conferre possunt. « Turstino episcopatum adepti, recruduit vetus illa inter eum et Rodolphum Cantuariensem disceptatio. In qua adeo pertinax fuit, ut a dignitate se potius maluerit abdicare, urgente rege, ut vel abdicaret se, vel Cantuariensi pareret quam Cantuariensi sedi subjeti. Postea tamen canonici Eboracenses, nuntiis clam Romam missis, rerum veritate suppressa, graviter apud pontificem Pascalem, quasi Turstinus injuste a sede ejectus fuisset, conquesti, tantum efficere, ut scripserit ad regem ut in sede, sine Cantuariensis ecclesiæ tamen præjudicio, cujus dignitatem imminuere nollet, reponeretur. Quod si controversia affluat inter Cantuariensem et Eboracensem ecclesias superesset, de ea se cogniturum. Ita ille post biennium quam cum rege Northmanniam transmisit, in Angliam rediit. Indiciter deinde synodus Remis in Gallia. Per Northmanniam properat ad synodum Turstinus, ut sua ibi negotia expediret. Cumque venisset ad regem Rothomagi, graviter rex adversus eum indignatus est, quod absque sua notitia et voluntate Angliam reliquisset. Mandat deinde ne prius ad synodum iret quam certius aliquid de pontifice Romano (duo enim eam ad se sedem nefario schismate rapiebant) cognosceretur. Tota Gallia et Anglia Calixto (qui verus et genuinus pontifex erat), imperator et alii Gregorio cuidam adhærescebant. Confluebant jam ad Calixtum Remensem synodum frequentes episcopi, ad quam quosdam et Northmannia Henricus amandavit. Adfuere etiam ex Angliâ Guillelmus Exoniensis, Ranulphus Dunelmensis, Bernardus Menevensis, Urbanus Londinensis. Litteras rex ad Calixtum misit, quibus rogavit ne Guillelmi Cantuariensis (quem secum et Northmannia, propter ægritudinem retinuit) a synodo absentiam ægre ferret : sed ante omnia ne Turstinum, vel ipse consecraret, vel ab alio consecrari pateretur, nisi prius majorum suorum in præstanda Cantuariensi ecclesiæ obedientia, vestigia sequeretur. Quam Turstinus conditionem si præcise non servaret, sciret Angliam et Northmanniam sibi deinceps ad reditum interclusam. A qua se sententia nulla deinceps ratione inflecti velle constanter affirmat, etsi sibi de regno periclitandum foret, et totius septennii anathema incurrendum. Respondit pontifex Sifredo monacho Cantuariensi, et regis natio (quem pontifex jamdu noverat, et cum quo Sifredus familiariter olim versatus esset) et regis voluntatem, et Cantuariensis ecclesiæ dignitatem magnæ sibi esse curæ. Post hæc rogat regem Turstinus, ut liceret sibi cum bona illius gratia, ad synodum pergere. Et tandem licet ægre, nec prius quam ex fide regi data promitteret, quod nihil contra dignitatem Cantuariensis ecclesiæ, et in illius præjudicium admitteret. At ille fidem datam mox fefellit, et rescidit, tantumque per eos qui apud pontificem gratiosi erant, perfecti, ut ab eo, licet Joanne Cantuariensi archidiacono palam renitente, et injuriam Cantuariensi ecclesiæ fieri clamitante (cui pontifex regerebat, se quod ageret, salva tamen illius ecclesiæ dignitate, et sine ulla ejus injuria acturum) initiaretur. Necdum episcopi Angliæ ad synodum advenerant, citissime enim iter Turstinus expedivit, nihilque sibi reliquum ad summam 256 itineris, totiusque adeo negotii celeritatem reliquit. Alii itaque ex exteris episcopis, qui ad synodum convenerant, summo pontifici initiatis Turstinum inseriebant. At Hubaldus Lugdunensis Archiepiscopus, etsi rogatus a pontifice, propter singularem qua dictam ecclesiam oroseque-

batur reverentiam, adesse detrectavit. Hæc cum ita ut gesta erant, certa rex auditione accepisset, omnibus suis ditionibus Turstino interdicti: neque a Calixto in colloquio illo, quod apud Gisortium cum eo habuit, licet multis ejus postulationibus (et inter alias quod sine regis consensu, idque in rebus solum tam arduis et difficilibus, ut commode per episcopos expediri nequirent, legatum suum in Angliam deinceps non mitteret) Calixtus assenserit, emolliri potuit, ut cum in gratiam reciperet. Verum enimvero cum Calixtus Cantuariensi postea archiepiscopo sacerdotali officio interdiceret, et regi ipsi anathema (nisi ad sedem restitueretur) denuntiaret, ne cum principibus et episcopis prius deliberata, eorum consilio, et suam cessit, et Turstinus Eboracum rediit, etc. Vitam ad Stephani regis tempora, et ad quintum quo regnavit annum prorogavit, etc., et ante obitum pastoralis onere excusso, in quietem et solitudinem, ut imperturbatus Deo vacaret, se contulit, et monachum se apud Pontis-fracti cœnobium Cluniacensium, professus est. » Ex quibus Turstino tantum electo, hanc missam Paschali PP. epist. 1115 colligo.

AD EPIST. CCLXXVIII.

Roberto Dei gratia Lincolnensi. Ordericus Vital. lib. x, p. 765, eum Robertum Bloiet vocat. « Robertus, inquit, cognomento Bloiet, qui senioris Guillelmi capellanus fuerat, eoque defuncto de portu Tolochæ cum juniore Guillelmo mare transfretaverat, et epistolam regis de coronanda prole Lanfranco archiepiscopo detulerat, post mortem Remigii Lincolnensem episcopatum recepit, quem plusquam viginti annis tenuit. » Harpsfoldius undecimo sæculo pag. 258, in Lincolnensibus episcopis, ipsum regis Guillelmi Ruffi cancellarium, et ad triginta annos episcopali dignitate functum, apoplexiæque correptum anno 1125 e vivis abisse, scribit. Quo vero anno præsens epistola in lucem prodierit non video, et in ms. meo deest.

AD EPIST. CCLXXX.

Domini Nivelonis Petrofungensis. Ejus mentio fit in Cartulario S. Martini de Campis Parisiensis fol. 73 et 109, ubi dicitur Nivel de Petrafonte Drogonis de Petrafonte pater.

Suessionensis comes. Quis fuerit ille, prorsus ignoro, ni fuerit Agathæ de Petrafonte conjux Cono Suessionensium comes post Ivonem Nigellensem absque liberis defunctum qui et ipse absque prole decessit.

AD EPIST. CCLXXXI.

Canonici S. Petri Belvacensis inserunt calumniam canonicis B. Quintini. Conquesto Paschali pontifici summo Ivone, de variis, quas adversus S. Quintini Belvacensis canonicos ædis præcipuæ, quæ S. Petri appellatione nota est, sodales inferebant litibus, sequentem epistolam Anselmo Belvacensi episcopo Paschalis rescribit, quæ quia hujus illustrationi plurimum confert, ex Louveti Belvacensi historiarum lib. iv, cap. 15, hic refero: « Paschalis, servus servorum Dei, venerabili fratri Belvacensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. Sacerdotalis officii, » etc. Vide in Paschali II. Cum autem hoc in summi pontifici rescripto Galonis vel Gisleberti Parisiensis episcopi, qui per Gelementum singulare designantur, fiat mentio, quorum ille ut supra diximus vii Kal. Martii 1114 vitam cum morte commutavit, hanc tabellam eodem anno, vel præcedente, scriptam puto. Confer cum hac epistola 259.

AD EPIST. CCLXXXII.

Non est epistola, ut recte animadvertit Juretus, qui ideo inter epistolas haud recensere, imo potius expungere debebat; sed privilegium datum Xenodochio Castri-Dunensi, quod ibidem secundum ecclesiam B. Mariæ Magdalenes situm est.

AD EPIST. CCLXXXIII.

Minus recte inter epistolas Ivonis annumeratur, cum sit benedictionis cœmeterii Tyronensis instru-

mentum, quam anno 1111 vel circiter contigisse arbitrator. Deest enim anni nota. Quod tamen non de prima habitatione Bernardi primi Tyronensis abbas, sed secunda intelligendum existimo. Sic namque Gaufridus Grossus Tyronensis asceta in Vita ejusdem Bernardi: « Sub eodem tempore, inquit, ne militi Christi Bernardo laboris, atque tribulationis deesset, monachi (S. Dionysii de Nogento Rotroldi) quorum jam mentionem fecimus, ipsius terræ quam præfatus consul (Rotocus) ei dederat, decimas et corpora mortuorum sui juris esse dixerunt. Qua compulsus calumnia, quæ discipuli summo cum labore fecerant ædificia, deseruit, aliudque terræ solum in quo sibi habitare liceret, querere intendit. Illius igitur celeberrimæ Carnotensis ecclesiæ, in honore semper virginis Mariæ dicatæ, 257 venerabilem episcopum scilicet Ivonem atque canonicos tunc adiit, et ut sibi aliquam portiunculam prædii illius, quod suæ possessiunculæ contiguum habebant, ad monasterium suum fundandum darent, petiit. Erat namque quadam villula prædictorum canonicorum terrulæ, quam consul Dei viro dederat, conjuncta, nomine Gardeya. Illi autem Dei fatutum debita veneratione suscipiunt, clementi benignitate exaudiunt, et secundum magnificentiam largitatis, plus terræ quam postulaverat concedunt. Facta siquidem donatione, cartam faciunt, atque donum Gaufridum ejusdem ecclesiæ canonicum, et ipsius territorii præpositum cum quibusdam personis ad ostendam terram dirigunt. Qui postquam ad prædictum prædium pervenerunt, et decreto capituli, juxta rivulum qui Tyronus dicitur, ad faciendas officinas sui monasterii, terram quam petierat ita liberam, sicuti ipsi tenerant, tribuunt. Porro quædam matrona regali stirpe progenita, Adela videlicet Blesensium comitissa, eo tempore S. Bernardo latiores terræ amplitudines ad monasterium suum construendum, et loco multo utiliora offerebat, quæ tamen refutabat, mallens cœnobii sui sedem locare sub protectione B. Virginis Mariæ, quam sub advocacione qualiscunque sæcularis personæ, » etc.

AD EPIST. CCLXXXIV.

Instrumentum est concessionis Ecclesiæ S. Petri Castridunensis monasterio Bonavallensi, non epistola.

Confirmamus etiam eis capellam S. Innocentii. Pessima lectio, melior et rectior est S. Vincentii, cujus titulus Carnuti adhuc exstat, et ejus mentio habetur in Carta Bonævallensis monasterii a Ludovico Crasso Francorum rege, data Parisiis anno 1122 regni sui 15. De Hugone enim Puteoli domino Carnotensi vicecomite loquens: « Dictus vicecomes, inquit, gratanter accipiens, et monachorum terram pro posse suo defensaturum in fide sua se promittens, ut mala quæ eis fecerat indulgerent affectu propter donum illud quod per manum venerabilis Ivonis Carnotensis episcopi de capella S. Vincentii et domibus suis apud Carnutum Bonævallensi cœnobio jam dudum devote contulerat, » etc.

Juxta portam cinerosam. In acto restorationis S. Petri Carnotensis ab Agavone episcopo Carnotensi hæc lego: « Reddimus eis itaque terram quamdam a suis antecessoribus priscis temporibus possessam, postea malo ordine subtractam, quatenus illam pleniter possideant, veluti illorum prædecessores cum tenuisse multorum testimonio comprobatur. Ipsa vero terra conjacet infra et extra muros Carnoli civitatis, juxta portam cinerosam. Terminatur vero uno latere, via quæ est exitus civitatis: altero vero latere terminatur terra S. Petri Pictaviensis et S. Amani, » etc. Cinerosa autem porta illa dicebatur quod in supplicatione publica, quæ feria quarta cinerum fieri consuevit, populus illac transiens cinere signaretur.

AD EPIST. CCLXXXV.

Non est quoque hæc epistola, sed potius carta donationis cellæ seu prioratus S. Nicasii de Helleuto

a Waleranno ejusdem loci comite 1062, vel circa fundati, Beccensibus monachis factæ a Roberto Mellentino comite, assentientibus Odone Pisciacensi archidiacono, clericisque ibidem commorantibus; ut ex Ivone hic apparet. Ex quo corrigendus Nicolaus d'Avanne in libello de Vita et Martyrio S. Nicassii cap. 56 et 57, cum ejusdem divi exstructo monasterio Gaufridum Carnotensem episcopum ecclesiam, anno 1067, consecrasset, ibidemque fratrem Robertum de Beaufour Becci monachum primum priorem instituisse scribit. Nondum enim Gaufridus aliquis Carnotensis ecclesiæ infulas receperat, eo anno (ut alibi probro) nec Robertus Mellenti comes Beccensibus ecclesiam illam contulerat. Quod si Gaufridus aliquis Carnotinus præsul aliquem ibi præfererit priorem, id Gofrido de Leugia Ivonis successori tribuendum est, non alteri, qui a Carnotensis ecclesiæ cathedra anno 1090 deturbatus est, atque eliminatus.

AD EPIST. CCLXXXVI.

Inter epistolas Ivonis non est hic actus censendus. Est enim charta, seu instrumentum foundationis abbatiæ S. Joannis de Valle in Carnutensi suburbio ab Ivone 1099 factæ, ut supra epist. 94, diximus.

Minoratus. Male, sed *Junioratus*, ut ad vitæ Ivonis calcem. Hi autem erant beneficia, seu præstimoniam, quæ junioribus clericis in officii solatium dabantur. Capitularium lib. v, cap. 21, eorum fit mentio: « Quicumque ibidem dicitur, iudex, aut sæcularis, adversus presbyterum, aut diaconum, aut quemlibet de clero, aut de junioribus absque audientia episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, injuriam inferre præsumperit, anathema ab omnium Christianorum consortio habeatur. » Quod quidem capitulare ex Autissiodorensi prima synodo, can. 43. (immutatis tamen quibusdam verbis) desumptum est. Unde inter clericos annumerari ipsos videri potest. Quod autem eorum esset officium ex sequentibus patet nempe lectiones in ecclesia legere, et alia quæ ad divinum cultum spectant, exsequi. Quare in concil. Turon. 2, can. 12 et 19, eorum cura archipresbyteris committitur: imo et parœcis, seu curionibus in concilio Vasensi 2, c. 1, ubi hæc leguntur: « Hoc enim placuit ut omnes presbyteri, qui sunt in parochiis constituti, secundum consuetudinem quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores lectores quantoscunque sine uxore habuerint, secum in domo, ubi ipsi habitare videntur, recipiant, et eos quomodo boni patres spiritaliter nutriendos, psalmos parare, divinis lectionibus insistere, et in lege Domini erudire contentant: ut et sibi dignos successores provideant, et a Domino præmia æterna recipiant. Cum vero ad ætatem perfectam pervenerint, si aliquis eorum pro carnis fragilitate uxorem habere voluerit, potestas ei ducendi conjugium non negetur. » Quibus conforme est concilii Matisconensis primi decretum can. 8, quod habetur 11, q. 1. *Nullus clericus*, et caput 3. *Ut quisque extr. de vita et honest. cleric.* (quod ex eodem vel altero Matisconensi concilio male citatur, cum in utroque desit.) In ultimo quippe illorum dicitur: « Ut quisque presbyter qui plebem **258** regit, clericum habeat qui secum cantet, et epistolam, et lectionem legat, et qui possit tenere scholas, et admonere suos parochianos, ut filios suos

A ad fidem discendam mittant ad ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat. » Quare ecclesiæ dos ad minus debebat esse pro duobus, ex Glossa in cap. *Cum sicut extr. de consecr. eccles. vel altar.* Atque ita in pluribus ecclesiis assignabatur redditus pro junioribus clericis, videlicet in minoribus constitutis ordinibus, ut in ipsis commodius ministrare possent, et victum saltem et vestitum haberent; cum qui altari servit, de altari vivere debeat. Quidam vero familiæ suæ illa affectabant præstimoniam, seu beneficia, sicut qui in collegiis pro bursariis seu collegiatis quos vocant suæ familiæ, aut certi redditus addicunt loco, quibus exteri excluduntur. Ex multis quæ producere possem exemplis, hæc tantum proferam. In Chartulario Majoris Monasterii de beneficiis in Vindocin. agro sitis, notitia 4, hæc leguntur: « Pateat successoribus nostris, etc., post concordiam quam de Junioratu ecclesiæ de Navolio cum Tedbaldo filio Leterii de Vindocino habuimus, Hamelinum de Langiacis eundem nobis Junioratum calumniatum fuisse, dicendo: scilicet nos sine auctoramento suo hunc habere non posse, cum ecclesia illa de casamento suo esset. Tedbaldus etiam si quid in ea reclamare poterat, id ab eo in suam habere. Nostræ autem ad hæc referebant litteræ, ita nos quondam cum parentibus ejus de ecclesia illa, et de rebus ad eam pertinentibus concordasse, ut de stirpe eorum nemo postea, in rebus his omnibus, aut in ecclesia quidquam debeat reclamare. At cum ei litterarum non sufficeret narratio, sacramenta per unum nostrum hominem nobis probavimus, nihil ibi, aut de genere suo alicui contingere de rebus supra dictis, juxta concordiam scilicet quam de his quondam habueramus cum parentibus suis. Ita tandem calumniam dimisit apud Vindocinum, » etc. Quod repetitur etiam ibidem notitia 7 in chartulario quoque S. Petri in Valle Carnotensi, fol. 85, Albertus Hugonis S. Ecclesiæ Carnotensis vicedomini filius, dat S. Petro, ac monachis sibi famulantibus, cum consensu fratris sui Guericci tunc Vicedomini *Junioratum* ecclesiæ S. Leobini de Braico castro super flumen Osanna fundatæ, pro animabus parentum suorum, Arrardo episcopo Carnoti sedente. At clarius Gregorius Turonensis lib. v, cap. 26, historiæ suæ id explicat, cum scribit: « Post hæc Chilpericus rex de pauperibus et junioribus ecclesiæ, vel basilicæ, bannos jussit exigere, pro eo quod in exercitu non ambulasset. Non enim erat consuetudo, ut hi ullam exsolvent publicam functionem. Quia nomen illud *junioratus* antiquatum est, et in usu esse desiit, ne rei penitus aboleretur memoria, prolixior in eo exponendo fui. »

AD EPIST. CCLXXXVII.

Digna sane quæ a curiosis legatur hæc epistola, et a rationes sacramentorum nostrorum sciscitantibus, quamvis sola fides Christiano sufficiat, et quare, vel quomodo in ore fidelis male sonet, ut scribit Cyprianus.

AD EPIST. CCLXXXIX

Quæ sequitur charta, non epistola est, sed instrumentum concessionis Ecclesiæ de Hanchiis et capellæ, seu capellanæ de Gidulphi ponte in eadem parochia et diocesi Carnotensis abbati et monasterio Majoris Monasterii, seu eorum prioratui S. Thomæ de Sparvone.